

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ ΣΤΗΝ
ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ
ΚΕΡΔΩΝ»**

Ομάδα Εργασίας:

Παπαχριστοφή Ειρήνη	AM 1034
Βασιλική Ψωμά	AM 10064
Χατζηγιαννάκη Ευαγγελία	AM9174

Επιβλέπων Καθηγητής:
Καραμπίνης Νικόλαος

Ηράκλειο, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	2
Εισαγωγή.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ	
1.1 έννοια Δημιουργικής Λογιστικής.....	4
1.2 διακρίσεις.....	6
1.3 συνέπειες	7
1.4 μορφές.....	9
1.5 Μοντέλο Rezaee.....	10
1.6 Πυλώνες Δημιουργικής Λογιστικής.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗ ΚΕΡΔΩΝ.....	
2.1 Η κύρια συνιστώσα.....	13
2.2 Έννοια Ορισμοί.....	13
2.3 Λόγοι –Κίνητρα.....	16
2.4 Μορφές Χειραγώγησης.....	21
2.5 Τεχνικές Χειραγώγησης.....	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ	
4.1 Έννοια & Διακρίσεις.....	34
4.2 Ελεγκτική της Απάτης.....	38
4.3 Νόμος Sarbanes- Oxley.....	40
4.4 Ευθύνες Ελεγκτών εντοπισμού & πρόληψης της απάτης.....	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	
5.1 Εννοιολογική προσέγγιση της Απάτης.....	46
5.2 Η φύση της Λογιστικής Απάτης.....	48
5.3 Κατηγορίες Απάτης.....	49
5.4 Τρίγωνο & Διαμάντι της απάτης.....	50-53
5.5 Κίνητρα Παραποίησης Οικονομικών Καταστάσεων.....	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ	
6.1 Χειραγώγηση διατραπεζικού επιτοκίου LIBOR	58
6.2 Χειραγώγηση διατραπεζικού επιτοκίου EURIBOR.....	72
6.3 ASPIS ΠΡΟΝΟΙΑ.....	73
6.4 Τράπεζα ΚΡΗΤΗΣ – ΚΟΣΚΩΤΑ.....	76
6.5 LEHMAN BROTHERS.....	78
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	81
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	83

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα δημοσιευόμενα κέρδη έχουν ισχυρή επίδραση στο σύνολο των δραστηριοτήτων μιας επιχείρησης, καθώς και για τις αποφάσεις που λαμβάνονται από την διοίκηση τους. Από τους σημαντικότερους στόχους αποτελεί η ικανοποίηση των προσδοκιών των επενδυτών και η ευθύνη της διοίκησης μιας επιχείρησης να διαχειριστεί ή αλλιώς να χειραγωγήσει τα κέρδη της.

Η χειραγώγηση των κερδών αποτελεί ουσιαστικά τον ενεργητικό χειρισμό των λογιστικών αποτελεσμάτων με σκοπό να δημιουργηθεί μια άλλη εντύπωση από εκείνη που πραγματικά ισχύει σχετικά με την επίδοση μιας επιχείρησης.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη του φαινομένου της χειραγώγησης ή αλλιώς earnings management και την επίδραση του ελέγχου. Μέσα από βιβλιογραφικές πηγές αναλύονται οι βασικότερες έννοιες που σχετίζονται με την χειραγώγηση κερδών.

Μέσα από παραδείγματα θα δείξουμε τον αντίκτυπο που έχει το φαινόμενο αυτό στις επιχειρήσεις παραθέτοντας τα συμπεράσματα τα οποία προέκυψαν.

Λέξεις Κλειδιά : Χειραγώγηση Κερδών, Σκάνδαλα Απάτη, Ελεγκτική , Earnings Management

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παγκοσμιοποίηση των οικονομικών στοιχείων των επιχειρήσεων με σκοπό την εξαγωγή χειραγωγημένων πληροφοριών για την εικόνα και την πορεία τους στον επιχειρηματικό κλάδο αποτελεί σύνηθες φαινόμενο. Τα οικονομικά στοιχεία της κάθε οικονομικής οντότητας προωθούνται χειραγωγημένα μέσω των παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων που δημοσιοποιούνται.

Ουσιαστικά για την χειραγώγηση χρησιμοποιείται η ελαστικότητα που προσφέρουν οι λογιστικές αρχές για να κατευθύνει τα κέρδη προς ένα καθορισμένο στόχο. Ένα μέρος της χειραγώγησης κερδών περιορίζεται στην εκμετάλλευση της ελαστικότητας, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις ξεπερνάει την νόμιμη διαχωριστική γραμμή και γίνεται παράνομη. Δηλαδή τα κέρδη που έχουν χειραγωγηθεί καταχρηστικά ή παράνομα χρησιμοποιούνται για να παραποιήσουν την πραγματική χρηματοοικονομική επίδοση μιας επιχείρησης.

Η διαδικασία αυτή συμπεριλαμβάνεται στην έννοια της Δημιουργικής Λογιστικής η οποία συνδυαστικά με τις περιπτώσεις της χειραγώγησης αποσκοπούν στην παροχή λανθασμένων πληροφοριών στον επενδυτικό και οικονομικό κλάδο στοχεύοντας στην πραγμάτωση των συμφερόντων της οικονομικής μονάδας.

Η παρούσα εργασία αναλύεται σε 7 κεφάλαια όπου και θα γίνει προσπάθεια αποσαφήνισης του φαινομένου της χειραγώγησης κερδών. Στο 1^ο Κεφάλαιο αναπτύσσεται η έννοια της Δημιουργικής Λογιστικής οι διακρίσεις, οι αιτίες και οι συνέπειες που προκύπτουν από την ανάπτυξη της. Τέλος γίνεται αναφορά στις μορφές που λαμβάνει και αναλύεται το μοντέλο CRIME.

Στο 2^ο Κεφάλαιο παρουσιάζεται εκτενέστερα το θέμα της χειραγώγησης αναπτύσσοντας την έννοια, τους λόγους τα κίνητρα καθώς και τις τεχνικές και στρατηγικές που αφορούν την μελέτη αυτή. Το 3^ο Κεφάλαιο παρατίθεται η βιβλιογραφική επισκόπηση εξετάζοντας πηγές σχετικές με την χειραγώγηση και την δημιουργική λογιστική. Συνεχίζοντας την μελέτη στο 4^ο Κεφάλαιο γίνεται η σύνδεση της ελεγκτικής με την χειραγώγηση και την απάτη. Στο 5^ο Κεφάλαιο γίνεται ανάλυση του φαινομένου της λογιστικής απάτης και των στρεβλώσεων που απορρέουν από αυτήν, καθώς και τα χαρακτηριστικά και τους παράγοντες. Στο 6^ο Κεφάλαιο παρουσιάζονται μελέτες περίπτωσης συναφής με τα μεγαλύτερα οικονομικά σκάνδαλα στην ιστορία της οικονομίας και τέλος στο 7^ο Κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την παρούσα εργασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ

Η δημιουργική λογιστική τα τελευταία χρόνια εξελίσσεται ως ένα φαινόμενο το οποίο παίρνει τεράστιες διαστάσεις και αρχίζει να πλήττει τις εταιρείες, αφού ουσιαστικά διαστρεβλώνει την πραγματική τους κατάσταση προβληματίζοντας ιδιαίτερα το επενδυτικό κοινό, τις ρυθμιστικές αρχές, τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές και γενικά τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων.

Πεδίο της δημιουργικής λογιστικής αποτελούν όλες οι οικονομικές καταστάσεις (Ισολογισμός, ΚΑΧ, Κατάσταση Μεταβολών Ιδίων Κεφαλαίων, Κατάσταση Ταμειακών Ροών, Σημειώσεις). Η δημιουργική λογιστική γνωστή και ως επιθετική λογιστική αποτελεί διαδικασία η οποία ασχολείται κυρίως με θέματα λογιστικής εκτίμησης καταστάσεων αντίφασης καθώς και γεγονότων.

1.1 ΕΝΝΟΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Ως Δημιουργική Λογιστική θεωρείται η ευελιξία στην χρησιμοποίηση των λογιστικών μεθόδων η οποία ρυθμίζει την επιμέτρηση, την αποτίμηση και παρουσίαση των λογιστικών στοιχείων ώστε να εξυπηρετούνται τα συμφέροντα αυτών που ετοιμάζουν τις οικονομικές καταστάσεις. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι περιλαμβάνει την απόκρυψη του χρηματοοικονομικού κινδύνου, τις παρακάμψεις, τους περιορισμούς δανεισμού, την δυνατότητα αποφυγής στον έλεγχο των μετόχων, αύξηση στα αναφερόμενα κέρδη ή στην ελαχιστοποίηση των απωλειών και χειρισμό βασικών δεικτών που χρησιμοποιούνται στην ανάλυση της αγοράς.

Ο Μπαράλέξης (2004)¹ αναφέρει ότι η δημιουργική λογιστική είναι η εκμετάλλευση των αδυναμιών των διάφορων λογιστικών κανόνων και νόμων ή ακόμη και η παραβίαση αυτών ώστε μια επιχείρηση να παρουσιάσει τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Η Shipper(1989)² αναφέρει πως διαχείριση των κερδών είναι «η επί σκοπού παρέμβαση στην διαδικασία γνωστοποίησης των λογιστικών καταστάσεων μίας επιχείρησης για την αποκόμισή ιδιωτικού οφέλους»

---

¹ **S.BAralexis, 2004** Creative Accounting in small advancing countries: the Greek case'

² **Schipper, K. 1989.** Commentary on earnings management. Accounting Horizons, 3: 91-102

Σύμφωνα με τον Κουμανάκο(2007), δημιουργική λογιστική θεωρείται το φαινόμενο κατά το οποίο οι λογιστικοί πόροι μετασχηματίζονται από το πραγματικό τους μέγεθος σε αυτό που ικανοποιεί τα άτομα που καταρτίζουν τις οικονομικές καταστάσεις εκμεταλλευόμενοι τα λογιστικά πρότυπα.

Ο Φίλιος (2003)³ αναφέρει ότι η δημιουργική λογιστική αποτελεί μια έννοια η οποία εφαρμόζεται ώστε να μεταβληθούν οι οικονομικές καταστάσεις, οι οποίες αποτελούν ιδιαίτερο παράγοντα μέτρησης και σύγκρισης της απόδοσης μεταξύ των επιχειρήσεων.

Οι Amat , Blake & Downds (1999)⁴ η δημιουργική λογιστική ορίζεται ως την διαδικασία όπου οι λογιστές αξιοποιούν τις γνώσεις για τους λογιστικούς κανόνες προκειμένου να χειραγωγήσουν τα μεγέθη που εμφανίζονται στους λογαριασμούς μιας επιχείρησης. Ακόμη θεωρούν ότι περιλαμβάνει εγγραφές σε ορισμένους λογαριασμούς και προβλέψεις καθώς και επιλογές σχετικά με την λογιστική πολιτική η οποία θα δώσει την προτιμώμενη εικόνα τους.

Σύμφωνα με Naser (1993)⁵ η δημιουργική λογιστική ορίζεται ως τον μετασχηματισμό των λογιστικών ποσών από το τι πραγματικά είναι στο τι επιθυμούν αυτοί που καταρτίζουν τις οικονομικές καταστάσεις να είναι εκμεταλλευόμενοι τους κανόνες αγνοώντας μερικούς από αυτούς ή και όλους.

Μερικοί ακόμη ορισμοί της Δημιουργικής Λογιστικής είναι : Window dressing , income smoothing, cosmetic accounting, earnings management, earnings smoothing , financial engineering aggressive accounting.

---

³ Φίλιος, Β. «Δημιουργική Λογιστική», Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα (2003)

⁴ Amat O, Blake J, Dowds J (1999) “The ethics of Creative Accounting”, Economics Working paper,349,Universitat Pompeu Fibra

⁵ Naser, K. (1993), Creative Financial Accounting, Prentice Hall International (UK) Ltd

1.2 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Η δημιουργική λογιστική είναι κάτι περισσότερο από κέρδος. Σύμφωνα με τους Amat ,Blake & Downs (1999)⁶ διάφορες μέθοδοι της περιλαμβάνουν :

- ∩ Την απόκρυψη του χρηματοοικονομικού κινδύνου
- ∩ Την δυνατότητα αποφυγής στον έλεγχο των μετόχων
- ∩ Τις παρακάμψεις στους περιορισμούς δανεισμού
- ∩ Αύξηση στα αναφερόμενα κέρδη ή στην ελαχιστοποίηση των απωλειών
- ∩ Χειρισμό βασικών δεικτών που χρησιμοποιούνται στην ανάλυση της αγοράς
- ∩ Ενίσχυση της απόδοσης της διαχείρισης και
- ∩ Πρόσβαση στην χρηματοδότηση

Σύμφωνα με τον Μπαράλεξη (2004) η δημιουργική λογιστική διακρίνεται σε θεμιτή (Legitimate) και αθέμιτη (Illegitimate). Κατά την θεμιτή περιγράφονται οι γενικά παραδεκτές αρχές της λογιστικής , οι οποίες επιτρέπουν στις επιχειρήσεις να εκθέσουν τα χρηματοοικονομικά τους αποτελέσματα, τα οποία ενδεχομένως να μην αντικατοπτρίζουν ορθά την ουσία των επιχειρηματικών λειτουργιών και δραστηριοτήτων. Παρόλο που οι μέθοδοι της είναι αξιοσημείωτες μερικές φορές φαίνονται παραπλανητικές

Κατά την αθέμιτη οι οικονομικές καταστάσεις καταστρατηγούνται καθώς παραβιάζονται οι αρχές, οι κανόνες της λογιστικής και προκαλεί παραπληροφόρηση στο επενδυτικό κοινό, στοχεύοντας στην αύξηση ή στην μείωση του αποτελέσματος. Και τα δύο είδη της δημιουργικής λογιστικής μπορεί να ασκούνται από τις επιχειρήσεις την ίδια στιγμή.

Οι Growthrope & Amat (2005)⁷ υποστηρίζουν ότι η επινοητική λογιστική έχει να κάνει με την σκόπιμη διαστρέβλωση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων με σκοπό την αλλαγή των μηνυμάτων που θέλουν να περάσουν, γενικά αναφέρεται στο «μαγείρεμα των βιβλίων».

Από την άλλη μεριά ο Naser ισχυρίστηκε ότι η επινοητική λογιστική δεν αντιβαίνει ευθέως στον νόμο, απλώς λειτουργεί μέσα στο γράμμα αμφότερων του νόμου και των λογιστικών προτύπων.

---

⁶ Amat O, Blake J, Dowds J (1999) “The ethics of Creative Accounting”, Economics Working paper,349,Universitat Pompeu Fibra

⁷ Gowthorpe C., Amat O., «Creative accounting: some ethical issues of macro- and micro-manipulation» (2005)

1.3 ΑΙΤΙΕΣ & ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Οι αιτίες που οφείλονται στην γέννηση της δημιουργικής λογιστικής είναι οι ακόλουθες:

1. Η άντληση κεφαλαίων από την κεφαλαιαγορά και ειδικότερα δανεισμός από τράπεζες και άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα καθώς και η άντληση κεφαλαίων από το χρηματιστήριο.
2. Η διανομή μερίσματος ή η μερισματική πολιτική που επιλέγουν να ακολουθήσουν οι επιχειρήσεις.
3. Η αποζημίωση ή οι αμοιβές που λαμβάνουν τα διοικητικά στελέχη (bonus Compensation)
4. Η κερδοσκοπία της διοίκησης επί της τιμής της μετοχής
5. Το πολιτικό κόστος
6. Η πίεση από τα εργατικά συνδικάτα
7. Η πίεση από χρηματοοικονομικούς αναλυτές
8. Η φοροδιαφυγή ή η Φοροαποφυγή των επιχειρήσεων
9. Ο ανταγωνισμός των οικονομικών μονάδων
10. Οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές των επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με τους Charles W. Mulford και Eugene E. Comiskey (2002)⁸ οι επιπτώσεις από τη τακτική χρήση χειραγώγησης των οικονομικών καταστάσεων στις επιχειρήσεις, διακρίνεται σε:

- Επιπτώσεις στις Μετοχές
- Επιπτώσεις στο Κόστος Δανεισμού & στο Λειτουργικό Κόστος
- Επίπτωση στις Αμοιβές Στελεχών
- Επίπτωση στη Φορολογία – Πολιτικό κόστος

3 Θετική επίπτωση στις Μετοχές της επιχείρησης

Οι επενδυτές είναι διατεθειμένοι να επενδύουν σε οικονομικά ισχυρά επιχειρήσεις και να πληρώνουν για την απόκτηση των μετοχών τους, γι' αυτό το λόγο στοχεύουν στην αναζήτηση και την εξερεύνηση επιχειρήσεων οι οποίες μπορούν να προσφέρουν άμεσα υψηλά μερίσματα ή υψηλή απόδοση του επενδυτικού κεφαλαίου. Η κίνηση αυτή ανεβάζει τη χρηματιστηριακή αξία της μετοχής μιας επιχείρησης με πολύ καλά οικονομικά στοιχεία ενώ παράλληλα μειώνει το κόστος κεφαλαίου για την ίδια την επιχείρηση.

---

⁸ **Mulford, C. and Comiskey, E. (2002)** “The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices”, John Wiley & Sons Inc.

Ξ Θετική επίπτωση στο Κόστος Δανεισμού & στο Λειτουργικό Κόστος της επιχείρησης

Οι τεχνικές αλλοίωσης των οικονομικών μεγεθών, με σκοπό τη βελτίωση τους στις οικονομικές καταστάσεις δημιουργούν μια αίσθηση πιστωτικής ποιότητας για την επιχείρηση. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μπορούν να έχουν μεγαλύτερα διαστήματα πίστωσης από τους προμηθευτές τους, καλύτερες τιμές, μείωση των λειτουργικών δαπανών, δυνατότητα ασφάλισης πιστώσεων, βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και συνεπώς καλύτερα οικονομικά αποτελέσματα. Οι επιχειρήσεις που εμφανίζουν θετικά οικονομικά στοιχεία στις οικονομικές καταστάσεις δημιουργούν μια αίσθηση σιγουριάς και βεβαιότητας στους δανειστές τους, με συνέπεια να απολαμβάνουν καλύτερα επιτόκια και όρους δανεισμού τα οποία προκαλούν μείωση των χρηματοοικονομικών λειτουργικών εξόδων και αύξηση των κερδών.

Ξ Θετική επίπτωση στις αμοιβές στελεχών

Η καλή οικονομική κατάσταση μιας επιχείρησης είναι συνδεδεμένη με τα μόνους ή αλλιώς επιπλέον αμοιβές πολλών στελεχών και υπαλλήλων. Έτσι, τα υψηλότερα διοικητικά στελέχη παρουσιάζοντας αυξημένα κέρδη από την λειτουργία των επιχειρήσεων, έχουν άμεσο όφελος από τη χρήση της αλλοίωσης των οικονομικών στοιχείων και μεγαλύτερες απολαβές για τους ίδιους αλλά και πολλές φορές για τους υπόλοιπους εργαζόμενους.

Ξ Επίπτωση στη Φορολογία στις επιχειρήσεις – Πολιτικό Κόστος

Η καχυποψία των υψηλών μερισμάτων και κερδών των μεγάλων επιχειρήσεων από τις εποπτικές αρχές και οι εξεταστικές διαδικασίες στις οποίες τίθενται οι επιχειρήσεις, τις παροτρύνουν να εμφανίζουν χαμηλά μερίσματα. Επιπλέον, οι Κυβερνήσεις βλέποντας τα μεγάλα κέρδη κάποιων επιχειρήσεων, επιβάλλουν επιπλέον φόρους για την αύξηση των Κρατικών εσόδων.

Σύμφωνα με τη μελέτη των Stolowy και Breton (2004)⁹ τα συμφέροντα της χρήσης της δημιουργικής λογιστικής στις επιχειρήσεις, επεκτείνεται και:

- _ Στην κοινωνία , καθώς η διατήρηση των θέσεων εργασίας βοηθάει στην αύξηση του πλούτου των εργαζομένων και στην ευημερία της.
- _ Στο κράτος, διότι η συνέχιση της ύπαρξης επιχειρήσεων συνεισφέρει σε επιπλέον φορολογικά έσοδα από την φορολόγηση των επιχειρήσεων και από την αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης.

---

⁹ H.Stolowy & G.Breton, 2004 «Accounts manipulation : A literature review and proposed conceptual framework»,

Σ Αρνητικές συνέπειες από τη δημοσίευση της χειραγώγησης των οικονομικών καταστάσεων

_ Οι δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις και συγκεκριμένα οι σημειώσεις είναι ελλιπείς ως προς το περιεχόμενό τους, δεν παρέχουν όλες τις πληροφορίες για την δράση της εταιρείας, με αποτέλεσμα η απεικόνιση της οικονομικής της θέσης να μην αντικατοπτρίζει την ορθή εικόνα της.

_ Τα αποτελέσματα των τεχνασμάτων που χρησιμοποιούν με τη χειραγώγηση των κερδών μπορούν να εντυπωσιάσουν τους επενδυτές μόνο για ένα μικρό χρονικό διάστημα, καθώς τα δυσάρεστα νέα δεν θα αργήσουν να γίνουν αντιληπτά από τους επενδυτές.

_ Μακροπρόθεσμα, γίνεται αντιληπτό ότι τέτοιες πρακτικές καλλιεργούν κλίμα δυσπιστίας. Συχνά οι εταιρείες που έχουν επωφεληθεί από αυτές τις πρακτικές καταρρέουν και οι επενδυτές αντιλαμβάνονται ότι εξαπατήθηκαν.

_ Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι να δημιουργείται σύγχυση στους επενδυτές. Ο λόγος βεβαίως είναι ότι τα οικονομικά στοιχεία που δημοσιεύονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις είναι συχνά αλλοιωμένα και οι επενδυτές δυσκολεύονται να διακρίνουν αν οι πληροφορίες που του δίνονται είναι δίκαιες ή άδικες.

1.4 ΜΟΡΦΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Οι πιο συχνές μορφές της δημιουργικής λογιστικής είναι: η χρηματοδότηση εκτός κατάστασης χρηματοοικονομικής θέσης (Off Balance Sheet Financing), όπου βάση αυτής γίνεται εκμετάλλευση ελλείψεων στα διεθνή λογιστικά πρότυπα ή στην νομοθεσία μιας χώρας, για την μη καταχώρηση και παρουσίαση στην κατάσταση χρηματοοικονομικής θέσης ορισμένων χρηματικών κονδυλίων (πχ. Λειτουργικές ή χρηματοδοτικές μισθώσεις, τεχνικές εξάλειψης χρέους από τον Ισολογισμό).

Άλλη μια μορφή είναι το Window Dressing ή αλλιώς ωραιοποίηση των οικονομικών καταστάσεων όπου σε αυτήν την περίπτωση γίνεται «μαγείρεμα» των οικονομικών καταστάσεων με την καταχώρηση λογιστικών εγγραφών μέσα στα λογιστικά βιβλία της οντότητας λίγο πριν το τέλος της περιόδου και την αντιστροφή τους στο άνοιγμα της επόμενης περιόδου, με σκοπό την ευνοϊκή παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων (πχ πώληση και επαναγορά αποθεμάτων, εναλλαγή από μια λογιστική πολιτική σε μια άλλη, αναπροσαρμογή αξίας παγίων περιουσιακών στοιχείων).

Η δημιουργική λογιστική βασίζεται κυρίως α) στις αδυναμίες και τα κενά των λογιστικών κανόνων και νόμων που ρυθμίζουν την κατάρτιση και παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων, β) της εφευρετικότητας και γ) του βαθμού έλλειψης ήθους και υπευθυνότητας των υπευθύνων κατάρτισης και δημοσίευσης λογιστικών καταστάσεων. (Μπαραλέξης 2001)¹⁰.

1.5 TO ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΟΥ REZAAE (CRIME)

Η διαστρέβλωση των οικονομικών καταστάσεων είναι αποτέλεσμα εφαρμογής ενός συνόλου μεθόδων χειραγώγησης των λογιστικών κερδών και αποδίδεται στην επίδραση ορισμένων παραγόντων.

Το 2005 ο Rezaee¹¹ δημιούργησε το μοντέλο CRIME (έγκλημα) με το οποίο προσπάθησε να ερμηνεύσει την έννοια της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Το μοντέλο προέρχεται από τα αρχικά των λέξεων

- ∩ Cooks (Μάγειρες) και περιλαμβάνει πρόσωπα τα οποία εμπλέκονται σε περιπτώσεις παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων τα οποία είναι συνήθως υψηλόβαθμα διοικητικά στελέχη.
- ∩ Recipes (Συνταγές) περιλαμβάνει όλες τις δυνητικές μορφές τις οποίες μπορεί να λάβει μια απάτη των οικονομικών καταστάσεων, όπως απάτες σχετικές με τα έσοδα ή τους πληρωτέους λογαριασμούς η οποία είναι λιγότερο συχνή.
Η συνηθέστερη μορφή αλλοίωσης των οικονομικών καταστάσεων είναι αναμφισβήτητα η χειραγώγηση κερδών (earnings management).
- ∩ Κίνητρα (Incentives) πρόκειται για κίνητρα (ιδεολογικά) οικονομικής φύσεως τα οποία ωθούν τις επιχειρήσεις και τους «μάγειρες» στην διάπραξη της απάτης.
- ∩ Επίβλεψη (Monitoring) αναφέρεται στον εντοπισμό των παραποιήσεων από τους ελεγκτικούς μηχανισμούς και συγκεκριμένα στον εσωτερικό και τον εξωτερικό έλεγχο.

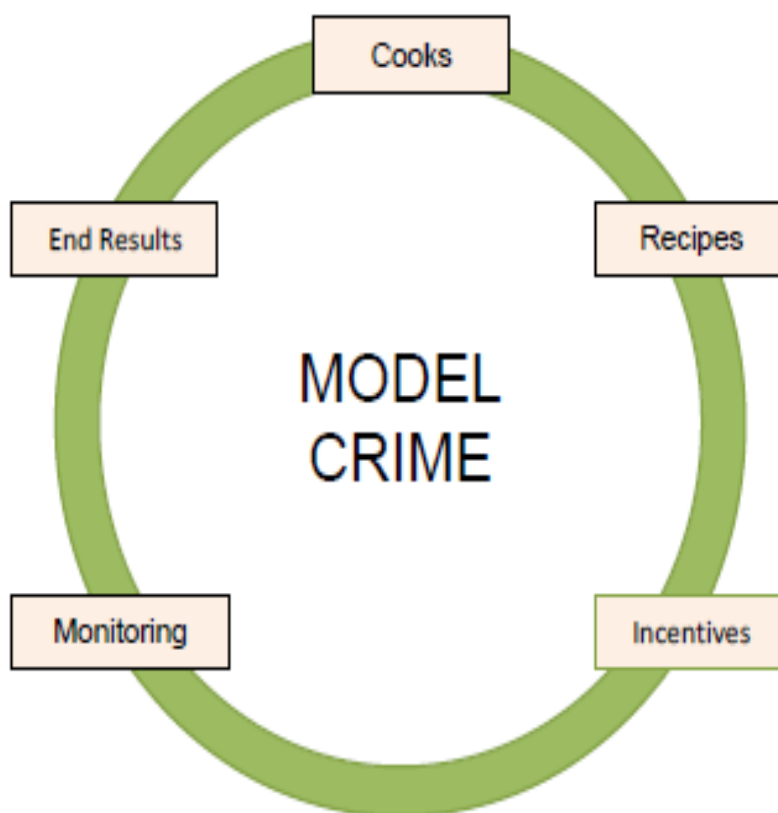
¹⁰ Μπαραλέξης, Σπ.,(2001), «Η επινοητική Λογιστική στην Ελλάδα, Μονογραφία

¹¹ Rezaee, Z., (2005), “Causes, consequences and deterrence of financial statement fraud”, *Critical Perspective on Accounting*, 16 (3), pp. 277-298.

Σ Τελικά αποτελέσματα (End Results) εδώ περιγράφεται ο αντίκτυπος που έχει η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων στις σχέσεις της επιχείρησης με τους επενδυτές και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Από το μοντέλο του Rezaee προκύπτει πως η διαδικασία της αλλοίωσης των οικονομικών καταστάσεων είναι ιδιαίτερος επιζήμια για την επιχείρηση που φέρεται να την πραγματοποιεί καθώς θεωρείται σημαντικό αδίκημα για την φήμη της.

Σχήμα 1.5.1 Το μοντέλο CRIME του Rezaee

Πηγή: Rezaee, Z., (2005), “Causes, consequences and deterrence of financial statement fraud”

1.6 ΟΙ 7 ΠΥΛΩΝΕΣ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Σύμφωνα με τον Γαγάνη και τον Ζοπουνίδη (2009)¹² η δημιουργική λογιστική διακρίνεται σε 7 πυλώνες και αυτοί είναι:

- 1) Αναγνώριση εσόδων πολύ σύντομα ή αμφιβόλου ποιότητας. Αποτελεί πρακτική κατά την οποία οι συμβάσεις ή τα συμφωνητικά που καλύπτουν την περίοδο εντός της επόμενης περιόδου, τα αντίστοιχα έσοδα αναγνωρίζονται από την υπογραφή της συμφωνίας και όχι όταν καθίστανται δεδουλευμένα βελτιώνοντας πρόωρα τα αποτελέσματα.
- 2) Αναγνώριση εικονικών εσόδων: ουσιαστικά οι επιδοτήσεις, ο δανεισμός, οι εκπτώσεις προμηθευτών που δεσμεύονται για μελλοντικές αγορές και άλλες περιπτώσεις χρηματικών εισροών αναγνωρίζονται ως έσοδα επηρεάζοντας τα σχετικά αποτελέσματα.
- 3) Ενίσχυση εισοδημάτων εφ' άπαξ με τα κέρδη: πρόκειται για τεχνική βάσει της οποίας πουλώντας είτε παρουσιάζοντας το εισόδημα από επενδύσεις ή τα κέρδη ως μείωση των λειτουργικών εξόδων.
- 4) Μετατόπιση δαπανών σε μεταγενέστερη περίοδο: με την τεχνική αυτή της κεφαλαιοποίησης των δαπανών, οι δημιουργοί των οικονομικών καταστάσεων προσπαθούν να μοιράσουν τα κέρδη σε μεγαλύτερη χρονική περίοδο κάνοντας απόσβεση για μια σειρά επόμενων περιόδων.
- 5) Μη καταχώρηση ή μη κατάλληλος τρόπος μείωσης των υποχρεώσεων: η μεταβολή των λογιστικών υποθέσεων ή μεθόδων δίνουν «πάτημα» στους συντάκτες των οικονομικών καταστάσεων να μην καταχωρούν ή να υποβαθμίζουν τις υποχρεώσεις.
- 6) Μετατόπιση τρεχόντων εξόδων σε μεταγενέστερη περίοδο.
- 7) Μετατόπιση μελλοντικών δαπανών στην τρέχουσα περίοδο ως ειδική επιβάρυνση: πρόκειται για αντίθετη ενέργεια του 4^{ου} πυλώνα και σηματοδοτεί την ακατάλληλη διαγραφή ορισμένων επενδύσεων λόγω δύσκολης εκτίμησης τους.

---

¹² Γαγάνης Χ, Ζοπουνίδης Κ, (2009) , «Αναγνώριση Παραποιημένων Λογιστικών Καταστάσεων», Αθήνα , Κλειδάριθμος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΕΡΔΩΝ

2.1 Η ΚΥΡΙΑ ΣΥΝΙΣΤΩΣΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Η χειραγώγηση κερδών αποτελεί μια από τις βασικές εκφάνσεις της δημιουργικής λογιστικής δεδομένου ότι το μέγεθος των κερδών σε κάθε χρηματοοικονομική κατάσταση αποτελεί το πιο αξιοπρόσεκτο σημείο.

Αποτελεί μέτρο σύγκρισης με τις αποδόσεις των άλλων επιχειρήσεων και είναι χρήσιμο εργαλείο τόσο της εταιρείας όσο και της διοίκησης. Το επίπεδο κερδών μιας επιχείρησης έχει ρυθμιστικό ρόλο στην διαμόρφωση της τιμής της μετοχής και ενδεχόμενη αύξηση ή μείωση της εταιρικής αξίας.

Σε γενικές γραμμές, η δημιουργική λογιστική έχει χαρακτηριστεί ως αρνητική δημιουργία με σκοπό την κατάρτιση οικονομικών καταστάσεων, που θα ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των διαχειριστών σχετικά με την οικονομική μονάδα. Ως εκ τούτου οι οικονομικές καταστάσεις αποτελούν μια διαστρέβλωση των επιδόσεων της εταιρείας. Παρόλα αυτά η αρνητική θεώρηση δεν αποκλείει και μια θετική η οποία αναγνωρίζει την δημιουργική λογιστική ως ένα εργαλείο καινοτομίας, το οποίο οδηγεί στην επιλογή καλύτερης εναλλακτικής για να παρουσιάσει οικονομικές πληροφορίες.

2.2 ΕΝΝΟΙΑ – ΟΡΙΣΜΟΙ ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗΣ ΚΕΡΔΩΝ

Σύμφωνα με τον Κουμανάκο(2008)¹³ η χειραγώγηση κερδών αποτελεί από τις σπουδαιότερες εκφάνσεις της δημιουργικής λογιστικής (earnings management). Τα εταιρικά κέρδη αποτελούν το πιο αξιοπρόσεκτο μέγεθος των οικονομικών καταστάσεων εφόσον καταδεικνύει τον βαθμό στον οποίο μια επιχείρηση χρησιμοποιεί αποδοτικά τα κεφάλαια της.

---

¹³ **Koumanakos, E., Georgopoulos, A. and Siriopoulos, C. (2008)** ‘Auditor awareness of earnings management’, Accounting, Auditing and Performance Evaluation, Vol. 5, No. 1, pp.50–65.

Κατά την διαδικασία της χειραγώγησης των κερδών οι συντάκτες των οικονομικών καταστάσεων επωφελούνται από τις ενδεχόμενες παραλείψεις και τα κενά των λογιστικών αρχών ή ακόμη προβαίνουν σε παραβίαση τους προκειμένου να χειραγωγήσουν διάφορα μεγέθη, δηλαδή να υπερτιμήσουν/υποτιμήσουν στοιχεία του ενεργητικού, πωλήσεις, κέρδη και να υπερτιμήσουν/υποτιμήσουν υποχρεώσεις, έξοδα και ζημιές ανάλογα με το σκοπό που θέλουν να εξυπηρετήσουν.

Ειδικότερα η υποεκτίμηση των περιουσιακών στοιχείων κερδών, πωλήσεων και η υπερεκτίμηση υποχρεώσεων ,εξόδων και ζημιών γίνεται κυρίως για φορολογικούς σκοπούς (ελαφρύνσεις). Αντίθετα υπερεκτίμηση περιουσιακών στοιχείων κερδών πωλήσεων και υποεκτίμηση υποχρεώσεων , εξόδων και ζημιών πραγματοποιείται για επενδυτικούς σκοπούς δηλαδή για την δημιουργία της εικόνας της επιχείρησης έτσι ώστε να διευκολυνθεί η άντληση κεφαλαίων είτε από επενδυτές είτε από δανεισμό από τράπεζες και διάφορους άλλους πιστωτές.

Οι Fischer & Rosenweig (1995) ορίζουν την χειραγώγηση των κερδών ως μια συμπεριφορά από την πλευρά της διοίκησης που έχει σκοπό να αυξήσει ή να μειώσει τα δημοσιευόμενα κέρδη μιας επιχείρησης χωρίς να αντιστοιχεί μια αύξηση ή μείωση της μακροχρόνιας κερδοφορίας.

Ακόμη ο Copeland (1988)¹⁴ μελετώντας την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων ορίζει την χειραγώγηση ως την ικανότητα της διοίκησης να αυξάνει ή να μειώνει τα καθαρά κέρδη της επιχείρησης σύμφωνα με την βούληση της και ότι το εν λόγω φαινόμενο προέρχεται α)από την αύξηση, β)την μείωση και γ) την εξομάλυνση του εισοδήματος.

Οι Healy & Wahlen (1999)¹⁵ σε μια επισκόπηση της βιβλιογραφίας από την πλευρά αυτών που θέτουν τα λογιστικά πρότυπα έδωσαν τον εξής ορισμό, που είναι και ο πιο διαδεδομένος : «Το EM εμφανίζεται όταν η διοίκηση χρησιμοποιεί κρίση κατά τη διαδικασία κατάρτισης των οικονομικών της καταστάσεων και στη δημιουργία πράξεων που μεταβάλλουν τις οικονομικές καταστάσεις, είτε για να παραπλανήσει κάποιους από τους ενδιαφερόμενους σχετικά την πραγματική οικονομική επίδοση της επιχείρησης, είτε για να επηρεάσει συμβατικά αποτελέσματα που εξαρτώνται από τα δημοσιευόμενα λογιστικά νούμερα».

---

¹⁴ Copeland, R.M. 1968 Income smoothing. Journal of Accounting Research, Empirical Research in Accounting, Selected Studies 6 (Supplement): 101-116.

¹⁵ Healy, P.M. and Wahlen, J.M. (1999), "A review of the earnings management literature and its implications for standard setting", *Accounting Horizons*, Vol.13, pp. 365-383.

Τέλος, οι Watts & Zimmerman (1986)¹⁶ περιγράφουν την χειραγώγηση κερδών ως μια ενέργεια που εκτελείται από διοικητικά στελέχη τα οποία επιθυμούν να παρέμβουν επί των λογιστικών αριθμών με ή χωρίς περιορισμούς.

Η χειραγώγηση των κερδών είναι μια σκόπιμη παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι που έχει θέσει η διοίκηση της επιχείρησης. Κατά την διάρκεια αυτής της διαδικασίας, μια επιχείρηση προβαίνει είτε σε αυξομείωση των ζημιών της, πιθανό να εξομαλύνει διαχρονικά τα αποτελέσματα της προκειμένου να μειωθεί η διακύμανση των κερδών της.

Πολλοί ερευνητές αποδίδουν την χειραγώγηση σε τρεις διαφορετικές ερμηνείες. Η πρώτη είναι η «Λευκή» ή αλλιώς πληροφοριακή η οποία βελτιώνει την διαφάνεια των οικονομικών καταστάσεων και την ποιότητα των πληροφοριών που μεταδίδεται στους εξωτερικούς χρήστες (Rohen & Sadan 1981, Beneish 2001)¹⁷. Η δεύτερη είναι η «Μαύρη» η οποία περιλαμβάνει την ψεύτικη καταχώρηση λογιστικών δεδομένων και συναλλαγών και αποβλέπει στην διενέργεια απάτης (Levit, 1988)¹⁸

Τέλος η τρίτη είναι η «Γκρίζα» ερμηνεία όπου η χειραγώγηση των οικονομικών καταστάσεων συμβαίνει βάσει της συμμόρφωσης με την ανάλογη νομολογία και μπορεί να είναι ευκαιριακή ή πληροφοριακή (Scott,2003). Σύμφωνα με αυτήν την μορφή τα διοικητικά στελέχη επιδιώκουν την επίτευξη προσωπικών στόχων, μειώνουν την ποιότητα των παρεχόμενων πληροφοριών κάνοντας χρήση της ευκαιριακής διαχείρισης.(Nelson et, al 2002)¹⁹

Μερικά από τα πιο βασικά χαρακτηριστικά του earnings management είναι τα ακόλουθα: α) εξασφαλίζεται μελλοντική ελευθερία κινήσεων, β) κινείται εντός πλαισίων GAAP(General Accepted Accounting Principles), γ) δεν απαιτείται συναλλαγή με τρίτους ,δ)περιλαμβάνει μόνο λογιστική αιτιολόγηση ενός γεγονότος και όχι το ίδιο το γεγονός, ε) χρησιμοποιούνται ανεξάρτητα ή σε συνδυασμό με άλλες λογιστικές πρακτικές για διαδοχικές χρονικές περιόδους, στ) επιτρέπουν στους διοικούντες την μείωση της διακύμανσης των δημοσιευμένων αποτελεσμάτων και ζ) δεν δεσμεύουν την εταιρεία για μελλοντικές περιόδους

---

¹⁶ Watts, R. L., Zimmerman, J. L., (1986), *Positive accounting theory*. Englewood Cliffs: Prentice Hall

¹⁷ Beneish, M.D., 2001. Earnings Management: A perspective. *Managerial Finance* 27, 3-17.

¹⁸ Arthur Levitt Jr, The numbers game, *The CPA Journal*; Dec 1998; 68, 12; *Accounting & Tax Periodicals*, pg. 14

¹⁹ Nelson, M.W., Elliott, J.A., & Tarpley, R.L. (2002), "Evidence from auditors about manager's and auditor's earnings-management decisions", *Accounting Review*, Vol. 77, pp. 175-202.

2.3 ΛΟΓΟΙ – ΚΙΝΗΤΡΑ – ΤΡΟΠΟΙ ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗΣ ΚΕΡΔΩΝ

Η χειραγώγηση των οικονομικών αποτελεσμάτων είναι μια διαδικασία όπου η διοίκηση προσπαθεί να μεταβάλλει την πραγματική εικόνα των δημοσιευμένων μεγεθών και να παρουσιάσει μια εικόνα που εξυπηρετεί τα συμφέροντα της εκείνη την περίοδο. Οι διοικήσεις των επιχειρήσεων προβαίνουν σε χειραγώγηση των αποτελεσμάτων με σκοπό να ικανοποιήσουν τις προσδοκίες και τις εκτιμήσεις της κεφαλαιαγοράς. Τα κίνητρα έχουν ως ακολούθως:

- ∩ Σύναψη συμβολαίων
- ∩ Θέση και αποδοχές των στελεχών της διοίκησης
- ∩ Μεγιστοποίηση της τιμής της μετοχής
- ∩ Ικανοποίηση των προσδοκιών των αναλυτών
- ∩ Φορολογικοί λόγοι

Σύμφωνα με τον Zwrin(2011) κάποια επιπλέον κίνητρα χειραγώγησης είναι α) η επιβεβαίωση της κερδοφορίας της επιχείρησης μέσα από τον έλεγχο της ροής των εσόδων σε σχέση με την δομή και την ροή των εξόδων, β) η διαχείριση των κερδών επιτρέπει τον έλεγχο των αναλογιών όπως αυτής της τιμής /κερδών εξασφαλίζοντας την προσέλκυση επενδυτών για τις μετοχές της επιχείρησης και γ) η ανάλυση των κερδών θα επιτρέψει την εφαρμογή των σχεδίων αν τα κέρδη μειωθούν.

∩ Σύναψη συμβολαίων

Τα συμβόλαια για την σύναψη δανείων αποτελούν σημαντικό κίνητρο για την χειραγώγηση κερδών καθώς χρησιμοποιούνται λογιστικά νούμερα από τους δανειστές, για να διαπιστωθούν αν πληρούνται συγκεκριμένοι στόχοι απόδοσης ή για να επιβληθούν περιορισμοί στις επενδυτικές και χρηματοδοτικές αποφάσεις των εταιρειών οι οποίες ενδεχομένως μειώνουν την αξία απαιτήσεων των δανειστών.

Οι περιορισμοί καταγράφονται στο συμβόλαιο, παρέχουν κίνητρα στα στελέχη των επιχειρήσεων να αυξήσουν τα κέρδη και να μειώσουν τους όρους που επιβάλλονται στα συμβόλαια, για να αποφύγουν μεγάλα κόστη στην περίπτωση της παραβίασης των όρων.

Οι De Fond & Jiambalvo(1994)²⁰ σε έρευνα τους κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι εταιρείες τείνουν να αυξάνουν τα κέρδη τους ένα χρόνο πριν από την αθέτηση των όρων, όταν είναι κοντά στα όρια που έχουν τεθεί από τους δανειστές.

3 Θέση και αποδοχές των στελεχών της διοίκησης

Τα διοικητικά στελέχη προβαίνουν σε χειραγώγηση των κερδών προκειμένου να αυξήσουν τις αποδοχές τους, οι οποίες συνάδουν με την απόδοση της εταιρείας ή για να αυξήσουν την ασφάλεια της θέσης τους. Κατά την κρίση τους χρησιμοποιούν και επιλέγουν λογιστικές διαδικασίες με σκοπό να αυξήσουν την παρούσα αξία των αμοιβών τους .

Πιο συγκεκριμένα όταν τα κέρδη ξεπερνούν το ανώτατο όριο των bonus, οι managers επιλέγουν να μειώσουν τα κέρδη προκειμένου να υπάρχουν κέρδη για την ερχόμενη περίοδο όταν αυτά δε επαρκούν. Αντίστοιχα όταν είναι κάτω από το κατώτατο όριο προτιμούν να αναβάλλουν την αναγνώριση τους στην επόμενη περίοδο αφού στην τρέχουσα δεν μπορούν να πετύχουν το στόχο τους και να λάβουν το bonus την επόμενη περίοδο. Healy(1985)²¹

Πολλές φορές η ασφάλεια της θέσης των στελεχών απειλείται ή η θητεία τους αναμένεται να είναι σύντομη. Σε αυτές τις περιπτώσεις παρατηρείται αύξηση του φαινομένου της χειραγώγησης. Σύμφωνα με την De Angelo (1988), οι manager έχουν ως κίνητρο την αύξηση των δημοσιευμένων κερδών προκειμένου να κρατήσουν την θέση τους στην εταιρία ή να μειώσουν την παρέμβαση του διοικητικού συμβουλίου και των νομοθετικών επιτροπών.

---

²⁰ DeFond M. and Jiambalvo J., 1994, Debt covenant violation and manipulation of accruals, Journal of Accounting and Economics 17, 145-176.

²¹ Healy P., 1985, the Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions, Journal of Accounting and Economics 7, 85-107.

5 Μεγιστοποίηση της τιμής της μετοχής

Στόχος κάθε εισηγμένης στο χρηματιστήριο εταιρίας είναι η μεγιστοποίηση της χρηματιστηριακής τιμής της μετοχής. Η τιμή για τους επενδυτές αποτελεί μια εκτίμηση των προ εξοφλημένων μελλοντικών κερδών της εταιρείας. Επομένως επειδή τα κέρδη είναι αυτά που οδηγούν στην κατανομή των πόρων στις κεφαλαιαγορές, οι managers έχουν σημαντικό κίνητρο να αυξήσουν τα κέρδη και συνεπώς και την αξία της μετοχής, αφού η τιμή της αποτελεί σημαντικό κριτήριο, για την αξιολόγηση των εταιρειών. Οι εταιρείες με αυξημένα κέρδη έχουν υψηλότερο δείκτη P/E και για τον λόγο αυτό επικεντρώνονται στην σταθερή αύξηση των κερδών.

Ένας τρόπος για να επιτευχθεί αυτό είναι μέσω της εξομάλυνσης. Με αυτό τον τρόπο εξαλείφεται ή μειώνεται η μεταβλητότητα των κερδών της επιχείρησης. Χρησιμοποιούν διάφορες λογιστικές μεθόδους για να πετύχουν την ομαλοποίηση με αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής της μετοχής.

Όσο αυξάνεται η μεταβλητότητα των καθαρών κερδών κατά την διάρκεια μιας περιόδου, τόσο αυξάνεται η παρουσία των λογιστικών χειρισμών που μειώνουν την αντίληψη για την ποιότητα των κερδών, την τιμή της μετοχής και επομένως και την αξία της επιχείρησης. Τέλος οι επιχειρήσεις με χαμηλή μεταβλητότητα στα κέρδη μπορούν να πετύχουν ευκολότερα υψηλή τιμή στην μετοχή τους.

Παρόλα αυτά δεν μπορεί κανείς να γνωρίζει κατά πόσο θα αυξηθεί η τιμή της μετοχής και ο λόγος είναι ότι αυτοί που συμμετέχουν στην αγορά χρησιμοποιούν διαφορετικά υποδείγματα αποτίμησης και επιπλέον υπάρχουν παράγοντες οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν το κόστος κεφαλαίου όπως για παράδειγμα ο κίνδυνος.

Ξ Ικανοποίηση των προσδοκιών των αναλυτών

Αποτελεί από τα πιο σημαντικά κίνητρα στην διαχείριση κερδών και ο λόγος είναι η επαλήθευση των εκτιμήσεων και των προβλέψεων σχετικά με την απόδοση της, κυρίως όσον αφορά τα κέρδη και τα έσοδα.

Ως βασικούς στόχους οι managers σύμφωνα με τους DeGeorge et, al (1999)²² έχουν τους εξής:

- Αποφυγή ανακοίνωσης ζημιών
- Ανακοίνωση αυξήσεων κερδών στα 3μηνιαία αποτελέσματα
- Ικανοποίηση προσδοκιών των αναλυτών

Τα στελέχη αποφεύγουν να ανακοινώσουν κέρδη χαμηλότερα από τις προβλέψεις των αναλυτών όπως για παράδειγμα «εκπλήξεις» αρνητικών κερδών. Επιπροσθέτως χειραγωγούν τα αποτελέσματα προκειμένου να επηρεάσουν την αξία που αντιλαμβάνονται οι επενδυτές (Burgstahler & Dichev, 1997²³)

Ξ Φορολογικοί λόγοι

Ένα ακόμη κίνητρο χειραγώγησης του λογιστικού αποτελέσματος είναι και ο φόρος εισοδήματος. Οι φόροι αποτελούν πληρωμές που επηρεάζουν τις χρηματοδοτικές και τις επενδυτικές επιλογές των εταιρειών. Προκειμένου να μειωθεί ο φόρος που πρέπει να πληρωθεί και να αυξηθεί η αξία της εταιρείας, τα στελέχη προβαίνουν σε διάφορες ενέργειες επηρεασμού του αποτελέσματος.

Μειώνουν το αποτέλεσμα τους στην περίοδο πριν την μείωση του φορολογικού συντελεστή όταν υπάρχει αυτή η πληροφορία. Αυτό γίνεται με την χρήση αρνητικών δεδουλευμένων τα οποία προηγούνται της μείωσης του φόρου με στόχο την μεταφορά κερδών στην επόμενη χρήση για να φορολογηθούν με το χαμηλότερο φορολογικό συντελεστή (Scholes et al , 1992)²⁴

---

²² DeGeorge F., Patel J. and Zeckhauser R., 1999, Earnings Management to Exceed Thresholds, Journal of Business 72, 1-33

²³ Burgstahler D. and Dichev I., 1997, Earnings to avoid earnings decreases and losses, Journal of Accounting and Economics 24, 99-126.

²⁴ Scholes M., Wilson G. and Wolfson M., 1992, Firms' Responses to Anticipated Reductions in Tax Rates: The Tax Reform Act of 1986, Journal of Accounting Research 30, 161-185.

Τέλος σύμφωνα με τον Meydwe(1997)²⁵ όταν υπάρχει υπόλοιπο ζημιών προηγούμενων χρήσεων το εισόδημα τους μεταφέρεται στην επόμενη για να αυξηθούν οι επιστροφές φορών.

Η διαχείριση κερδών γίνεται για αρκετούς λόγους όπως: α) τα στελέχη προσπαθούν να αυξήσουν τις αμοιβές τους β) να αποφευχθούν επαχθείς δεσμεύσεις από πιστοδότες γ) να επιτευχθεί η σύγκλιση με τις προβλέψεις των χρηματοοικονομικών αναλυτών και δ) να επηρεαστούν οι τιμές των μετοχών.

Σύμφωνα με τους Dechow & Skinner(2000)²⁶ γίνεται διαχωρισμός μεταξύ των λογιστικών πολιτικών που ακολουθεί η διοίκηση έτσι ώστε να διακρίνονται σε αυτές που είναι σύμφωνες με τις λογιστικές αρχές και αυτές που αποτελούν απάτη.

Πιο συγκεκριμένα χρησιμοποιούν τον όρο conservating accounting για να αναφερθούν στην λογιστική η οποία είναι «συντηρητική» δηλαδή στηρίζεται στην υπερβολική αναγνώριση των προβλέψεων υπερεκτιμώντας τα έξοδα έρευνας και ανάπτυξης. Ακόμη αναφέρονται στην «Επιθετική» Λογιστική χρησιμοποιώντας τον όρο Aggressive Accounting, όταν υπερεκτιμούνται οι λογαριασμοί των προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις και βραχυπρόθεσμα επιτυγχάνεται αύξηση του εισοδήματος.

Τέλος με την «ουδέτερη» λογιστική ή διαφορετικά Neutral Accounting χρησιμοποιούνται ανεξάρτητες λογιστικές πολιτικές που προκύπτουν από την λογιστική λειτουργία της επιχείρησης. Αυτού του είδους η λογιστική δεν αποτελεί φαινόμενο διαχείρισης κερδών. Οι δυο πρώτες αποτελούν μορφή earnings management αλλά είναι νόμιμες .

Βάσει των ανωτέρω μια επιχείρηση χειραγωγεί τα αποτελέσματα της όταν δεν αναγνωρίζει συναλλαγές και γεγονότα που πραγματοποιούνται στην σωστή χρονική περίοδο, όταν προβαίνει σε υποεκτίμηση ή υπερεκτίμηση εσόδων ή εξόδων, στοιχείων του ενεργητικού ή των υποχρεώσεων, σε επιτάχυνση των πωλήσεων, επιβάρυνση των εξόδων έρευνας και ανάπτυξης καθώς και των εξόδων συντήρησης(Fundenberg & Tirole 1995²⁷). Αυτά τα γεγονότα έχουν ως αποτέλεσμα

---

²⁵ **Maydew E., 1997**, Tax-Induced Earnings Management by Firms with Net Operating Losses, Journal of Accounting Research 35, 83-96

²⁶ **Dechow, P and M., Skinner, D. 2000.** Earnings management: reconciling the views of accounting academics, practitioners, and regulators. Accounting Horizons, 14 (2): 235-250.

²⁷ **Fundenberg, D., Tirole, J., 1995.** A theory of income and dividend smoothing based on incumbency rents. Journal of Political Economy 103, 75-93.

οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων να οδηγούνται σε παραπλάνηση και παραπληροφόρηση.

2.4 ΜΟΡΦΕΣ ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗΣ ΚΕΡΔΩΝ

Οι κυριότερες στρατηγικές χειραγώγησης κερδών είναι η θεωρία της προοπτικής, η εξομάλυνση κερδών (income smoothing) και τα μεγάλα Λουτρά (Big Bath Accounting). Η εφαρμογή τους από τα στελέχη των εταιρειών μπορεί να γίνει είτε συνδυαστικά είτε ξεχωριστά σε διαφορετικά χρονικά σημεία με σκοπό την επίτευξη των μακροπρόθεσμων στόχων της χειραγώγησης των κερδών.

2.4.1 ΕΞΟΜΑΛΥΝΣΗ ΚΕΡΔΩΝ (Income Smoothing)

Σύμφωνα με τον Biedleman(1973)²⁸ η ωραιοποίηση των κερδών που έχουν καταγραφεί μπορεί να αντιμετωπιστεί ως η σκόπιμη χειραγώγηση των διακυμάνσεων σχετικά με ένα συγκεκριμένο επίπεδο κερδών που την συγκεκριμένη περίοδο θεωρείται λογικό για την εταιρεία. Σκοπός της τεχνικής της εξομάλυνσης είναι η εξάλειψη μεγάλων διακυμάνσεων στα κέρδη, οι οποίες αποτελούν στοιχείο επιχειρησιακού κινδύνου μιας εταιρείας. Επίσης η πρακτική αυτή οδηγεί στη μείωση του κόστους κεφαλαίου και του χρηματοοικονομικού κινδύνου, στην αποφυγή καταστάσεων χρηματοοικονομικής δυσχέρειας και την ενίσχυση της χρηματοοικονομικής θέσης τους, προστατεύοντας τα συμφέροντα των ενδιαφερομένων και κυρίως των μετόχων και των δανειστών (Ιατρίδης, 2007)²⁹

Αποτελεί την συνηθέστερη μορφή του earnings management και σχετίζεται με την ομαλοποίηση των κερδών η οποία έχει σαφή στόχο την σταθερή αύξηση τους, είναι εφικτή είτε εντός είτε εκτός των Γενικά Παραδεκτών Αρχών της Λογιστικής. Απαραίτητη προϋπόθεση αυτής της μορφής είναι η εταιρεία να παράγει αρκετά μεγάλα κέρδη και η οικονομική της απόδοση να είναι πάνω από τον μέσο όρο για μεγάλη χρονική περίοδο ώστε να δημιουργούνται προβλέψεις.

---

²⁸ **Biedleman(1973)**, Income Smoothing: The role of Management, The Accounting review, October

²⁹ **Ιατρίδης, Γ. (2007)**, “Επιλογή Λογιστικών Πολιτικών, καιροσκοπισμός και Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα”, Περιοδικό Λογιστής, τεύχος 629, σελ.1370-1377

Η εξομάλυνση κερδών συνεπάγεται τη μη δημοσιοποίηση ενός μεγάλου μέρους των κερδών σε καλές χρήσεις διαμέσου της δημιουργίας των αποθεματικών.

Οι επενδυτές θεωρούν ότι τα δημοσιευόμενα κέρδη έχουν μεγαλύτερη αξιοπιστία όταν βρίσκονται κοντά στα αναμενόμενα. Αντίθετα μεγάλη απόκλιση από τα αναμενόμενα και τις προβλέψεις των αναλυτών μειώνει την αξιοπιστία των κερδών, δημιουργώντας σημαντικό αντίκτυπο στην αξία της επιχείρησης.

Από την πλευρά των εξόδων η μεταβλητότητα των κερδών μπορεί να τροποποιείται για την μετατόπιση των εξόδων από την μια χρήση στην άλλη.

Οι Brett Trueman & Titman (1988)³⁰ απέδειξαν ότι η διαχείριση κερδών είναι δυνατό να έχει θετική επίπτωση στην αγοραία αξία της επιχείρησης. Με την εξομάλυνση μειώνεται το κόστος δανεισμού και επηρεάζονται ευνοϊκά οι όροι των εμπορικών συναλλαγών πράγμα το οποίο ευνοεί τους μετόχους της εταιρείας.

Μερικοί λόγοι για τους οποίους χρησιμοποιείται η εξομάλυνση είναι α) η ευνοϊκότερη φορολογική μεταχείριση, β) η διασφάλιση σταθερών σχέσεων με τους επενδυτές και τους εργαζομένους και γ) σταθερή μερισματική πολιτική.

Τέλος σύμφωνα με τους Beattie et, al (1994)³¹ η εξομάλυνση αποτελεί μια φυσιολογική συμπεριφορά που βασίζεται στις υποθέσεις ότι οι managers λειτουργούν με σκοπό την μεγιστοποίηση της χρησιμότητας τους και ότι οι διακυμάνσεις καθώς και η αδυναμία πρόβλεψης των κερδών, είναι συνηθισμένοι παράγοντες των μέτρων του κινδύνου της αγοράς.

---

³⁰ **Trueman B Titman S (1988)**, “An explanation for accounting income smoothing” ,Journal of Accounting Research vol,26, studies on Management’s Ability and Incentives to Affect the timing and Magnitude of Accounting Accruals pp 127-139

³¹ **Beattie .V S Brown,D Ewers B.John, Manson Thomas & Turner, (1994)**, “ Extraordinary items and Income Smoothing: A positive accounting approach,” Journal of Business Finance and Accounting, 21-9: 791-811

2.4.2 BIG BATH ACCOUNTING

Μια ακόμη στρατηγική παραποίησης των αποτελεσμάτων είναι και αυτή του Big Bath Accounting η οποία έχει ως στόχο την πραγματοποίηση όσο το δυνατόν περισσότερων αποσβέσεων διαγραφών σε μια χρήση. Βάσει της τεχνικής αυτής λαμβάνεται κάποια εφάπαξ χρέωση στα έσοδα προκειμένου να μειωθούν τα περιουσιακά στοιχεία, με αποτέλεσμα την μείωση των δαπανών και κατ' επέκταση ανάκαμψη των μελλοντικών κερδών. Moore (1973)³²

Η καταγραφή μιας προβλεπόμενης χρέωσης έναντι των εσόδων για τα κόστος εφαρμογής των αλλαγών είναι επιτρεπτή από τις GAAP, ωστόσο η ζημιά αυτή δεν αναφέρεται και στα λειτουργικά αποτελέσματα των κερδών. Οι μέθοδοι του Μεγάλου Λουτρού εφαρμόζονται κυρίως στις περιπτώσεις α) αναδιοργάνωσης λειτουργιών, β) αναδιοργάνωση προβληματικού δανεισμού γ) μείωση και απαξίωση κεφαλαίων και δ) διάθεση λειτουργιών.

Ο Dye (1986)³³ θεώρησε ότι η διοίκηση έχει δυο βασικούς λόγους να διαχειριστεί ή να χειραγωγήσει τα κέρδη. Ο πρώτος λόγος αφορά την εξωτερική ζήτηση για να καλυφθούν οι προβλέψεις, τα κέρδη και η αύξηση της τιμής της μετοχής. Ο άλλος λόγος αντιπροσωπεύει μια εσωτερική ζήτηση που αφορά την βέλτιστη ανάθεση. Τα κέρδη εδώ επιτρέπουν στους διαχειριστές να επικοινωνούν με τους ιθύνοντες της εταιρείας (διευθύνοντες συμβούλους, διοικητικό συμβούλιο) σχετικά με το επίπεδο της απόδοσης τους.

Όσον αφορά την εσωτερική ζήτηση οι επενδυτές προτιμούν ένα υψηλό επίπεδο ταμειακών ροών από ένα υψηλό επίπεδο αναφερόμενων κερδών. Δεδομένου ότι η αύξηση των ταμειακών ροών μεταφράζεται σε υψηλές τιμές μετοχών και ότι τα κέρδη αποτελούν υποκατάστατο των ταμειακών ροών, θα αυξήσουν την αξία της επιχείρησης.

---

³² Moore, M.L. 1973. Management changes and discretionary accounting decisions. Journal of Accounting Research, (Spring): 100-107

³³ Dye, R., "Proprietary and Non-proprietary Disclosures," Journal of Business, Vol. 59, No. 2, pp. 331-366, 1986

Οι εταιρείες περιμένουν να υπάρχει μια «κακή χρονιά» ώστε να χρησιμοποιήσουν το Big Bath για να «καθαρίσουν» τον Ισολογισμό παρά το γεγονός ότι η εν λόγω διαδικασία αναστέλλεται από τους ελεγκτές αυτή εξακολουθείτε να χρησιμοποιείται από τις επιχειρήσεις (Chenheiter, M. and N. Melumad 2002)³⁴

Καταλήγοντας θα λέγαμε πως οι διοικήσεις προβαίνουν σε Big Bath accounting όταν τα νέα για τα κέρδη της εταιρίας είναι πολύ άσχημα, ενώ όταν τα νέα είναι καλά προβαίνουν σε εξομάλυνση κερδών.

2.4.3 Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗΣ

Η θεωρία αυτή παρουσιάζει μια κριτική της θεωρίας της χρησιμότητας για αποφάσεις που πραγματοποιούνται σε καταστάσεις κινδύνου.

Ο κυριότερος παράγοντας που επηρεάζει τις αποφάσεις των επενδυτών είναι τα κέρδη σε μεγαλύτερο βαθμό από τις ζημιές που θα προκύψουν. Θα λέγαμε δηλαδή ότι η ενόχληση που αισθάνεται κάποιος όταν χάσει ένα χρηματικό ποσό είναι μεγαλύτερη από την ευχαρίστηση που νιώθει όταν έχει ισόποσά κέρδη.

Οι Kahneman & Tversky, 1979³⁵ πρότειναν μία συνάρτηση αξίας προσδιορισμένη από τα κέρδη και τις ζημιές σε σχέση με ένα σημείο αναφοράς και όχι σε σχέση με ένα απόλυτο επίπεδο ευημερίας. Με αυτή τη συνάρτηση θεμελίωσαν την θεωρία της προοπτικής (Prospect theory).

Δημιουργείται το σχήμα S το οποίο ουσιαστικά δείχνει, ότι η λειτουργία της αξίας είναι πιο απότομη για τις απώλειες απ' ότι για τα κέρδη. Επειδή η καμπύλη είναι συνήθως κυρτή για τις απώλειες και κοίλη για τα κέρδη. Η θεωρία της προοπτικής αναφέρει ότι, **οι αποφάσεις των ανθρώπων λαμβάνονται με βάση τα πιθανά κέρδη και ζημιές,**

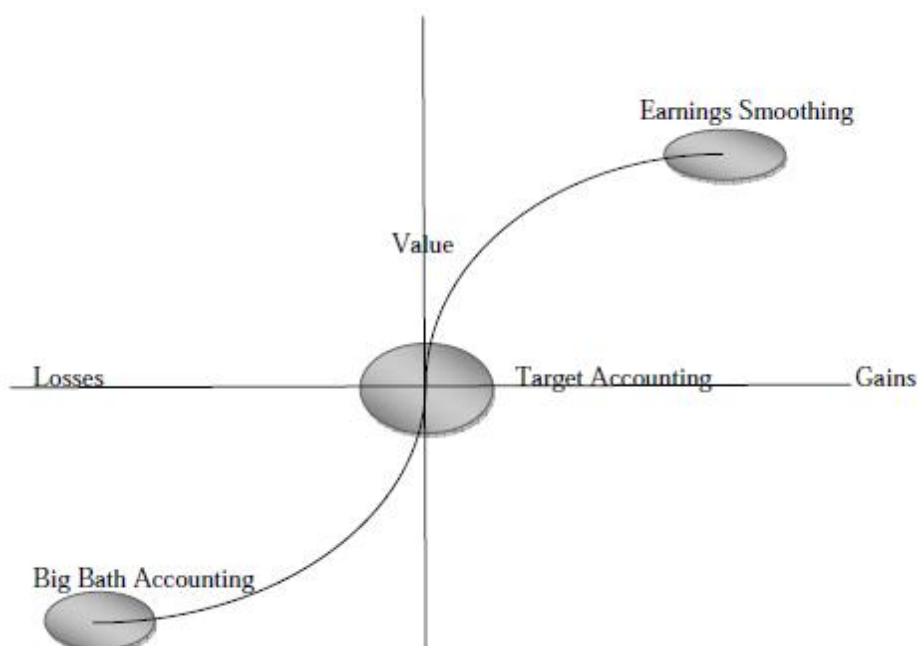
ανεξάρτητα από το τελικό αποτέλεσμα και για τον λόγο αυτό οι τεχνικές της Εξομάλυνσης και του Μεγάλου Λουτρού βασίζονται σ' αυτήν την θεωρία.

---

³⁴ Chenheiter, M. and N. Melumad, "Can Big Bath and Earnings Smoothing Co-exist as Equilibrium Financial Reporting Strategies?," Journal of Accounting Research, Vol. 40, No. 3, pp. 761-796, 2002

³⁵ Kahneman, D., and Tversky, A., (1979), Prospect theory: an analysis of decision under risk, Econometrica, vol.47:2, pp.263-292.

Διάγραμμα 2.4.1 Η θεωρία της Προοπτικής

2.4.4 ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ

Επίσης, μια συνηθισμένη μορφή διαχείρισης των δεδουλευμένων αποτελεί η αύξηση του αναφερόμενου ή δημοσιευόμενου κέρδους μιας περιόδου. Η αύξηση του κέρδους αποτελεί τον πρωταρχικό τρόπο ωραιοποίησης της εικόνας της επιχείρησης και την δημιουργία ευνοϊκού κλίματος προς τα έξω. Κατά τον Φίλιο (2003) σ' ένα σενάριο ανάπτυξης, οι αντιλογισμοί δεδουλευμένων είναι μικρότερα ποσά από τα δεδουλευμένα της τρέχουσας χρήσης τα οποία έτσι αυξάνουν το κέρδος. Με αυτόν τον τρόπο η εταιρεία μπορεί μέσω της επιθετικής διαχείρισης κερδών, να δημοσιοποιεί υψηλότερο κέρδος για μακρές περιόδους. Ουσιαστικά το κίνητρο σε αυτή την περίπτωση είναι η βεβαίωση της εικόνας της επιχείρησης με αύξηση των δημοσιευμένων κερδών για πολλές χρήσεις. Η εταιρεία μπορεί να δημοσιοποιεί υψηλότερο κέρδος για μικρές χρονικές περιόδους. Μπορούν να χειραγωγούν τα κέρδη τους προς τα πάνω και μετά να αντιλογήσουν όλα τα δεδουλευμένα με χρέωση τους μόνο μια φορά.

2.5 ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΕΡΔΩΝ³⁶

Η λογιστική των δεδουλευμένων αποτελεί την βάση για την χειραγώγηση των κερδών. Η εν λόγω λογιστική διαφέρει από την Ταμειακή Λογιστική κυρίως ως προς τον χρόνο αναγνώρισης των εσόδων. Η ταμειακή λογιστική καταχωρεί τα έσοδα μόνο όταν μετρητά εισπράττονται ή καταβάλλονται αντίστοιχα. Αντιθέτως στη λογιστική των δεδουλευμένων ο χρόνος είσπραξης των εσόδων και των εξόδων δεν ταυτίζεται με τον χρόνο είσπραξης και πληρωμής τους αλλά με τον χρόνο πραγματοποίησής τους.

Η αναγνώριση στα λογιστικά βιβλία γίνεται με βάση το πότε τα έσοδα και τα έξοδα πραγματοποιήθηκαν. Τα έσοδα αναγνωρίζονται σύμφωνα με την αρχή της πραγματοποίησης τους και για τα έξοδα σύμφωνα με την αρχή της συσχέτισης εσόδων εξόδων. Βραχυπρόθεσμα η αρχή της συσχέτισης δημιουργεί ορισμένες διαφορές, οι οποίες αντιμετωπίζονται με την χειραγώγηση ανάλογα με τους σκοπούς του οποίου θέλει να εξυπηρετήσει η διοίκηση, εμφανίζοντας τα έσοδα την χρονιά που χρειάζεται να ενισχυθούν τα κέρδη και την μη εμφάνιση εξόδων.

Κατά τους Dechow & Skinner(2000) ο βασικός στόχος της λογιστικής των δεδουλευμένων είναι η καλύτερη πληροφόρηση των επενδυτών, με την ενίσχυση της διαφάνειας μέσω της καταχώρησης των συναλλαγών σε πραγματικό χρόνο.

2.5.1 ΤΕΧΝΙΚΗ COOKIE JAR RESERVE

Η τεχνική Cookie Jar Reserve είναι μια λογιστική πρακτική που συνδέεται με την λογιστική των δεδουλευμένων. Το βασικό χαρακτηριστικό της λογιστικής των δεδουλευμένων είναι ότι απαιτεί εκτιμήσεις και κρίσεις από την διοίκηση, σχετικά με την καταγραφή των υποχρεώσεων που θα πληρωθούν μελλοντικά ως αποτέλεσμα γεγονότων ή συναλλαγών του τρέχοντος οικονομικού έτους.

Η αρνητική έκβαση της λογιστικής των δεδουλευμένων είναι ότι τα διοικητικά στελέχη εκμεταλλεύονται αυτή την διαχειριστική προαίρεση και χρησιμοποιούν μη ρεαλιστικές υποθέσεις για την εκτίμηση των υποχρεώσεων έτσι ώστε να εξυπηρετήσουν τον σκοπό τους.

---

³⁶ http://www.swlearning.com/pdfs/chapter/0324223250_2.PDF

Όταν η διοίκηση ανάμεσα στις πιθανές εκτιμήσεις εξόδων επιλέξει μια υψηλή τιμή, το αποτέλεσμα θα είναι να καταγράψει περισσότερα έξοδα το τρέχον οικονομικό έτος με αποτέλεσμα να δίνετε η δυνατότητα στην διοίκηση, να καταγράψει λιγότερα έξοδα σε μελλοντικές χρήσεις. Από την διαδικασία αυτή δημιουργείται ένα αποθεματικό Cookie Jar Reserve το οποίο καλείται και Financial Slack το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί και μελλοντικά από την επιχείρηση για να προκαλέσει οικονομική ώθηση.

Ένας από τους λόγους που δημιουργείται το εν λόγω αποθεματικό είναι για να καλυφθούν προβλήματα που μπορεί να προκύψουν, όπως αύξηση στο κόστος των εγγυήσεων, στα έξοδα συνταξιοδοτικών προγραμμάτων και στην ολοκλήρωσή τους.

Συνηθισμένες περιπτώσεις όπου δυνητικά μπορούν να δημιουργηθούν αποθεματικά “cookie jar” είναι:

- Εκτιμώμενες αποδόσεις πωλήσεων και επιχορηγήσεις
- Εκτιμώμενες διαγραφές επισφαλών απαιτήσεων
- Εκτιμωμένη απαξίωση αποθεμάτων
- Εκτιμώμενο κόστος εγγυήσεων
- Εκτιμώμενο κόστος συντάξεων
- Αποπεράτωση συνταξιοδοτικών σχεδίων
- Εκτιμώμενο ποσοστό επικύρωσης μακροπρόθεσμων συμβάσεων

2.5.2 ΤΕΧΝΙΚΗ BIG BET ON THE FUTURE

Η τεχνική αυτή χρησιμοποιείται όταν γίνεται εξαγορά μιας επιχείρησης από μια άλλη. Ουσιαστικά δίνεται η ευκαιρία σε μια εταιρεία να αποκτήσει μια άλλη αποκτώντας εγγυημένη ώθηση στα τρέχοντα μελλοντικά κέρδη. Θα λέγαμε ότι βάζει ένα στοίχημα για το μέλλον.

Σε αυτήν την τεχνική περιλαμβάνονται

α) **Διαγραφή στα έξοδα έρευνας και ανάπτυξης για την συγχωνευμένη εταιρία.** Με αυτό τον τρόπο ένα μεγάλο μέρος της τιμής αγοράς μπορεί να διαγραφεί έναντι των τρεχόντων εσόδων στο έτος της συγχώνευσης, προστατεύοντας τα μελλοντικά κέρδη από αυτές τις χρεώσεις και πρακτικά σημαίνει ότι τα κέρδη θα είναι υψηλότερα.

Με την μείωση της εν λόγω δαπάνης συνεπάγεται και μείωση στο κόστος απόκτησης, που αυξάνει τα τρέχοντα έξοδα και συνεισφέρει σημαντικά στα κέρδη των επόμενων περιόδων.

β) Ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων της αποκτηθείσας εταιρείας με τα αποτελέσματα της Μητρικής. Σ αυτή την περίπτωση τα τρέχοντα κέρδη της νεοαποκτηθείσας εταιρείας ενοποιούνται με αυτά της μητρικής με αποτέλεσμα μια σημαντική ώθηση στα κέρδη, εφόσον η θυγατρική αγοράστηκε με ευνοϊκούς όρους. Με αυτή την τεχνική διασφαλίζεται μια καλύτερη οικονομική πορεία των οικονομικών δεικτών έπειτα από την εξαγορά.

2.5.3 *ΤΕΧΝΙΚΗ THROW OUT A PROBLEM CHILD*

Όταν τα κέρδη μειώνονται από μία θυγατρική που “υποαποδίδει” και αυτή η μείωση των κερδών προβλέπεται να είναι εντονότερη σε μελλοντικές περιόδους, η προβληματική θυγατρική μπορεί να “αποβληθεί” απαλλάσσοντας τη μητρική από την αρνητική επιρροή στα κέρδη με μία από τις ακόλουθες τεχνικές:

- **Πώληση θυγατρικής:** Όταν η θυγατρική πωλείται, μία ζημία ή ένα κέρδος παρουσιάζεται στην τρέχουσα κατάσταση αποτελεσμάτων. Αν η αναφορά μεγάλης ζημιάς από την πώληση είναι ανεπιθύμητη τότε θα πρέπει να εξεταστεί η περίπτωση ενός “spin off” (όταν μία εταιρία η οποία δραστηριοποιείται σε ένα γενικότερο κλάδο λόγω ζημιών αποφασίζει να περιοριστεί σε ένα ειδικότερο).

- **Δημιουργία ενός φορέα ειδικού σκοπού (Special Purpose Entity - SPE):**

Μια άλλη διαθέσιμη επιλογή εντός των GAAP είναι η μεταφορά χρηματοοικονομικών στοιχείων σε μία εξειδικευμένη SPE. Τέτοια περιουσιακά στοιχεία θεωρείται ότι έπρεπε να έχουν πωληθεί και μετακινούνται από τον ισολογισμό, με τον εκχωρητή να καταγράφει κέρδος ή απώλεια από την πώληση των περιουσιακών στοιχείων. Μια εξειδικευμένη SPE δεν ενσωματώνεται στις οικονομικές καταστάσεις του εκχωρητή. Νέα λογιστικά πρότυπα ονομάζουν αυτούς τους φορείς μεταβλητού ενδιαφέροντος (variable interest entities - VIE'S).

• Απόσπαση (spin off) θυγατρικής:

Σε ένα spin off οι μετοχές της θυγατρικής διανέμονται ή ανταλλάσσονται μεταξύ των υφιστάμενων μετόχων έτσι ώστε να επωμίζονται αυτοί την προβληματική θυγατρική (problem child). Κανένα κέρδος ή ζημιά δεν αναφέρονται στο spin off και όλα τα αρνητικά αποτελέσματα της θυγατρικής απομακρύνονται από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, διότι τα GAAP προϋποθέτουν ότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις της προηγούμενης περιόδου πρέπει να αντανακλούν τα αποτελέσματα της εναπομένουσας εταιρίας.

2.5.4 ΤΕΧΝΙΚΗ ΑΠΟΣΒΕΣΗΣ, ΥΠΟΤΙΜΗΣΗΣ & ΕΞΑΝΤΛΗΣΗΣ

Ως γνωστό, το κόστος των μακροπρόθεσμων χρησιμοποιούμενων ή αναλωθέντων λειτουργικών περιουσιακών στοιχείων κανονικά επιμερίζεται σαν έξοδο την περίοδο που αναμένεται να ωφεληθεί η εταιρία από τη χρήση τους. Στην πράξη υπάρχουν τρεις τρόποι για την καταγραφή του εξόδου ανάλογα με το είδος του περιουσιακού στοιχείου:

- Λογισμός απόσβεσης για τα άυλα περιουσιακά στοιχεία όπως είναι η καλή φήμη, τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, συγγραφικά δικαιώματα και εμπορικά σήματα.
- Λογισμός απόσβεσης για ενσώματα πάγια όπως κτίρια, μηχανές και εξοπλισμοί.
- Λογισμός εξόδων εξάντλησης, για φυσικές πηγές στις οποίες έχει γίνει μερική εκμετάλλευση όπως ξυλεία, κάρβουνο ή φυσικό αέριο. Γενικά, η διαδικασία διαγραφής μακροχρόνιων περιουσιακών στοιχείων εμπεριέχει υποκειμενισμό κρίσης προσφέροντας έτσι ευκαιρίες για διαχείριση κερδών μέσω των ακόλουθων περιπτώσεων:
  - **Επιλέγοντας την μέθοδο διαγραφής.** Η διοίκηση πρέπει να αποφασίσει ποια μέθοδο θα χρησιμοποιήσει για να διαγράψει πρόσφατα αποκληθέντα μακροχρόνια λειτουργικά περιουσιακά στοιχεία. Μερικές μέθοδοι έχουν σαν αποτέλεσμα την λογιστικοποίηση μεγαλύτερων εξόδων στην τρέχουσα περίοδο από ότι σε άλλες.

- **Επιλέγοντας την περίοδο διαγραφής.** Η διοίκηση πρέπει συχνά να εκτιμά την “χρήσιμη ζωή” ενός μακροχρόνιου στοιχείου του ενεργητικού η οποία μπορεί να είναι σημαντικά μικρότερη από ότι στην πραγματικότητα.
- **Υπολογίζοντας την υπολειμματική αξία.** Ορισμένα μακροπρόθεσμα περιουσιακά στοιχεία διατηρούν ένα μέρος της πραγματικής τους αξίας ακόμα και στο τέλος της εκτιμωμένης ωφέλιμης ζωής τους. Αυτή η αξία (υπολειμματική) πρέπει να εκτιμηθεί έτσι ώστε να προγραμματιστεί το σωστό ποσό των ετήσιων αποσβέσεων. Δεδομένου ότι η χρονική περίοδος μπορεί να εκτείνεται στα 10, 15 ή ακόμα και 30 χρόνια μετά, είναι λογικό να υπάρχει ένα μεγάλο εύρος πιθανών εκτιμήσεων.
- **Αλλάζοντας την ιδιότητα των περιουσιακών στοιχείων.** Αν η ιδιότητα ενός μακροχρόνιου περιουσιακού στοιχείου τροποποιηθεί και από λειτουργικό περιουσιακό στοιχείο καταστεί μη λειτουργικό, δεν είναι πλέον απαραίτητο να αποσβένεται. Αυτό βεβαίως είναι επιτρεπτό όταν μία εταιρία παύει να χρησιμοποιεί το περιουσιακό στοιχείο για λειτουργικούς σκοπούς .

2.5.5 ΤΕΧΝΙΚΗ ΑΛΛΑΓΩΝ ΣΤΑ GAAP

Όταν μια εταιρεία επιλέγει τις λογιστικές αρχές που θα χρησιμοποιήσει, σπάνια αυτές αλλάζουν. Οι εταιρείες, οι οποίες τις αλλάζουν, φροντίζουν, ώστε η αγορά να μην αντιλαμβάνεται τις αλλαγές ως μείωση της ποιότητας των κερδών, διότι κάτι τέτοιο μπορεί να υποβαθμίσει την τιμή της μετοχής. Ωστόσο, κάτω από τις ακόλουθες περιστάσεις οι λογιστικές αρχές μπορούν να αλλάξουν χωρίς να επηρεάσουν αρνητικά την τιμή ενός αξιόγραφου:

❖ Εθελοντική εφαρμογή νέων λογιστικών προτύπων. Κατά καιρούς το Συμβούλιο Λογιστικών Προτύπων (FASB) υιοθετεί νέα λογιστικά πρότυπα και συνήθως υπάρχει ένα περιθώριο υιοθεσίας δυο ή τριών ετών κατά τη διάρκεια του οποίου οι εταιρείες μπορούν να υιοθετήσουν το νέο πρότυπο σε οποιαδήποτε στιγμή. Η εθελοντική υιοθέτηση τις περισσότερες φορές παρέχει στις εταιρείες μια ευκαιρία για λογιστικά έσοδα.

❖ Υιοθέτηση βελτιωμένων κανόνων αναγνώρισης εσόδων. Πολλές επιχειρήσεις έχουν πολλές εναλλακτικές επιλογές αναγνώρισης εσόδων. Κάποιες από αυτές θεωρείται ότι αντικατοπτρίζουν καλύτερα την οικονομική πραγματικότητα. Η έγκαιρη υιοθέτηση ενός αποτελεσματικότερου κανόνα αναγνώρισης εσόδων προσφέρει μια ευκαιρία για διαχείριση των κερδών.

❖ Υιοθέτηση βελτιωμένων κανόνων αναγνώρισης εξόδων. Για τις εταιρείες οι οποίες καταγράφουν βέβαια έξοδα σε ταμειακή βάση, μια έγκαιρη αλλαγή βασισμένη στην αρχή των δεδουλευμένων, μπορεί να προσφέρει ευκαιρία για διαχείριση των αποτελεσμάτων. Μια τέτοια αλλαγή μάλιστα μπορεί να συμπέσει με μια τροποποίηση στις εταιρικές πολιτικές που αφορούν ένα συγκεκριμένο κονδύλι. Για παράδειγμα, εάν μια εταιρεία κατά κύριο λόγο αποζημιώνει τα στελέχη της, με μετρητά καταγράφοντας αυτά τα έξοδα όταν πληρώνονται, μία αλλαγή σε αναβαλλόμενα σχέδια αποζημίωσης θα παρείχε την ευκαιρία να καταγραφούν τα έξοδα σε δεδουλευμένη βάση μειώνοντας έτσι τα έσοδα κατά το έτος υιοθέτησης αυτής της πρακτικής. Μια άλλη πιθανότητα είναι να μετατραπεί η φιλοσοφία αναγνώρισης εσόδων- εξόδων, παραβάλλοντας καλύτερα τα έξοδα με τα σχετικά έσοδα.

Για παράδειγμα μία εταιρεία η οποία χρησιμοποιεί τη μέθοδο αύξουσας απόσβεσης μπορεί να αποφασίσει να προσανατολιστεί στην σταθερή μέθοδο, αν θεωρεί πως αυτή αντανakλά καλύτερα την ετήσια φθορά του περιουσιακού στοιχείου. Η σταθερή μέθοδος απόσβεσης αποφέρει χαμηλότερες χρεώσεις με αποτέλεσμα να αυξήσει τα τρέχοντα καθαρά έσοδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Παρόλο που οι έννοιες της δημιουργικής λογιστικής και της χειραγώγησης είναι σχετικά καινούριες και έχουν έρθει στο προσκήνιο τις τελευταίες δεκαετίες οι διοικήσεις των επιχειρήσεων πάντα ήθελαν να βρίσκουν τρόπους να χειραγωγούν τα αποτελέσματα τους.

Σε έρευνα τους οι Leuz et,al (2003)³⁷, τόνισαν ότι η χειραγώγηση των κερδών μπορεί να προσφέρει ωφέλειες πολλών ειδών στην εταιρεία που την διαπράττει αλλά εξαπατά σε σημαντικό βαθμό το επενδυτικό κοινό. Οι Healy και Wahlen (1999)³⁸, σε μια επισκόπηση της βιβλιογραφίας από την πλευρά αυτών που θέτουν τα λογιστικά πρότυπα έδωσαν τον εξής ορισμό, που είναι και ο πιο διαδεδομένος : *«Το EM εμφανίζεται όταν η διοίκηση χρησιμοποιεί κρίση κατά τη διαδικασία κατάρτισης των οικονομικών της καταστάσεων και στη δημιουργία πράξεων που μεταβάλλουν τις οικονομικές καταστάσεις, είτε για να παραπλανήσει κάποιους από τους ενδιαφερόμενους σχετικά την πραγματική οικονομική επίδοση της επιχείρησης είτε για να επηρεάσει συμβατικά αποτελέσματα που εξαρτώνται από τα δημοσιευόμενα λογιστικά νούμερα».*

Ο Κουμανάκος (2007) θεωρεί ως Δημιουργική Λογιστική το φαινόμενο κατά το οποίο οι λογιστικοί πόροι μετασχηματίζονται από το πραγματικό τους μέγεθος σε αυτό που ικανοποιεί τα άτομα που καταρτούν τις οικονομικές καταστάσεις, εκμεταλλευόμενοι θεσπισμένα λογιστικά πρότυπα.

Κατά τον Jones(2011)³⁹ η δημιουργική λογιστική χρησιμοποιείται κατά κόρον στην Ευρώπη με τον όρο Creative Accounting ενώ στην Αμερική συναντάται συνήθως ως Earnings Management. Αυτό που συμπέρανε ήταν ότι η δημιουργική λογιστική χρησιμοποιεί την ευελιξία στην λογιστική εντός του κανονιστικού πλαισίου για την παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων με τέτοιο τρόπο που να συμφέρει τους διαχειριστές και όχι τους χρήστες.

---

³⁷ **Leuz, C. Nanda, D. & Wysocki, P. D. (2003)**, Earnings management and investor protection: an international comparison, Journal of Financial Economics 69 (3), pp. 505–528.

³⁸ **Healy P. and Wahlen J., 1999**, A Review of the Earnings Management Literature and its implications for Standard Setting, Accounting Horizons 13, 365-383.

³⁹ **Jones, M. (2011)**, Fraud and International Accounting Scandal, New Jersey: John Wiley & Sons Ltd.

Αρκετοί πιστεύουν ότι η έννοια της δημιουργικής λογιστικής καθώς και της διαχείρισης κερδών είναι ταυτόσημες, στον αντίποδα όμως οι Mulford & Comiskey (2002)⁴⁰ αναγνώρισαν την δημιουργική λογιστική ως το μέσο της λογιστικής απάτης αλλά και της εξομάλυνσης και διαχείρισης των κερδών και ότι υπάρχει άμεση συσχέτιση μεταξύ των.

Η διαχείριση κερδών είναι «μια σκόπιμη επέμβαση στην εξωτερική οικονομική διαδικασία υποβολής εκθέσεων, με πρόθεση την απόκτηση ιδιωτικού κέρδους». «Μια δευτερεύουσα επέκταση αυτού του ορισμού θα κάλυπτε την «πραγματική» διαχείριση κερδών, η οποία επιτυγχάνεται με αποφάσεις συγχρονισμού επενδύσεων ή χρηματοδότησης, προκειμένου να αλλοιωθούν τα αναφερόμενα κέρδη ή κάποιο υποσύνολο αυτών» (Schipper 1989, p.92)⁴¹

Ο Jameson⁴² διατυπώνει την άποψη ότι «η λογιστική διαδικασία αποτελείται από την ενασχόληση με πολλά και ποικίλα ζητήματα ελεύθερης κρίσης της επίλυσης αντικρουόμενων προσεγγίσεων για τον τρόπο παρουσίασης των οικονομικών γεγονότων και συναλλαγών. Αυτή ακριβώς η ευέλικτη διαδικασία που παρέχει στον λογιστή τη δυνατότητα διαχείρισης, εξαπάτησης, ψευδούς καταχώρησης και παρουσίασης των διάφορων στοιχείων ονομάζεται Δημιουργική Λογιστική»

Σύμφωνα με τον Σπαθή (2002)⁴³, τα κέρδη είναι ο κυριότερος λόγος που γίνονται επενδύσεις. Τα κέρδη ορίζουν, επίσης, την αμοιβή των επενδυτών που είναι ανάλογη των προσπαθειών αυτών και των αποφάσεων που αυτοί πήραν. Έτσι, είναι αναμενόμενο ότι τα κέρδη θεωρούνται από τους αναλυτές, τους επενδυτές, τα ανώτερα στελέχη, και τους διευθύνοντες συμβούλους, ως το σημαντικότερο στοιχείο των οικονομικών καταστάσεων που δημοσιεύονται από τις εταιρίες. Αν και ακολουθούνται οι Γενικές Αποδεκτές Λογιστικές Αρχές, τα στελέχη είναι ελαστικά ως προς την επιλογή της λογιστικής μεθόδου που θα χρησιμοποιήσουν, καθώς και για το χρόνο που θα κάνουν μία πώληση ή κάποιο έξοδο. Επίσης, μπορούν να αλλάξουν το αποτέλεσμα μεταξύ των χρονικών περιόδων καθυστερώντας ή επιταχύνοντας κάποιες διαδικασίες. Έτσι, τα στελέχη έχουν και τα κίνητρα να χειραγωγήσουν τα κέρδη και την ικανότητα να το κάνουν.

---

⁴⁰ **Mulford, C. and Comiskey, E. (2002)** The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices, John Wiley & Sons In

⁴¹ **Schipper, K. (1989)**, Commentary on Earnings Management, Accounting Horizons, 3 (4), pp. 91-102.

⁴² **Jameson (1988)** - "The ethics of Creative Accounting" – Amat et al. – p. 3

⁴³ **Σπαθής (2002)** – "Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων" – p. 3

Κατά τον Καζαντζή (2006)⁴⁴ “η δημιουργική λογιστική είναι μια προσπάθεια της διοίκησης να αυξήσει ή να μειώσει τα οικονομικά αποτελέσματα της επιχείρησης κατά βούληση”.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

4.1 ENNOIA & ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

Η ελεγκτική αποτελεί τον επαγγελματικό κλάδο της οικονομικής επιστήμης και της διοίκησης, η οποία πραγματεύεται τους γενικούς κανόνες, τους όρους και τις γενικές προϋποθέσεις για την διενέργεια του ελέγχου.

Σύμφωνα με τον Παπαστάθη (2003)⁴⁵ πρόκειται για το εργαλείο, με το οποίο οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να εξακριβώσουν και να επαληθεύσουν την αξιοπιστία και την ουσία των χρηματοοικονομικών πληροφοριών που λαμβάνουν.

Η ελεγκτική εξετάζει τα ακόλουθα βασικά θέματα:

1. **Το αντικείμενο του ελέγχου:** τι ελέγχεται, γιατί είναι αναγκαίος και ποιοι σκοποί επιδιώκονται με τον έλεγχο
2. **Το υποκείμενο του ελέγχου:** (οι Ελεγκτές), ποια πρόσωπα διενεργούν τον έλεγχο και ποια πρέπει να είναι τα προσόντα τους.
3. **Τις ελεγκτικές διαδικασίες :** τον τρόπο με τον οποίο διενεργείται ο έλεγχος.

Ο έλεγχος διενεργείται από ανεξάρτητα πρόσωπα προς την οικονομική μονάδα με σκοπό να επιβεβαιωθεί η αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων. Ακόμη αξιολογεί και διερευνά τις λειτουργίες που εφαρμόζονται σε οποιαδήποτε επιχειρηματική οντότητα ή φορέα.

Οι όροι ελεγκτική και έλεγχος διακρίνονται από μια γενικότητα η οποία μπορεί να γίνει περισσότερο κατανοητή με την κατάταξη τους σε κατηγορίες, οι οποίες προκαθορίζονται από συγκεκριμένα κριτήρια. Η ελεγκτική διακρίνεται ως εξής:

---

⁴⁴ **Καζαντζής Χρήστος:** Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος. Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων, Business Plus, 2006.

⁴⁵

3 Εξωτερική – Ανεξάρτητη

Σε αυτή την κατηγορία αναφέρεται στον εξωτερικό – ανεξάρτητο έλεγχο ο οποίος διενεργείται από επαγγελματίες και ειδικά εκπαιδευμένους γι' αυτό το έργο λογιστές, τους ορκωτούς. Ο έλεγχος πραγματοποιείται επί του λογιστικού κυρίως συστήματος μιας οικονομικής μονάδας, κυρίως σε δευτερεύοντα συστήματα τα οποία θα μπορούσαν με έμμεσο τρόπο να επηρεάσουν τα αποτελέσματα των λογιστικών συστημάτων.

Χαρακτηριστικά στοιχεία του εξωτερικού ελέγχου είναι α) η έκφραση γνώμης (σύμφωνης ή μη) επί των δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων της ελεγχόμενης επιχείρησης για την ορθότητα ή μη των οικονομικών στοιχείων και β) ο εξωτερικός ελεγκτής φέρει ευθύνη προς τρίτους εκτός της οικονομικής μονάδας .

3 Εσωτερική Ελεγκτική

Ο λεγόμενος εσωτερικός έλεγχος των επιχειρήσεων, ο οποίος ασχολείται με τον συνεχή έλεγχο και αξιολόγηση όλων των συστημάτων οργάνωσης και λειτουργίας της επιχείρησης με απώτερους στόχους α) την λειτουργία των επιμέρους τμημάτων της επιχειρηματικής μονάδας, η οποία έχει καθοριστεί σύμφωνα με τις πολιτικές της διοίκησης, β) την διαπίστωση της αποτελεσματικότητας της εσωτερικής οργάνωσης, γ) την διαπίστωση απάτης, λαθών και αδυναμιών στην οργάνωση και λειτουργία που μπορούν ή έχουν ως αποτέλεσμα την κακή διαχείριση και μεταχείριση των περιουσιακών στοιχείων της μονάδας ή την φθορά και απώλεια αυτών. (Καντζος-Χονδράκη, 2006)⁴⁶

3 Κρατική Ελεγκτική

Περιλαμβάνει όλους τους ελέγχους που διενεργούνται από διάφορους κρατικούς και ημικρατικούς φορείς. Από τους σημαντικότερους ελέγχους αυτού του είδους είναι: α) ο φορολογικός έλεγχος, ο οποίος διενεργείται από την εφορία και στοχεύει στην αναζήτηση και επαλήθευση του φορολογητέου εισοδήματος των υποκείμενων σε φορολογία προσώπων, β) ο έλεγχος από την Τράπεζα της Ελλάδος, ο οποίος αναφέρεται σε νομισματικά και πιστωτικά θέματα και γ) ο έλεγχος του Ελεγκτικού συνεδρίου, όπου αναφέρεται στους λογαριασμούς του Δημόσιου Τομέα, στον ειδικό λογαριασμό εγγυήσεων γεωργικών προϊόντων και τέλος στις δαπάνες που πραγματοποιούνται με την υποβοήθηση πόρων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

---

⁴⁶ Κάντζος, Κ. και Χονδράκη, Α. (2006), “Ελεγκτική: Θεωρία και Πρακτική”, Εκδόσεις Σταμούλης Αθην., Αθήνα

4.1.1 ANTIKEIMENO & ΣΚΟΠΟΙ ΕΛΕΓΧΟΥ

Το αντικείμενο του ελέγχου είναι η ενασχόληση με τις κατευθυντήριες γραμμές της διαχειριστικής διαδικασίας κάθε μορφής ξένης περιουσίας (οποιοδήποτε ΦΠ ή ΝΠ).

Με τον έλεγχο και τα πιστοποιητικά ελέγχου πιστοποιείται η νομιμότητα κάθε ορθής διαχείρισης και ταυτόχρονα αποτελούν δικλείδα ασφαλείας η οποία θα προλάβει ή θα επανορθώσει λάθη, ατασθαλίες και αυθαιρεσίες.

Σύμφωνα με τον Καζαντζή(2006)⁴⁷ οι βασικοί σκοποί του ελέγχου είναι οι κάτωθι:

- ∩ Εντοπισμός και πρόληψη ηθελημένων και αθέλητων λογιστικών λαθών, απατών κλπ.
- ∩ Διερεύνηση, αποκάλυψη και καταστολή ακούσιων ή εκούσιων σφαλμάτων και απατών
- ∩ Έγκριση ανάλυση και σχολιασμός της ακρίβειας και της πιστότητας των διάφορων οικονομικών καταστάσεων στο σύνολο τους (ισολογισμός, ΚΑΧ)
- ∩ Αξιολόγηση της σύνταξης και παράθεσης διαφόρων επιμέρους σημείων των οικονομικών καταστάσεων που συνήθως αποτελούν ενδιαφέροντα και κατατοπιστικά στοιχεία για την πορεία και τις τάσεις που επικρατούν μέσα στην επιχείρηση
- ∩ Πιστοποίηση της επάρκειας ή ανεπάρκειας της διαχρονικής κατάρτισης των κάθε είδους αριθμοδεικτών για την εξαγωγή των κατάλληλων συμπερασμάτων
- ∩ Υπογράμμιση των ατελειών και ο καθορισμός των αδυναμιών στο όλο κύκλωμα της επιχειρησιακής ή διαχειριστικής απεικόνισης
- ∩ Στάθμιση των πιθανοτήτων ικανοποίησης κάθε λογής απαιτήσεων της επιχείρησης προκειμένου, να υπολογιστούν οι πιθανές επισφάλειες και να γίνει έτσι δυνατός ο σχηματισμός σωστών προβλέψεων.

---

⁴⁷ Καζαντζής, Χ. (2006), “Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος: Μια Συστηματική Προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων”, Εκδόσεις Business Plus ΑΕ.

4.1.2 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ

Λόγω της ποικιλίας των αντικειμενικών σκοπών της ελεγκτικής κρίνεται αναγκαίο να διαχωριστεί ο έλεγχος σε κατηγορίες.

- **Έλεγχοι οικονομικών καταστάσεων:** οι εν λόγω έλεγχοι αποτελούν την συνηθέστερη μορφή ελέγχου από τους ορκωτούς. Βασικός σκοπός τους αποτελεί η διαμόρφωση και έκφραση γνώμης, για το κατά πόσο οι οικονομικές καταστάσεις έχουν συνταχθεί σύμφωνα με τις παραδεκτές αρχές της λογιστικής και αν αυτές απεικονίζουν ακριβοδίκαια την οικονομική θέση και τα αποτελέσματα διαχείρισης της ελεγχόμενης μονάδας.
- **Έλεγχοι Συμμόρφωσης:** οι έλεγχοι αυτοί πραγματοποιούνται από τα στελέχη της ίδιας της εταιρίας, δηλαδή τους εσωτερικούς ελεγκτές, βασικός σκοπός τους είναι η εξέταση συγκεκριμένων χρηματοοικονομικών και λειτουργικών δραστηριοτήτων μιας οικονομικής μονάδας με στόχο την συμμόρφωση της επιχείρησης με τους κανόνες και τις διατάξεις που έχουν τεθεί από τους ανώτερους φορείς.
- **Λειτουργικοί έλεγχοι:** οι λειτουργικοί έλεγχοι καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος του εσωτερικού έλεγχου. Κατά τον λειτουργικό έλεγχο γίνεται επισκόπηση κάθε τμήματος της επιχείρησης προκειμένου να γίνει αξιολόγηση της αποδοτικότητας όσο και της αποτελεσματικότητας τους, με σκοπό να προσδιοριστούν οι ευκαιρίες για βελτίωση.
- **Έλεγχοι Διοίκησης:** γνωστοί και ως έλεγχοι αποδοτικότητας της διοίκησης ή έλεγχοι επίδοσης και έχουν ως αντικειμενικό σκοπό την αξιολόγηση της διοίκησης και τον βαθμό επίτευξης τους.
- **Έλεγχοι οικονομικού εγκλήματος:** λόγω της μεγάλης αύξησης του οικονομικού εγκλήματος, της απάτης, των καταχρήσεων και των δόλιων πράξεων στον Ιδιωτικό και τον Δημόσιο τομέα, δημιουργήθηκε η ανάγκη για την ανάπτυξη του συγκεκριμένου τομέα της Ελεγκτικής. Ο συγκεκριμένος έλεγχος δεν μπορεί να περιοριστεί σε μια απλή απαρίθμηση ελεγκτικών διαδικασιών και ενεργειών. Οι ελεγκτές απάτης θα πρέπει να διαθέτουν επαρκή γνώση για τις βασικές αρχές των ελέγχων απάτης, την έννοια, τις

μορφές, τους πιθανούς δράστες και τα κίνητρα τους καθώς επίσης και τις οργανωσιακές, κοινωνικές, οικονομικές & λογιστικές πτυχές της απάτης.

4.2 Η ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

Αποτελεί ένα σχετικά καινούριο τομέα της ελεγκτικής, ο οποίος αναπτύσσεται αυτοδύναμα μόνο κατά την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα. Οι δεξιότητες της ελεγκτικής της απάτης είναι σημαντικές στις περισσότερες περιπτώσεις οικονομικών εγκλημάτων όπως είναι η κατάχρηση, υπεξαίρεση χρημάτων, παραποίηση οικονομικών δεδομένων, απατηλή χρεοκοπία, κάθε είδους επενδυτικές απάτες, τραπεζικές απάτες, δωροδοκίες.

Για την ανάπτυξη του ελεγκτικού αυτού τομέα δράσης σε στέρεες βάσεις θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη τα ακόλουθα:

- ✚ Η ελεγκτική της απάτης δεν μοιάζει με την ελεγκτική των οικονομικών καταστάσεων
- ✚ Οι ελεγκτές απάτης διαφέρουν από τους ελεγκτές των οικονομικών καταστάσεων. Οι πρώτοι εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στις εξαιρέσεις, ιδιορρυθμίες, λογιστικές ανωμαλίες και πρότυπα συμπεριφοράς και όχι σε λάθη ή παραλείψεις
- ✚ Για να μπορέσει να γίνει κάποιος καλός ελεγκτής απάτης θα πρέπει να μάθει να σκέφτεται σαν κλέφτης.
- ✚ Η απάτη σε μηχανογραφημένο λογιστικό περιβάλλον, μπορεί να πραγματοποιηθεί σε οποιοδήποτε στάδιο της όλης διαδικασίας με συνηθέστερη απάτη στην φάση εισαγωγής των δεδομένων.
- ✚ Η απάτη λογιστικού τύπου προκαλείται πιο συχνά από απουσία ελέγχου παρά από χαλαρό έλεγχο
- ✚ Η πρόληψη της απάτης είναι θέμα κατάλληλων ελέγχων και ενός εργασιακού περιβάλλοντος στο οποίο μεγάλη αξία δίνεται στην τιμότητα του ατόμου και στην δίκαιη συμπεριφορά.

Στην ουσία ο έλεγχος απάτης ερευνά πίσω, πέρα και πριν από τρέχουσες συναλλαγές και ασχολείται τόσο με το παρόν όσο και με το παρελθόν.

Απάτες που σχετίζονται με τις οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζονται συχνότερα όταν υπάρχουν οι ακόλουθες συνθήκες :

- ✚ Το σύστημα ελέγχου είναι ανύπαρκτο ή αδύναμο
- ✚ Η πρόσληψη του ανθρώπινου δυναμικού γίνεται χωρίς να δοθεί η δέουσα προσοχή στην ειλικρίνεια και ακεραιότητα του χαρακτήρα του ατόμου.
- ✚ Ο τρόπος διοίκησης που χρησιμοποιείται είναι διεφθαρμένος, αναποτελεσματικός ή ανεπαρκής.
- ✚ Ο κλάδος στον οποίο η οικονομική μονάδα δραστηριοποιείται έχει παράδοση στην διαφθορά
- ✚ Η επιχείρηση είναι σε φάση οικονομικής κρίσης

Η ελεγκτική της απάτης δεν μπορεί να περιοριστεί μόνο σε ένα κατάλογο ελεγκτικών διαδικασιών και μέτρων του εσωτερικού ελέγχου για την αποτροπή της. Σε μια σύγχρονη επιχείρηση με αναποτελεσματική πολιτική ελαχιστοποίησης της απάτης, α) ο εσωτερικός ελεγκτής πρέπει να θέσει σε εφαρμογή και να γνωστοποιήσει σε όλους τους εργαζομένους ένα αποτελεσματικό κώδικα εταιρικής συμπεριφοράς, ο οποίος θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνει ένα οδηγό σύγκρουσης συμφερόντων που θα έχει υπογραφεί από τους εργαζομένους. β) Ο ελεγκτής απάτης πρέπει να γνωρίζει τους τύπους και τις περιοχές εμφάνισης της απατηλής συμπεριφοράς και να έχει την ικανότητα να συσχετίσει την γνώση του με τους επιμέρους τομείς του λογιστικού συστήματος ή της επιχειρηματικής λειτουργίας ,γ) θα πρέπει να γνωρίζει τον πλέον ευθύ δρόμο για κάθε έρευνα, προκειμένου να προσδιορίσει εάν υπάρχει ουσιαστική βάση για υποστήριξη μιας ανησυχίας, φήμης ή υπόνοιας απάτης. δ) Τέλος, ο ελεγκτής απάτης πρέπει να αναζητήσει την ύπαρξη κινήτρου και να εκτιμήσει το γενικότερο περιβάλλον στο οποίο ο εργαζόμενος λειτουργεί για να βρει αν υπάρχει κάποια πιθανή δικαιολογία.

4.3 ΝΟΜΟΣ SARBANES- OXLEY (SARBOX)

Ο νόμος Sarbanes- Oxley, που επικυρώθηκε στις 30 Ιουλίου 2002, θεσπίστηκε σε απάντηση μιας σειράς σημαντικών εταιρικών και λογιστικών σκανδάλων συμπεριλαμβανομένων εκείνων της Enron, Tyco International, Worldcom. Ονομάστηκε έτσι από τους γερουσιαστές Paul Sarbanes & Michael Oxley. Ο εν λόγω νόμος θεσπίστηκε προκειμένου να αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών σε ένα χρηματοοικονομικό περιβάλλον, το οποίο είχε κλονιστεί από τα οικονομικά σκάνδαλα.

Σύμφωνα με τον Ιατρίδη(2008)⁴⁸, ο νόμος αυτός δίνει ιδιαίτερη βάση στο πληροφοριακό περιεχόμενο των δημοσιευμένων λογιστικών καταστάσεων και της χρηματοοικονομικής ενημέρωσης των επενδυτών, σχετικά με την αποδοτικότητα και την αξιοπιστία των επιχειρήσεων. Βασικός στόχος του είναι, η εξουδετέρωση των παραγόντων που οδηγούν σε φαινόμενα εξαπάτησης του επενδυτικού κοινού με τον έλεγχο των επιτροπών του λογιστικού ελέγχου, την ανεξαρτησία των Ελεγκτών Λογιστών, την ενίσχυση των Εσωτερικών Ελέγχων και της διαχείρισης κινδύνων, και την επιβολή ποινών που θα αποτρέπουν αξιόποινες και καιροσκοπικές συμπεριφορές.

Ο νόμος Sarbanes- Oxley έχει πέντε κύριους στόχους:

- Την ενίσχυση της ανεξαρτησίας των ελεγκτικών εταιρειών
- Την βελτίωση της ποιότητας και της διαφάνειας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων
- Την ενίσχυση της Εταιρικής Διακυβέρνησης
- Την βελτίωση της αντικειμενικότητας των ερευνών
- Την ενίσχυση της επιβολής των ομοσπονδιακών νόμων

Ο Sarbox υποχρεώνει τις εταιρείες να συστήνουν επιτροπές ελέγχων, οι οποίες θα αποτελούνται από ανεξάρτητα διευθυντικά στελέχη, τα οποία δεν θα συνδέονται με την εταιρεία και δεν θα εισπράττουν άλλη αποζημίωση πλην της αμοιβής τους. Οι επιτροπές αυτές είναι άμεσα υπεύθυνες για τον διορισμό, την αμοιβή και την εποπτεία του ελεγκτικού έργου, που αφορά τις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις.

---

⁴⁸ Ιατρίδης Γεώργιος, Ο Νόμος SARBANES-OXLEY: Οφέλη και επιπτώσεις, 2008.

4.4 ΕΥΘΥΝΕΣ ΕΛΕΓΚΤΩΝ ΣΤΟΝ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟ & ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΑΠΑΤΗΣ

- **Νομική Ευθύνη**

Οι νόμιμοι ελεγκτές που αναλαμβάνουν να ελέγξουν τις οικονομικές καταστάσεις μια επιχείρησης και να εκφράσουν την γνώμη τους, έχουν την υποχρέωση να εκτελέσουν το έργο τους ακολουθώντας τα ΔΕΠ, την ισχύουσα φορολογική νομοθεσία καθώς και τους κανόνες δεοντολογικής συμπεριφοράς.

Η αυστηρή τήρηση των προτύπων και των κανόνων έχει ιδιαίτερη σημασία. Όταν ο πελάτης ζημιωθεί από την άσκηση των καθηκόντων του ελεγκτή, έχει το δικαίωμα να προχωρήσει σε αγωγή κατά του ελεγκτή για παράβαση σύμβασης, ή για δόλο ή για αμέλεια κατά την άσκηση των καθηκόντων του.

- **Αστική Ευθύνη**

Όσον αφορά τις αστικές ευθύνες του νόμιμου ελεγκτή κατά την άσκηση των καθηκόντων του δεν έχει μόνο προσωπικό αλλά και συλλογικό χαρακτήρα. Κάθε μέτοχος της εταιρείας ευθύνεται χωριστά και η ελεγκτική εταιρεία θεωρείται αλληλέγγυα συνυπεύθυνη για την κάλυψη της ζημιάς.

Προκειμένου να θεμελιωθεί το πταίσμα πρέπει αποδεδειγμένα να υπάρχει δόλος και βαριά αμέλεια. Ακόμη να αποδεικνύεται πως η ζημιά προκλήθηκε από χρήση της έκθεσης ελέγχου που εξέδωσε ο ελεγκτής. Οι ελεγκτές δεν είναι υπεύθυνοι για την ακρίβεια των οικονομικών μεγεθών που εμφανίζονται στις οικονομικές καταστάσεις, θεωρούνται όμως υπεύθυνοι για την παραπλανητική εικόνα που μπορεί να παρουσιάζουν.

Σύμφωνα με το ΔΕΠ 240 η διοίκηση της εταιρείας, ευθύνεται για την πρόληψη και τον εντοπισμό της απάτης ή του σφάλματος. Για την μείωση της πιθανότητας εμφάνισης απάτης ή σφάλματος απαιτείται να εφαρμόσει συστήματα εσωτερικού ελέγχου αλλά και κατάλληλα συστήματα λογιστικής παρακολούθησης.

Ο νόμιμος ελεγκτής με γνώμονα την ακεραιότητα, την αντικειμενικότητα, την επαγγελματική επάρκεια και επιμέλεια, οφείλει κατά το στάδιο σχεδιασμού του ελέγχου, να προβαίνει σε εκτίμηση του κινδύνου για την ύπαρξη λαθών και ανακρίβειών που μπορεί να περιέχονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Επιπλέον να αντιμετωπίζει ορθολογικά την διοίκηση, διατηρώντας επιφυλάξεις σχετικά με την ακεραιότητα της, υποβάλλοντας ερωτήματα σχετικά με τα εφαρμοζόμενα συστήματα ελέγχου, εκτιμώντας τον κίνδυνο σφαλμάτων στις οικονομικές καταστάσεις και τις ακολουθούμενες διαδικασίες για την πρόληψη και εντοπισμό τους.

Για την αντιμετώπιση των κινδύνων και των ενδείξεων για πιθανή απάτη απαιτείται η κατάρτιση ενός επαρκούς σχεδίου ελέγχου, βάσει του οποίου ο νόμιμος ελεγκτής οφείλει να ερευνά αν αποτελεί ένδειξη απάτης, καθώς και τις περιπτώσεις οι οποίες χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης. Κάποια γεγονότα που πρέπει να εξετάζονται με περισσότερη προσοχή από τον ελεγκτή είναι τα ακόλουθα:

- Η απουσία αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου
- Οι πολύπλοκοι λογιστικοί χειρισμοί
- Οι ασυνήθιστες συναλλαγές στο τέλος της χρήσης που επηρεάζουν το αποτέλεσμα της εταιρείας
- Η αδικαιολόγητη άρνηση των υπαλλήλων να λάβουν την κανονική ετήσια άδεια τους
- Ο ξαφνικά ιδιαίτερα σπάταλος τρόπος ζωής ορισμένων ατόμων της εταιρείας με διάφορα προσχήματα (πχ κληρονομιά)
- Η ιδιαίτερη σχέση με τους προμηθευτές και τους πιστωτές

Λόγω του σημαντικού ρόλου που παίζουν οι ελεγκτές στον εντοπισμό της χειραγώγησης των κερδών και της παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, είναι σημαντική η παρουσίαση των τεχνικών των οποίων η εφαρμογή σε μία επιχείρηση, είτε από τους ίδιους τους ελεγκτές προσωπικά είτε από πλευράς της διοίκησης θα επιτρέψει την καταστολή, μέσα από τον εντοπισμό των παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων ή της πρόληψης της εμφάνισης αυτού του φαινομένου.

Από την πλευρά του, ο ελεγκτής έχει υποχρέωση να είναι αντικειμενικός και αμερόληπτος, επιδεικνύοντας αυστηρό επαγγελματισμό, ανεξάρτητα από τις σχέσεις που έχει αναπτύξει με την επιχείρηση, παρότι μάλιστα πληρώνεται από αυτή. Θα πρέπει λοιπόν να μη διστάζει να αποκαλύπτει τις τυχόν εντοπιζόμενες ατασθαλίες της διοίκησης. Επιπρόσθετα, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να είναι διαρκώς ενημερωμένος και στο μέγιστο δυνατό βαθμό καταρτισμένος όσον αφορά στις νέες διατάξεις και τους νόμους που θεσπίζονται από τα αρμόδια όργανα και τις επιτροπές.

Φυσικά, είναι απαραίτητα χαρακτηριστικά η ευθυκρισία και η κριτική σκέψη, η διαρκής αμφισβήτηση ακόμα και όσων θεωρούνται δεδομένα, αλλά και η εις βάθος μελέτη των στοιχείων κατά τη διεξαγωγή του ελέγχου. Παράλληλα, είναι ουσιώδης η αντικειμενικότητα και η αντιμετώπιση κάθε επιχείρησης ως μεμονωμένη κατάσταση, αποφεύγοντας τη σύνδεση της με εμπειρίες του παρελθόντος.

Ακόμη, ο ελεγκτής θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από επιμονή ως προς την άντληση των απαραίτητων εξηγήσεων και διαβεβαιώσεων από τη διοίκηση μιας εταιρίας σε περίπτωση που διαπιστώσει τυχόν ασυνήθιστες συναλλαγές και καταστάσεις ασυμβίβαστες με τη γενικότερη κανονική και ομαλή λειτουργία της. Μάλιστα η άρνηση εξήγησης τέτοιων καταστάσεων θα πρέπει να λαμβάνεται ως ένδειξη παραποίησης, οδηγώντας τον στο να δίνει μεγαλύτερη έμφαση στα σχετικά ζητήματα και κινήσεις.

Συγκεκριμένα, οι εσωτερικοί ελεγκτές δημιουργούν τις βάσεις για ένα αξιόπιστο και ποιοτικό έλεγχο, έχοντας καλύτερη αντίληψη και γνώσεις σχετικά με ζητήματα όπως το περιβάλλον και οι ιδιαιτερότητές της επιχείρησης, ο τρόπος λειτουργίας της και οι συνθήκες που επικρατούν σε θέματα ανταγωνισμού.

Ως εκ τούτου, είναι χρέος τους να προετοιμάζουν το έδαφος για τους εξωτερικούς ελεγκτές και να τους παρέχουν βοήθεια και στήριξη κατά τη διάρκεια του ελέγχου στο σύνολο του.

Η ομάδα ελέγχου θα πρέπει να συνεργάζεται άψογα και να δείχνει κατανόηση το ένα μέλος προς το άλλο, να επικρατεί σύμπνοια απόψεων και μία κοινή λογική σκέψη σχετικά με τη διαδικασία του ελέγχου. Η διαρκής επικοινωνία μεταξύ των μελών της ομάδας διευκολύνει την ανταλλαγή απόψεων, γνώσεων και εμπειριών, στοιχεία τα οποία είναι ιδιαίτερης σημασίας κατά τη διαδικασία εντοπισμού κάποιας παραποίησης. Η συζήτηση μπορεί να κυμαίνεται γύρω από θέματα που αφορούν στη δομή της επιχείρησης, την πολυπλοκότητά της, το είδος των συναλλαγών που πραγματοποιεί, το ήθος και την ιστορία της, τον κλάδο στον οποίο δραστηριοποιείται, το καθεστώς πίεσης μέσα στο οποίο λειτουργεί, το ρόλο της διοίκησης στα διάφορα θέματα, το διαχωρισμό καθηκόντων κτλ.

Προκειμένου η ομάδα ελέγχου να συλλέξει τις απαραίτητες πληροφορίες για την πιθανή ύπαρξη ουσιωδών λαθών εξαιτίας παραποίησης, καλείται να ακολουθεί τα παρακάτω τρία βήματα (SAS, 2002):

1. Συστηματική έρευνα της διοίκησης, της επιτροπής ελέγχου, του τμήματος εσωτερικού ελέγχου, καθώς και άλλων τμημάτων της επιχείρησης. Για το σκοπό αυτό, είναι απαραίτητη η συζήτηση της ομάδας ελέγχου αφενός με τους managers, αφετέρου με τα κατώτερα στελέχη, παρακολουθώντας και καταγράφοντας τις αντιδράσεις τους σε ύποπτες δραστηριότητες (στο χρηματοοικονομικό και λειτουργικό τμήμα) και ενδεχόμενες απάτες.

2. Γενική ανάλυση των χρηματοοικονομικών και μη παραγόντων που περιλαμβάνονται στο Προσάρτημα της εταιρίας.

3. Εντοπισμός και άμεση αναφορά παραγόντων (risk factors) που είναι συνυφασμένοι με το ενδεχόμενο εμφάνισης παραπονημένων οικονομικών καταστάσεων.

Σε περίπτωση που εντοπίζει κάποια παραποίηση, ο ελεγκτής θα πρέπει να κινηθεί σύμφωνα με τον κανόνα από το Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 99, ο οποίος αναφέρει ότι «αν ο εξωτερικός ελεγκτής εντοπίσει την παραποίηση σε κάποιο κατώτερο κλιμάκιο, θα πρέπει να το αναφέρει αμέσως στο ανάλογο τμήμα της διοίκησης που έχει την εποπτεία του. Ενώ, αν η παραποίηση αφορά διοικητικό στέλεχος ο ελεγκτής θα πρέπει αμέσως να το αναφέρει στην επιτροπή ελέγχου».

Από την πλευρά της, η διοίκηση και συγκεκριμένα τα ανώτερα στελέχη καλούνται να αντιληφθούν το πόσο ουσιαστικός είναι ο ρόλος του ελεγκτή για την εταιρία και κατ' επέκταση το κοινωνικό σύνολο, οπότε αναμένεται από αυτά να συμπεριφέρονται με ειλικρίνεια και διάθεση συνεργασίας. Δε θα πρέπει να παραληφθούν στο σημείο αυτό τα ζητήματα ηθικής. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Archer (1996), “θα πρέπει να τηρούνται κανόνες ηθικής και δεοντολογίας τόσο κατά τη σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων όσο και κατά των έλεγχό τους”. Η ευθύνη των managers διαχωρίζεται σε θετική, όταν παρουσιάζονται οι καταστάσεις με την πραγματική τους εικόνα και χωρίς αποκλίσεις και σε αρνητική, όταν αυτοί προκαλούν καταστάσεις, τις οποίες θα έπρεπε να εμποδίσουν. Επιπρόσθετα, τα στελέχη θα πρέπει να αποδεχθούν το υψηλό χρηματικό και χρονικό κόστος που απαιτείται για τη διεξαγωγή ενός σωστού ελέγχου της επιχείρησης, χωρίς να προσπαθήσουν να το μειώσουν, αλλά να επιτρέψουν στον ελεγκτή να το κρίνει εκείνος.

Δεδομένων όσων προηγήθηκαν, ο ελεγκτής δε θα πρέπει να λειτουργεί κάτω από την πίεση των υψηλόβαθμων στελεχών, αλλά να έχει την ελευθερία να αφιερώσει όσο χρόνο κρίνει ο ίδιος ότι απαιτείται προκειμένου να ολοκληρώσει την ελεγκτική διαδικασία επιφέροντας το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα και με τον τρόπο που κρίνει εκείνος ως καταλληλότερο.

Η επιχείρηση έχει τη δυνατότητα να εφαρμόσει ορισμένες μυστικές ή εμπιστευτικές μεθόδους οι οποίες επιτρέπουν τόσο την πρόβλεψη όσο και την αποτροπή, την παρεμπόδιση και τον εντοπισμό δυσάρεστων καταστάσεων, όπως είναι τα γραφεία ή ο διορισμός υπάλληλων για τη συλλογή παραπόνων και η επίβλεψη ή προστασία εργαζόμενων που έχουν αντιληφθεί το ενδεχόμενο παραποίησης και δεν αναφέρουν κάτι από φόβο απώλειας της εργασίας τους. Θετικά σε αυτό δρα επίσης και η εφαρμογή μιας διαδικασίας αποτίμησης της ηθικής και του βίου των υψηλόβαθμων στελεχών που έχουν πρόσβαση στην ελεγκτική διαδικασία, καθώς και ο συνεχής έλεγχος των ίδιων των ελεγκτών.

Το πιο σημαντικό ζήτημα όμως όλων είναι η άσκηση μιας αποτελεσματικής και άγρυπνης διακυβέρνησης της εταιρίας από τα βασικά στελέχη, δηλαδή το διοικητικό συμβούλιο, η επιτροπή ελέγχου, τα υψηλόβαθμα στελέχη της διοίκησης, οι εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές και τα κυβερνητικά σώματα.

Η εφαρμογή της κατάλληλης κυβερνητικής πολιτικής είναι εφικτό να διασφαλίσει την αξιοπιστία, τη διαφάνεια και την εγκυρότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης, διαφυλάσσοντας κατ' αυτό τον τρόπο τα ενδιαφερόμενα μέρη, δηλαδή τους επενδυτές, τους πιστωτές και τους εργαζομένους της επιχείρησης.

Όσον αφορά στο ρόλο του κράτους, αυτό θα πρέπει να λαμβάνει μια σειρά δραστικών μέτρων και διαδικασιών, επιβάλλοντας την τιμωρία των στελεχών και των επιχειρήσεων που προβαίνουν σε χειραγώγηση των κερδών ή παρόμοιες πρακτικές με στόχο το σωφρονισμό όσων διέπραξαν την παραποίηση και τον παραδειγματισμό αυτών που εν δυνάμει θα προβούν σε αντίστοιχες κινήσεις. Αναφέρεται ενδεικτικά το παράδειγμα της ότι η SEC (Securities Exchange Commission), η οποία μετά το σκάνδαλο της Enron έλαβε μία σειρά μέτρων, μεταξύ των οποίων και τη φυλάκιση των παραβατών, επιβάλλοντας ποινές που έφταναν ακόμα και τα είκοσι έτη, ενώ παράλληλα θέσπισε πλήθος περιορισμών ασφαλείας για τις εταιρίες που εξαπάτησαν το κοινό ακόμα και για πέντε χρόνια μετά την πράξη τους, ενώ εφάρμοσε νέες ποινές για τις εισηγμένες επιχειρήσεις που εξαπάτησαν τους επενδυτές τους, για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο ακόμα και των εικοσιπέντε ετών (Rezaee, 2003)⁴⁹.

---

⁴⁹ Rezaee, Z., (2003), "High quality financial reporting: The six – legged tool", Strategic Finance, pp. 26-30.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ

5.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

Η απάτη και η διαφθορά βρίσκονται τα τελευταία χρόνια σε έξαρση και αποτελούν σχεδόν διαρκή απειλή για τα συμφέροντα κάθε είδους επιχειρήσεων. Οι συνέπειες δεν είναι μόνο οικονομικές, αλλά έχουν και ευρύτερο οικονομικό αντίκτυπο, ενώ σε ατομικό επίπεδο μπορεί να προκαλέσουν αίσθημα ανασφάλειας και αβεβαιότητας.

Με τον όρο Λογιστική απάτη, εννοείται κάθε σκόπιμη και δόλια κατάχρηση των περιουσιακών στοιχείων μιας επιχείρησης, καθώς επίσης και η παραποίηση των οικονομικών της καταστάσεων προς όφελος αυτών που διαπράττουν την απάτη. Η γενικευμένη παγκόσμια οικονομική κρίση, ωθεί τις επιχειρήσεις στο να διαπράττουν ολοένα και περισσότερα εγκλήματα τα οποία επιφέρουν μεγάλο οικονομικό κόστος. Τα εν λόγω εγκλήματα χαρακτηρίζονται από:

- ⊗ Μικρή ορατότητα, διότι οι παραβάτες καλύπτουν πολύ καλά τα ίχνη τους βρισκόμενοι στον τόπο που διαπράττεται το έγκλημα.
- ⊗ Πολυπλοκότητα γιατί οι οικονομικοί εγκληματίες, χρησιμοποιώντας την γνώση τους ιδιαίτερα σε υιοθετούμενα συστήματα της επιχείρησης, καθώς και στην ασάφεια των νόμων, εξαπατούν τους ελεγκτές.
- ⊗ Διάχυση θυματοποίησης, δηλαδή συμμετοχή προσώπων στο οικονομικό έγκλημα λόγω ανάγκης ή άγνοιας.
- ⊗ Δυσχέρεια διερεύνησης η οποία είναι αποτέλεσμα όλων των ανωτέρω χαρακτηριστικών και παρατηρείται στα οικονομικά εγκλήματα (Αντωνόπουλος 2013)⁵⁰

Σύμφωνα με το ΔΕΠ 240 ο όρος απάτη αναφέρεται σε εσκεμμένη πράξη ενός ή περισσοτέρων ατόμων της διοίκησης, υπαλλήλων ή τρίτων που συνεπάγεται παρερμηνευση των οικονομικών καταστάσεων. Η λογιστική απάτη μπορεί να εμφανιστεί είτε ως επιχειρηματική είτε ως απάτη λόγω ανεπάρκειας ελέγχου(Levy, 1985)

---

⁵⁰ Αντωνόπουλος,Ε Νικηφοράκης Χαραλάμπους, 2013 «Οικονομικά Εγκλήματα στις επιχειρήσεις, Accountancy Greece, Ιούνιος

Περιλαμβάνει τόσο την χρήση εξαπάτησης ώστε να αποκτηθεί ένα άδικο και παράνομο οικονομικό όφελος, όσο και σκόπιμες διαστρεβλώσεις που επηρεάζουν τις οικονομικές καταστάσεις από ένα ή περισσότερα άτομα, διευθυντικά στελέχη, τους εργαζόμενους ή τους τρίτους. Η απάτη μπορεί να περιλαμβάνει σύμφωνα με τα πρότυπα ελέγχου:

- ♣ Παραποίηση ή αλλοίωση των λογιστικών βιβλίων ή άλλων εγγράφων
- ♣ Υπεξαίρεση ή κλοπή περιουσιακών στοιχείων
- ♣ Καταστολή ή παράλειψη των επιδράσεων των συναλλαγών από τα αρχεία ή τα έγγραφα, καταχώρηση εικονικών συναλλαγών.
- ♣ Ηθελημένη διαστρέβλωση των συναλλαγών

Οι Ζοπουνίδης & Σπάθης (2002) τόνισαν ότι η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων αναφέρεται στον σκόπιμο χειρισμό των στοιχείων, όπως την υπερτίμηση των στοιχείων του ενεργητικού, πωλήσεων ή κερδών, την υποτίμηση των υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών, με σκοπό να δημιουργηθεί η επιθυμητή εικόνα για την κατάσταση της επιχείρησης. Οι χειρισμοί αυτοί έχουν ως αποτέλεσμα την αλλοίωση της ορθής εικόνας των οικονομικών καταστάσεων.

Βάσει του ΔΕΠ 240 η λογιστική απάτη φέρει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- ∩ Νόθευση, παραποίηση ή αθέμιτη τροποποίηση των οικονομικών μεγεθών
- ∩ Σκόπιμα εσφαλμένες δηλώσεις, παραλείψεις ή διαστρεβλώσεις γεγονότων, εμπορικών συναλλαγών και άλλων σημαντικών πληροφοριών.
- ∩ Σκόπιμα κακή εφαρμογή, ερμηνεία και εκτέλεση των λογιστικών προτύπων, αρχών και πρακτικών που χρησιμοποιούνται για την αναγνώριση και αναφορά των οικονομικών καταστάσεων.
- ∩ Εσκεμμένη παράβλεψη και αποκάλυψη, ή παρουσίαση ανακριβών λογιστικών προτύπων.
- ∩ Χρήση Λογιστικών τεχνασμάτων για την διαχείριση παράνομων κερδών.

Συνήθως την απάτη συνοδεύουν πλαστά δικαιολογητικά, αλλοιωμένα λογιστικά βιβλία, χρήση διαφορετικών μεθόδων απογραφής ή μεθόδων κοστολόγησης, δημιουργία εικονικών συναλλαγών ή παρουσίαση ξένων στοιχείων ως στοιχείων της επιχείρησης.

5.2 Η ΦΥΣΗ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

Η φύση της λογιστικής απάτης είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη. Σύμφωνα με τον Καζάντζη(2006) λαμβάνει διάφορες μορφές όπως:

♣ **Εταιρική απάτη:** η επαγγελματική απάτη διακρίνεται σε δύο κατηγορίες , στην απάτη σε βάρος της επιχείρησης που υποκινείται από άτομα εντός ή εκτός της εταιρείας όπως υπεξαίρεση χρημάτων, δωροδοκία υπαλλήλων και παραποίηση τιμολογίων και στην απάτη προς όφελος της επιχείρησης όπως η εκούσια αποτίμηση συναλλαγών και των πηγών κεφαλαίου. Η εταιρική απάτη είναι αποτέλεσμα της διάβρωσης της επιχειρηματικής ηθικής και βασικό της κίνητρο, η ικανοποίηση των οικονομικών αναγκών των στελεχών της διοίκησης.

♣ **Διοικητική απάτη / Εγκλήματα «Λευκού Κολλάρου»:** Ως εγκλήματα λευκού κολλάρου θεωρούνται όσα διαπράττουν πρόσωπα που απασχολούνται σε επιχειρήσεις και οργανισμούς, εξαιρουμένων των περιπτώσεων φόνου, δηλητηρίασης και μοιχείας. Ο όρος αυτός έγινε γνωστός από τον Sutherland(1939) και σταδιακά ταυτίστηκε με τις περιπτώσεις της οικονομικής απάτης ή εγκλήματος.

Οι παραβάτες το λευκού κολλάρου είναι επιχειρηματίες, οι οποίοι επωφελούνται από τις ευκαιρίες που τους παρουσιάζονται.

Τα εγκλήματα απάτης του λευκού κολλάρου διακρίνονται σε 4 τύπους

- **Ad Hoc Παραβιάσεις:** διαπράττονται με σκοπό το προσωπικό κέρδος όπως είναι η εξαπάτηση της εφορίας
- **Κατάχρηση εμπιστοσύνης:** διαπράττεται από τους εργαζόμενους της επιχείρησης , που με τις ενέργειες τους βλάπτουν την επιχείρηση, λαμβάνοντας χρήματα σε μορφή δωροδοκίας ή χρήματα για τις υπηρεσίες που προσέφεραν διευκολύνοντας τρίτους σε βάρος της επιχείρησης.
- **Επιχειρηματικά εγκλήματα εγγύησης:** διαπράττονται από επιχειρήσεις ή οργανισμούς που επιδιώκουν την μεγιστοποίηση των ωφελειών τους, και προβαίνουν σε ενέργειες, όπως παραβίαση της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας και εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος.(Rrahi- Belakui, 2003).

5.3 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

- **Απάτη προς όφελος της επιχείρησης**

Η ανώτατη διοίκηση με δόλιες πράξεις είτε αυξάνει το καθαρό αποτέλεσμα της οικονομικής μονάδας, μεγαλώνοντας τις πωλήσεις ή το ενεργητικό είτε μειώνει εσκεμμένα τις πραγματοποιηθείσες δαπάνες και τις υποχρεώσεις με σκοπό να εξαπατήσει ένα τρίτο άτομο ώστε να ωφεληθεί αποκτώντας ένα συγκεκριμένο πλεονέκτημα.

Σύμφωνα με τον Καζάντζη (2006) μερικά παραδείγματα αυτής της κατηγορίας είναι:

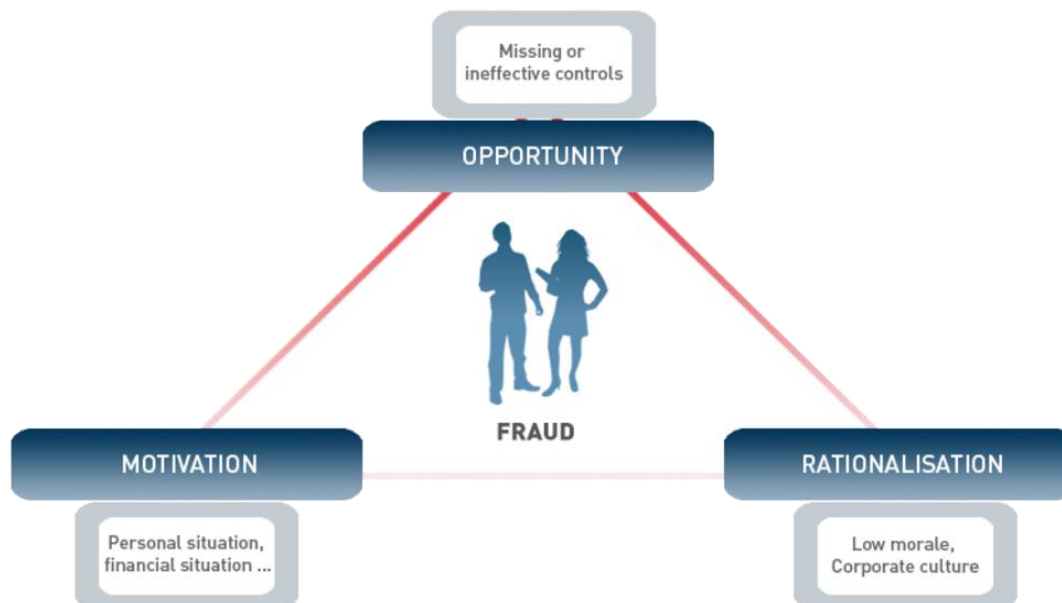
α) πώληση ή εκχώρηση φανταστικών ή παραπλανητικών απεικονισμένων στοιχείων, β) αντικανονικές και παράνομες πληρωμές κυβερνητικών αξιωματούχων , κάθε μορφής δωροδοκία, αμοιβές για συμμετοχή σε παράνομες ενέργειες, δωροδοκίες πελατών – προμηθευτών, γ) εκούσια εσφαλμένη παρουσίαση ή αποτίμηση συναλλαγών στοιχείων του ενεργητικού των υποχρεώσεων ή του εισοδήματος, δ) εκούσια εσφαλμένη εσωτερικά μεταφερόμενη τιμή αγοράς των αγαθών σε όμιλο επιχειρήσεων, ε) απαγορευμένες οικονομικές δραστηριότητες(παραβίαση κανόνων & κανονισμών) και στ) φορολογική απάτη.

- **Απάτη σε βάρος της επιχείρησης**

α) κλοπή περιουσιακών στοιχείων, ιδιοποίηση αποθεμάτων, β) παραποίηση αποθεμάτων, χαρακτηρισμός υγιούς αποθέματος ως άχρηστο ή ελαττωματικό, γ) παραποίηση τιμολογίων προμηθευτών, δ) απάτη από προμηθευτές και εργολάβους, τιμολόγηση χωρίς παράδοση ή διπλή τιμολόγηση, ε) δωροδοκία υπαλλήλων από προμηθευτές και στ) δωροδοκία υπαλλήλων από πελάτες.

Το «μαγείρεμα των λογιστικών βιβλίων γίνεται για ένα ή περισσότερους λόγους: 1) για να κερδίσει η επιχείρηση χρόνο ώστε να μπορέσει να βελτιώσει την οικονομική της κατάσταση, 2) για να εμφανίσει αυξημένα κέρδη ανά μετοχή ή αυξημένα κέρδη για τους μετόχους, πράγμα που επιτρέπει την διανομή μεγαλύτερων μερισμάτων, 3) για να αποκρύψει την ανικανότητα της να καλύψει την ταμειακή ροή, 4) για να εξαλείψει τις αρνητικές εντυπώσεις της αγοράς ,5) για να εξασφαλίσει χρηματοδότηση ή να επιτύχει πιο ευνοϊκούς όρους στην υπάρχουσα χρηματοδότηση, 6) για να ικανοποιήσει τους στόχους της εταιρείας και 7) για να εξασφαλίσει μόνους που σχετίζονται με την απόδοση. (Τσολάκης ,2011).

5.4 ΤΟ ΤΡΙΓΩΝΟ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

Σχήμα 5.4.1 Το τρίγωνο της απάτης

Η απάτη μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων παρουσιάζει τρία σημαντικά χαρακτηριστικά τα οποία είναι γνωστά και ως τρίγωνο της απάτης. Για να υπάρξει απάτη οι τρεις παράγοντες του τριγώνου είναι απαραίτητοι.

- **Η Πίεση:** στις περισσότερες περιπτώσεις η πίεση είναι αυτή που ωθεί τον δράστη στην ανάληψη σημαντικών κινδύνων προκειμένου να αποκτήσει τους επιθυμητούς πόρους. Ενδέχεται να μην είναι πραγματική ή ακόμα και ορατή από ένα τρίτο παρατηρητή. Μερικές από τις πιέσεις που ωθούν τα στελέχη των επιχειρήσεων στην ιδιοποίηση/ υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων είναι: η ψύχωση για την επιτυχία, υψηλά προσωπικά χρέη, υψηλές ιατρικές δαπάνες, απροσδόκητες οικονομικές ανάγκες, προσωπικές οικονομικές απώλειες, ακριβές συνήθειες, πιέσεις από το περιβάλλον εργασίας όπως χαμηλή αμοιβή, αποτυχία προαγωγής, άδικη μεταχείριση, έλλειψη σεβασμού ή δυσαρέσκεια από την εργασία.

- **Ευκαιρίες:** οι παράγοντες που δημιουργούν ευκαιρίες διάπραξης απάτης είναι οι ακόλουθοι:
  - 1) **Αναποτελεσματικοί εσωτερικοί έλεγχοι:** η έλλειψη διαχωρισμού καθηκόντων και εξουσιοδότησης συναλλαγών, η έλλειψη φυσικών ελέγχων καθώς και η αναποτελεσματική επίβλεψη αποτελούν ενδεικτικά παραδείγματα αδυναμιών του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, η παράλειψη ενημέρωσης των στελεχών για τους κανόνες της επιχειρησιακής ηθικής και η λειτουργία της επιχείρησης υπό συνθήκες κρίσης για μεγάλο χρονικό διάστημα επιτείνουν το πρόβλημα .
  - 2) **Αναποτελεσματικό Διοικητικό Συμβούλιο:** όταν το ΔΣ μιας επιχείρησης είναι αδύναμο ή υποτονικό ή στερείτε ανεξαρτησία, τότε είναι δυνατόν η ανώτατη διοίκηση να αισθάνεται ότι δεν υπάρχει ισχυρός και αντικειμενικός έλεγχος παρακολούθησης στην συμπεριφοράς τους, με αποτέλεσμα να αισθάνεται ότι υπάρχει ευκαιρία για παραπλανητικές πρακτικές.
  - 3) **Πρακτικές Ατιμωρησίας:** οι εργαζόμενοι μπορεί να επιχειρήσουν διάπραξη απάτης, όταν αισθάνονται ότι η τιμωρία τους θα είναι ασήμαντη σε περίπτωση αποκάλυψής της. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι παραβάτες τιμωρούνται με μια απλή επίπληξη.
  - 4) **Έλλειψη ηθικής καθοδήγησης:** αρκετά στελέχη που διέπραξαν απάτη είτε δεν γνώριζαν ότι αυτό που έκαναν ήταν λάθος, είτε πίστευαν λάθος ότι ενεργούσαν προς όφελος της επιχείρησης. Αυτού του είδους η άγνοια προκαλείται κυρίως από φτώχη καθοδήγηση και ενημέρωση. Ηθική καθοδήγηση χρειάζεται όταν οι επιχειρησιακοί κανόνες και πολιτικές είναι δυσνόητες για τα άτομα που προορίζεται.
- **Εκλογίκευση / Αιτιολόγηση:** όσον αφορά το προφίλ των ατόμων που συνδέονται με περιπτώσεις απάτης, μπορούμε να διακρίνουμε αυτούς οι οποίοι έχουν πλήρη επίγνωση των παράνομων πράξεων τους, αλλά και σε αυτούς οι οποίοι με κάποιο τρόπο δικαιολογούν τον εαυτό τους, θεωρώντας ότι δεν προβαίνουν σε παράτυπες πράξεις.

Αυτό που παρατηρείται είναι ότι όταν υπάρχει αρκετή πίεση υποκύπτουν στην απάτη και άτομα με ηθικές αξίες. Γενικό χαρακτηριστικό της εκλογίκευσης αναφέρεται στις ηθικές αξίες που έχει κάθε εργαζόμενος και με βάση αυτή εκτελεί μια λογιστική απάτη, εκλογικεύοντας την πράξη αυτή. Προκειμένου

να διαπραχθεί μια απάτη, απαιτείται η συνεργασία τουλάχιστον δυο ατόμων, η δημιουργία κατάλληλων συνθηκών και κυρίως η ύπαρξη κινήτρου με σημαντικότερο την προώθηση κοινών συμφερόντων.

5.4.1 ΤΟ ΔΙΑΜΑΝΤΙ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

Σχήμα 5.4.2 Το διαμάντι της Απάτης (Wolfe & Hermanson , 2004)

Το 2004 οι Wolfe & Hermanson⁵¹ εισήγαγαν το Fraud Diamond, στο οποίο προσθέτουν μια ακόμη πτυχή στο λεγόμενο τρίγωνο της απάτης και αυτή είναι η **ικανότητα** του απατεώνα. Θεώρησαν ότι δεν θα συνέβαιναν επιπλέον απάτες εάν δεν υπήρχε το κατάλληλο άτομο, την κατάλληλη στιγμή. Τα επιμέρους στοιχεία της εν λόγω πτυχής είναι:

- Θέση: η θέση ενός ατόμου μέσα σ 'ένα οργανισμό του δίνει την ευκαιρία να προβεί σε κάποια παρανομία.
- Μυαλό: μόνο το κατάλληλο άτομο μπορεί να καταλάβει και να εκμεταλλευτεί μια αδυναμία του εσωτερικού ελέγχου και να την χρησιμοποιήσει προκειμένου να αποκτήσει μεγαλύτερο πλεονέκτημα.

⁵¹ Wolfe D., Hermanson D. (2004). "The fraud diamond: considering the four elements of fraud". The CPA Journal, vol 1 pp 38-42

- Εμπιστοσύνη: το εν λόγω άτομο διαθέτει μεγάλη εμπιστοσύνη στον εαυτό του, που τον κάνει να πιστεύει ότι δεν θα γίνει αντιληπτός, ή θα μπορούσε να «ξεγλιστρήσει» εάν τον εντόπιζαν.
- Ικανότητα: θεωρεί ότι είναι σε θέση να εξαναγκάσει άλλους να διαπράξουν ή να αποκρύψουν την απάτη.
- Αποτελεσματικός ψεύτης: μπορεί να ψεύδεται πειστικά και αποτελεσματικά για να μπορεί να φαίνεται συνεπής και αληθινός.
- Αποτελεσματική διαχείριση άγχους: τα εν λόγω άτομα διαχειρίζονται πολύ καλά το άγχος τους.

5.5 ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Το φαινόμενο της απάτης συνδέεται με οικονομικές και πολιτικές παραμέτρους. Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων εμφανίζεται σε όλους τους επιχειρηματικούς κλάδους, αλλά οι μεγαλύτερες εμφανίζονται στον κλάδο αξιοποίησης των ακινήτων, (real estate), στην βιομηχανία, στις εταιρείες πετρελαιοειδών, στον κατασκευαστικό και στον κλάδο υγείας.

Σύμφωνα με τον Beasley et al, (1999)⁵², σε έρευνα τους σχετικά με την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων, τα ευρήματα τους ήταν: α) η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων παρατηρείται κυρίως σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις από άποψη μεγέθους, β) κατευθύνεται συνήθως από την διοίκηση της εταιρείας και εμπλέκεται άμεσα ο οικονομικός διευθυντής, γ) οι επιτροπές ελέγχου είναι αδρανείς και αρκετά μέλη του ΔΣ εμφανίζονται ως «εξωτερικοί σύμβουλοι» και δεν συμμετέχουν στην διοίκηση, δ) ένα ποσοστό του ΔΣ ταυτίζεται με τους κύριους μετόχους και σε αρκετές περιπτώσεις τα μέλη της διοίκησης είναι μέλη της ίδιας οικογένειας, ε) στις εταιρείες αυτές συνυπάρχουν καταστάσεις οικονομικής δυσχέρειας, που πολλές οδηγήθηκαν σε χρεοκοπία, σε αλλαγές στην μετοχική σύνθεση και σε ασυνήθιστες κινήσεις με τις μετοχές της εταιρείας στο χρηματιστήριο.

52

Σύμφωνα με τον Καζάντζη(2010) τα κίνητρα που οδηγούν τις επιχειρήσεις στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων ομαδοποιούνται και αναλύονται ως ακολούθως:

5.5.1 ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΟΥ ΑΠΟΡΡΕΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΑΣ

- ***Η πίεση από τους Χρηματοοικονομικούς Αναλυτές:***

Μεγάλο κίνητρο για την διοίκηση να παραποιήσει τις οικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης , αποτελεί η επίτευξη στόχων που έχουν θέσει οι χρηματοοικονομικοί αναλυτές. Οι αναλυτές πιέζουν τις διοικήσεις των επιχειρήσεων ώστε οι οικονομικές τους καταστάσεις να ταυτίζονται με τις προϋπολογιστικές καταστάσεις που έχουν εκείνοι καταρτίσει. (Jones, 2011).

Η διοίκηση μιας επιχείρησης έχει κίνητρο να παραποιήσει τις οικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης, με σκοπό να φαίνεται ότι επιτυγχάνει τα προβλεπόμενα από τους αναλυτές αποτελέσματα αφού στην αντίθετη περίπτωση η αντίδραση της αγοράς θα είναι αρνητική.

- ***Η άντληση κεφαλαίων από το Χρηματιστήριο***

Μια επιχείρηση για να μπορέσει να αντλήσει κεφάλαια από το χρηματιστήριο με ευνοϊκούς γι' αυτήν όρους θα πρέπει να παρουσιάζει διαχρονικά κέρδη και μια ανοδική τάση των βασικών οικονομικών μεγεθών. Σε μια αποτελεσματική αγορά κεφαλαίων, η τιμή της μετοχής και η πορεία της στο χρηματιστήριο δείχνουν την δυναμικότητα της και τις μελλοντικές της προοπτικές (Ιατρίδης ,2007)

Μια από τις καλές στιγμές για την επιχείρηση να ωραιοποιήσει την εικόνα της και να παραποιήσει τις οικονομικές της καταστάσεις είναι όταν θέλει να αντλήσει κεφάλαια από το χρηματιστήριο με την έκδοση νέων μετοχών. Σε αυτήν την περίπτωση η διοίκηση της επιχείρησης έχει ισχυρό κίνητρο να παρουσιάσει υψηλά κέρδη και προοπτικές ανάπτυξης ώστε να πετύχει ευνοϊκότερους όρους στην διάθεση των μετοχών της.

- ***Ο ανταγωνισμός των Οικονομικών Μονάδων***

Ο ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων του κλάδου αποτελεί κίνητρο για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Οι επιχειρήσεις προσπαθούν να φαίνονται ισχυρές στην αγορά την οποία δραστηριοποιούνται, καταφεύγουν στην εφαρμογή τεχνικών παραποίησης με σκοπό να παρουσιαστούν όσο το δυνατόν υψηλότερα αποτελέσματα και κατά συνέπεια υψηλά οικονομικά αποτελέσματα.

Σε αντίθετες περιπτώσεις άλλες επιχειρήσεις προκειμένου να αποθαρρύνουν την είσοδο ανταγωνιστών στον κλάδο, εφαρμόζουν πρακτικές υποβάθμισης της κερδοφορίας τους παρουσιάζοντας, περιορισμένες προοπτικές για τον κλάδο.

- ***Δανεισμός από τράπεζες & άλλα πιστωτικά ιδρύματα.***

Ο δανεισμός αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι για την λειτουργία των επιχειρήσεων, ο οποίος εξασφαλίζει τα απαραίτητα κεφάλαια για επενδύσεις και ανάπτυξη. Η δανειοληπτική ικανότητα των επιχειρήσεων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα οικονομικά αποτελέσματα.

Έτσι οι επιχειρήσεις με αρνητικά οικονομικά αποτελέσματα έχουν ισχυρό κίνητρο να προβούν σε παραποίηση για να βελτιώσουν τα οικονομικά τους αποτελέσματα και την δανειοληπτική τους ικανότητα.

- ***Συγχωνεύσεις και Εξαγορές των επιχειρήσεων***

Στην περίπτωση των εξαγορών και των συγχωνεύσεων η εφαρμογή των πρακτικών παραποίησης των αποτελεσμάτων αποβλέπει κυρίως στην αύξηση των αποτελεσμάτων αποβλέπει κυρίως στην αύξηση των αποτελεσμάτων των εμπλεκόμενων οικονομικών μονάδων με σκοπό την απόκτηση περισσότερων μετοχών από την συγχώνευση ή την εξαγορά.

- **Διατήρηση ομαλής τάσης αποτελεσμάτων**

Η αστάθεια ή η σταθερότητα των οικονομικών αποτελούν παράγοντες που επιδρούν στην τιμή των μετοχών για τις επιχειρήσεις. Μια αστάθεια στα οικονομικά αποτελέσματα αντικατοπτρίζει υψηλότερο κίνδυνο για την επιχείρηση το οποίο θα οδηγήσει σε μείωση της τιμής της μετοχής.

Μια επιχείρηση έχει κίνητρα να εφαρμόσει πρακτικές επηρεασμού των οικονομικών αποτελεσμάτων, έτσι ώστε να πετύχει μια ομαλοποιημένη εικόνα των αποτελεσμάτων αυτών.

- **Η μερισματική πολιτική της οικονομικής μονάδας**

Ένας ακόμη παράγοντας που παρακινεί τις επιχειρήσεις στην παραποίηση των οικονομικών τους καταστάσεων είναι η διατήρηση μιας σταθερής μερισματικής πολιτικής. Τις χρονιές που η οικονομική μονάδα παρουσιάζει υψηλά κέρδη, καταβάλλεται προσπάθεια να εμφανιστούν μειωμένα, με στόχο να δοθεί ένα μέρισμα σχετικά σταθερό και παρόμοιο με τα προηγούμενα χρόνια. Από την άλλη μεριά όταν τα κέρδη είναι χαμηλά η διοίκηση τα εμφανίζει μεγαλύτερα απ' ό τι είναι.

5.5.2 ΚΙΝΗΤΡΑ ΣΥΜΒΑΤΙΚΩΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ

- **Δανειακές συμβάσεις**

Σε περίπτωση αθέτησης των όρων των δανειακών συμβάσεων που έχει υπογράψει η επιχείρηση, οι συνέπειες είναι δυσμενής και έχουν να κάνουν από την αύξηση του επιτοκίου έως την αναγκαστική είσπραξη του.

Κάποιες επιχειρήσεις στην προσπάθεια τους να μην παραβιάσουν τους όρους του δανείου που τους έχει χορηγηθεί χρησιμοποιούν μεθόδους επηρεασμού, έτσι ώστε να εμφανίσουν αυξημένα αποτελέσματα και εναρμονισμένα με τους όρους της δανειακής σύμβασης.

- *Αμοιβές της Διοίκησης*

Η σύνδεση της αμοιβής των μελών της διοίκησης με την επίδοση της επιχείρησης προκειμένου τα συμφέροντα της διοίκησης να εναρμονιστούν με εκείνα των μετόχων αποτελεί σημαντικό κίνητρο για τον επηρεασμό των οικονομικών καταστάσεων.

Σύμφωνα με τον Healy(1985)⁵³, όταν τα κέρδη είναι χαμηλότερα από το κατώτατο όριο που απαιτείται για την απόκτηση της επιπλέον αμοιβής, τότε τα αποτελέσματα επηρεάζονται προς τα πάνω έτσι ώστε να επιτευχθεί το κατώτατο όριο και συνεπώς η επιπλέον αμοιβή.

Στην αντίθετη περίπτωση, όταν τα κέρδη είναι μεγαλύτερα από το ανώτατο όριο δεν δίνεται επιπλέον αμοιβή και τα κέρδη επηρεάζονται προς τα κάτω.

---

⁵³ **Healy, P. 1985.** The effect of bonus schemes on accounting decisions. Journal of Accounting and Economics, 7: 85-107.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ (CASE STUDIES)

6.1 ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗΣ ΔΙΑΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ LIBOR

Σύμφωνα με το Levy Economics Institute of Bard College το σκάνδαλο LIBOR δηλαδή το στήσιμο του διατραπεζικού επιτοκίου πραγματοποιήθηκε από την Τράπεζα της Αγγλίας. Πιο συγκεκριμένα την τελευταία εβδομάδα του Ιουνίου του 2012 , δημοσιεύθηκαν τρεις ερευνητικές εκθέσεις (από την Αρχή των Χρηματοοικονομικών Υπηρεσιών του Ηνωμένου Βασιλείου και από την Επιτροπή Διαπραγμάτευσης Προθεσμιακών Εμπορευματικών Συναλλαγών των ΗΠΑ και το αμερικανικό υπουργείο Δικαιοσύνης) που περιέχουν αποδεικτικά στοιχεία ότι διάφορα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα υπέβαλαν ψευδή στοιχεία και συμμετείχαν σε πραγματική χειραγώγηση του διατραπεζικού επιτοκίου του Λονδίνου (LIBOR), που ανακοινώνεται σε καθημερινή βάση από την Ένωση Βρετανικών Τραπεζών.

Η βρετανική τράπεζα Barclays παραδέχτηκε εμπλοκή στην επιχείρηση καθορισμού επιτοκίων, και, προκειμένου να αποφύγει ποινική δίωξη, κατέβαλε πρόστιμο μαμούθ στην Επιτροπή Διαπραγμάτευσης Εμπορευμάτων των ΗΠΑ και στο αμερικανικό υπουργείο Δικαιοσύνης και συμφώνησε, περαιτέρω, να παρέχει πληροφορίες και να συμβάλλει στη λήψη μέτρων για την εξάλειψη αυτού του φαινομένου στο μέλλον. Με τη διάδοση των πορισμάτων των διαφόρων επίσημων εκθέσεων, έγινε όλο και περισσότερο προφανές ότι στη δόλια χειραγώγηση του LIBOR συμμετείχαν τα περισσότερα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Είναι επίσης προφανές ότι, όπως και στην περίπτωση της απάτης στην αγορά ενυπόθηκων δανείων υψηλού κινδύνου, οι διοικήσεις των τραπεζών και οι ρυθμιστικές αρχές δεν ήταν σε θέση να μπορούν να παρακολουθούν αποτελεσματικά τις δραστηριότητες των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων επειδή αυτά τα ιδρύματα είναι πλέον πολύ μεγάλα για αποτελεσματική διοικητική διαχείριση και πολύ μεγάλα για αποτελεσματική ρύθμιση.

Ωστόσο, αντί να αντληθεί το προφανές συμπέρασμα—ότι απαιτούνται διαρθρωτικές αλλαγές προκειμένου να συρρικνωθεί το μέγεθος των τραπεζών σε τέτοιο βαθμό που να μπορούν να ρυθμιστούν αποτελεσματικά, όπως έχει προταθεί σε πολλές περιπτώσεις από το Ινστιτούτο Οικονομικών Levy (2011, 2012)—η συζήτηση στα

μέσα ενημέρωσης και τους πολιτικούς κύκλους έχει επικεντρωθεί γύρω από το ερώτημα εάν το πρόβλημα ήταν αποτέλεσμα της αποτυχίας των κεντρικών τραπεζών και των κρατικών ρυθμιστικών αρχών να ανταποκριθούν στις επανειλημμένες υποδείξεις περί χειραγώγησης του διατραπεζικού επιτοκίου και να θέσουν τέλος τις δόλιες συμπεριφορές των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Ακριβώς όπως και με τις «αντισταθμιστικές» απώλειες στην JP Morgan Chase, όπου η συγκεκριμένη περίπτωση έχει χαρακτηριστεί ως αποτέλεσμα μιας παράνομης συμπεριφοράς εκ μέρους κάποιων μεμονωμένων traders, αφήνοντας στο απυρόβλητο τα ανώτατα διοικητικά στελέχη των τραπεζών, οι πολιτικοί και τα μέσα ενημέρωσης αναρωτιούνται τώρα σε ποιο βαθμό επέτρεψαν, ή ακόμη και ενθάρρυναν, οι κρατικές αρχές την χειραγώγηση του διατραπεζικού επιτοκίου, αγνοώντας συνειδητά με αυτόν τον τρόπο την κατάφορη κατάχρηση των τραπεζών σχετικά με τις αρχές και τα πρότυπα καλής τραπεζικής πρακτικής.

Ακριβώς όπως στην περίπτωση της JP Morgan, η μόνη αντίδραση ήταν να απολυθούν τα υπεύθυνα άτομα (η μόνη διαφορά είναι ότι στην προκειμένη περίπτωση οδηγήθηκαν σε απόλυση τόσο ο πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου όσο και ο διευθύνων σύμβουλος της Barclays), αντί να αμφισβητηθεί η δομή και το μέγεθος των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που έκαναν τη διαχείριση και την αστυνόμευση αυτής της παράνομης δραστηριότητας να είναι τόση δύσκολη. Για άλλη μια φορά, η εστίαση ήταν στη συμπεριφορά μερικών ατόμων και όχι στο πόσο σάπιο είναι το ίδιο το οικοδόμημα των σημερινών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Αλλά στο σκάνδαλο της χειραγώγησης του διατραπεζικού επιτοκίου, η *ad hominem* ενοχή έχει επεκταθεί και σε στελέχη των κεντρικών τραπεζών στο Ηνωμένο Βασίλειο και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η εστίαση της ευθύνης για το σκάνδαλο της χειραγώγησης του διατραπεζικού επιτοκίου στις κεντρικές τράπεζες προέκυψε από τις μαρτυρίες του πρώην επικεφαλής της Barclays και ενός ανώτατου αξιωματούχου της Τράπεζας της Αγγλίας ενώπιον μιας βρετανικής κοινοβουλευτικής επιτροπής, οι οποίοι δήλωσαν ότι αξιωματούχοι της Τράπεζας της Αγγλίας είχαν ενθαρρύνει ενεργά την Barclays σε προσπάθειες χειραγώγησης του LIBOR.

Οι πρόσφατες ακροάσεις επιτροπών του αμερικανικού Κογκρέσου επικεντρώθηκαν επίσης γύρω από την πιθανή αποτυχία των αξιωματούχων της Ομοσπονδιακής Αποθεματικής Τράπεζας της Νέας Υόρκης να ανταποκριθούν σε αναφορές χειραγώγησης του διατραπεζικού επιτοκίου προκειμένου να σταματήσουν αυτή την πρακτική.

Ωστόσο, μια προσεκτική ανάγνωση των γεγονότων αποκαλύπτει ότι δεν υπάρχει κανένας άλλος ένοχος πέραν από τη διοίκηση της Barclays, η οποία είτε αγνοούσε την παράνομη δραστηριότητα που λάμβανε μέρος είτε την παρέβλεψε επειδή ήταν σε τελική ανάλυση προς όφελος της ίδιας τράπεζας. Η πειστικότητα του επιχειρήματος ότι οι ρυθμιστικές αρχές φέρουν ένα μεγάλο μέρος της ευθύνης σε αυτό το σκάνδαλο προέρχεται από την αδυναμία να γίνει διάκριση μεταξύ δύο διαφορετικών τύπων χειραγώγησης των επιτοκίων LIBOR, που έλαβαν μέρος κατά τη διάρκεια δύο διαφορετικών περιόδων και καθοδηγούνταν από πολύ διαφορετικά κίνητρα.

Πριν από την κατάρρευση της φούσκας στην αγορά ενυπόθηκων δανείων υψηλού κινδύνου, η χειραγώγηση καθοδηγούνταν από την απληστία των μεμονωμένων traders οι οποίοι στόχευαν στην εξασφάλιση υψηλότερων κερδών, ενώ η χειραγώγηση που λάμβανε μέρος κατά τη διάρκεια της κρίσης, όταν η αγορά είχε ουσιαστικά διαλυθεί, καθοδηγούνταν από μια αντίδραση στην κατάρρευση της βραχυπρόθεσμης χρηματαγοράς.

Φαίνεται ότι οι διοικήσεις και οι ρυθμιστικές αρχές είχαν ενδείξεις για την τελευταία αυτή δραστηριότητα, αλλά αγνοούσαν την πρώην. Η αδυναμία να γίνει αυτή η διάκριση βρίσκεται στη ρίζα μιας κοινής, αλλά παραπλανητικής ερμηνείας για τη σημασία της κατάθεσης του Robert Diamond, επικεφαλής τότε της Barclays Capital, και του Paul Tucker, σημερινός αναπληρωτής διοικητής της Τράπεζας της Αγγλίας, στις αρχές Ιουλίου στην Επιτροπή Οικονομικών της Βουλής των Κοινοτήτων (2012). Η σύγχυση που έχει προκύψει με τον εντοπισμό ευθύνης για το σκάνδαλο LIBOR οφείλεται στη λανθασμένη ερμηνεία της κατάθεσης των δύο αυτών ανδρών. Το κύριο θέμα των ακροάσεων ήταν μια τηλεφωνική κλήση που είχε γίνει από τον Tucker το 2008, ο οποίος ήταν τότε επικεφαλής του τμήματος αγορών της Τράπεζας της Αγγλίας, προς τον Diamond, καθώς και η καταγραφή του περιεχομένου της συνομιλίας αυτής όπως διατηρήθηκε από τον Diamond σε σημείωμα φακέλου με ημερομηνία 29 Οκτωβρίου 2008.

Είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι η κλήση έγινε δύο εβδομάδες μετά την πτώχευση της Lehman, στο αποκορύφωμα της κατάρρευσης της ρευστότητας στις χρηματοπιστωτικές αγορές και στο πλαίσιο μιας σειράς ειδικών μέτρων αντίδρασης στην κρίση που είχε λάβει η βρετανική κυβέρνηση και η Τράπεζα της Αγγλίας,

συμπεριλαμβανομένων ενός ειδικού προγράμματος ενίσχυσης ρευστότητας και της κρατικοποίησης πολλών μεγάλων αλλά και μικρότερων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Στο πλαίσιο αυτό, η Τράπεζα της Αγγλίας είχε ιδιαίτερες ανησυχίες για την τράπεζα Barclays επειδή είχε επιλέξει να μην αποδεχθεί κρατική στήριξη, θεσπίζοντας αντί αυτού μιας σειρά δικών της μέτρων για την αντιμετώπιση της διευρυνόμενης κρίσης στις χρηματαγορές.

Η τηλεφωνική κλήση του 2008 προς την ανώτατη διοίκηση επικεντρώθηκε στην επεξεργασία των στοιχείων της Barclays αναφορικά με το LIBOR επειδή το εκτιμώμενο κόστος δανεισμού που υποβάλλεται ξεχωριστά από την κάθε τράπεζα και αναφέρεται από την Ένωση Βρετανικών Τραπεζών παρέχει μια ένδειξη της εκτίμησης της αγοράς για τον κίνδυνο δανεισμού στην εν λόγω τράπεζα. Σε γενικές γραμμές, υψηλότερο κόστος δανεισμού υπονοεί υψηλότερο κίνδυνο και δυσκολία στη χρηματοδότηση των θέσεων του ισολογισμού. Το εκτιμώμενο κόστος δανεισμού για την Barclays ήταν σταθερά υψηλότερο από εκείνο των άλλων τραπεζών, και αυτό είχε αποσπάσει την προσοχή του βρετανικού Treasury και των συμμετεχόντων στην χρηματοπιστωτική αγορά για την πιθανότητα ότι υπήρχαν προβλήματα χρηματοδότησης στην συγκεκριμένη τράπεζα.

Ο σκοπός του τηλεφωνήματος ήταν να αξιολογηθεί η οικονομική κατάσταση της Barclays προκειμένου να διαπιστωθεί αν θα χρειαζόταν κρατική στήριξη. Ήταν λοιπόν σημαντικό για την Τράπεζα της Αγγλίας να προσδιορίσει εάν ο Diamond γνώριζε ότι τα στοιχεία που υποβάλλονταν από το γραφείο του, έστελναν μηνύματα αδυναμίας προς την χρηματαγορά από τη στιγμή που το κόστος δανεισμού ήταν αρκετά υψηλότερο από αυτό που επικρατούσε στην υπόλοιπη αγορά, και ότι αυτό σήμαινε στην πραγματικότητα ότι η Barclays αντιμετώπιζε δυσκολίες στην άντληση κεφαλαίων.

Εάν ίσχυε το τελευταίο, η λύση θα ήταν να αναγκαστεί η Barclays να λάβει την ίδια στήριξη που είχαν λάβει άλλες βρετανικές τράπεζες. Η ενδεδειγμένη απάντηση του Diamond ήταν ότι είχε γνώση των στοιχείων που υποβάλλονταν αναφορικά με τα επιτόκια δανεισμού, αλλά ότι η Barclays δεν αντιμετώπιζε πρόβλημα και δεν χρειαζόταν να αντλήσει πρόσθετα κεφάλαια. (Ο Diamond δεν θα μπορούσε να απαντήσει διαφορετικά διότι κάτι τέτοιο θα συνεπαγόταν αποδοχή αποτυχίας διοικητικής διαχείρισης).

Και ανεξάρτητα από το εάν γνώριζε ή όχι για τη χειραγώγηση του διατραπεζικού επιτοκίου LIBOR που λάμβανε μέρος από τους traders της Barclays πριν από την κρίση προκειμένου να βελτιωθεί η οικονομική εικόνα της τράπεζας, κάτι που τελικά αποκαλύφθηκε μέσα από τις επίσημες κατηγορίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης (στην κατάθεσή του ο Diamond επιβεβαίωσε ότι ανακάλυψε την πρακτική της χειραγώγησης από την ανάγνωση των αναφορών του Υπουργείου Δικαιοσύνης), ο ίδιος δεν θα μπορούσε να δηλώσει ότι τα στοιχεία που παρέδιδε η τράπεζα είχαν ως σκοπό τη βελτίωση της κερδοφορίας των θέσεων της τράπεζας.

Έτσι, ο Diamond έδωσε τη μόνη πιθανή εξήγηση: το πρόβλημα δεν ήταν τα στοιχεία της Barclays, τα οποία ήταν σωστά, αλλά ότι τα προσδοκώμενα επιτόκια δανεισμού που κατέθεταν οι άλλες τράπεζες που συμμετείχαν στη διαμόρφωση του διατραπεζικού επιτοκίου LIBOR ήταν πάρα πολύ χαμηλά και ίσως πλασματικά. Από αυτό το σημείο και μετά ξεκινά η σύγχυση περί ενοχής και ευθύνης. Με το πλεονέκτημα της ύστερης γνώσης που προκύπτει από τις επίσημες έρευνες που επιβεβαιώνουν την πρακτική της χειραγώγησης του διατραπεζικού επιτοκίου, η εξήγηση του Diamond για τα διαφορετικά στοιχεία που κατέθετε η Barclays αναφορικά με το προσδοκώμενο επιτόκιο δανεισμού φαίνεται να ήταν σαφές μήνυμα σε ανώτατο αξιωματούχο της Τράπεζας της Αγγλίας, ότι το επιτόκιο Libor χειραγωγείτο από τα άλλα μέλη της ομάδας τραπεζών.

Η δήλωση του Diamond στην τηλεφωνική συνομιλία που είχε με τον αξιωματούχο της Τράπεζας της Αγγλίας, θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως άμεση απόδειξη της συνέχισης των πρακτικών που αποκαλύφθηκαν από τις έρευνες της Αρχής των Χρηματοοικονομικών Υπηρεσιών του Ηνωμένου Βασιλείου και από την Επιτροπή Διαπραγμάτευσης Προθεσμιακών Εμπορευματικών Συναλλαγών των ΗΠΑ και το αμερικανικό υπουργείο Δικαιοσύνης για χειραγώγηση του διατραπεζικού επιτοκίου LIBOR από άλλες τράπεζες για την περίοδο Ιανουαρίου 2005—Ιουλίου 2008.

Συνεπώς, το γεγονός ότι η Τράπεζα της Αγγλίας δεν αντέδρασε σε αυτήν την υποτιθέμενη καταγγελία της χειραγώγησης της αγοράς με τη δρομολόγηση μια άμεσης έρευνας, φαίνεται εκ πρώτης όψεως ως αποδεικτικό στοιχείο ότι ήταν πρόθυμη να αγνοήσει ή να ανεχθεί τέτοιες πρακτικές από τη στιγμή που εμφανίστηκαν για πρώτη φορά το 2005.

Η αντίδραση του Tucker, όπως εμφανίζεται στις σημειώσεις του Diamond σχετικά με αυτή την τηλεφωνική κλήση, μπορεί να ερμηνευθεί ότι παρέχει στήριξη σε αυτή την εσφαλμένη ερμηνεία αφού, αντί να εκφράσει την έκπληξή του, φέρεται να δήλωσε πως γνώριζε ότι, πράγματι, πολλά από τα στοιχεία που κατέθεταν τα μέλη της ομάδας τραπεζών που συμμετέχουν στη διαμόρφωση του διατραπεζικού επιτοκίου LIBOR πιθανώς δεν ήταν αντιπροσωπευτικά των συνθηκών της αγοράς. Η αλήθεια είναι ότι ήταν ευρέως γνωστό από τα πρώτα σημάδια της κρίσης του 2007 ότι, υπήρχαν προβλήματα με τα στοιχεία που κατατίθεντο για τα τραπεζικά επιτόκια LIBOR εξαιτίας της κατάρρευσης του βραχυπρόθεσμου διατραπεζικού δανεισμού.

Αλλά είναι σαφές ότι η αντίδραση του Tucker δεν βασιζόταν στην εκ των προτέρων γνώση της ιδιοτελούς χειραγώγησης του επιτοκίου που ασκούσαν οι traders στην προσπάθεια τους να αυξήσουν τα κέρδη τους, αλλά μάλλον στη διαπίστωση ότι η έλλειψη των αγοραίων συναλλαγών, λόγω των δυσκολιών στην αγορά διατραπεζικής χρηματοδότησης κατά τη διάρκεια της κρίσης και την ουσιαστική κατάρρευση της μετά τα μέσα Οκτωβρίου, τα στοιχεία που κατέθεταν οι τράπεζες για το διατραπεζικό επιτόκιο LIBOR δεν θα μπορούσαν να αντικατοπτρίζουν πραγματικά τα επιτόκια στα οποία ήταν πρόθυμες να δανείσουν οι τράπεζες.

Ο Tucker υπογράμμισε στην κατάθεσή του προς την Επιτροπή Οικονομικών στη Βουλή των Κοινοτήτων το 2012 ότι μετά την πτώχευση της Lehman οι brokers ήταν απρόθυμοι να συνεργαστούν με τις τράπεζες που θεωρούσαν ότι ήταν προβληματικές. Οι όποιες συναλλαγές λάμβαναν μέρος, ήταν διμερείς συναλλαγές μεταξύ των τραπεζών και προφανώς δεν καθοριζόντουσαν από τους νόμους της αγοράς. Τα στοιχεία που κατατίθεντο δεν θα μπορούσαν σε καμία περίπτωση να είναι ακριβή δεδομένου ότι δεν ήταν δυνατόν να ήταν βασισμένα σε πραγματικές συνθήκες αγοράς. Πράγματι, το LIBOR δεν είχε ποτέ παρουσιαστεί ως αντανάκλαση των πραγματικών συναλλαγών στην αγορά.

Για παράδειγμα, αν μια τράπεζα δεν χρειαζόταν να δανειστεί κεφάλαια, θα έπρεπε να υποβάλει ένα προσδοκώμενο επιτόκιο δανεισμού με βάση το ποσοστό επιτοκίου που πίστευε ότι θα μπορούσε να δανειστεί. Ως απόκριση στην έλλειψη δραστηριότητας στην αγορά την περίοδο της κρίσης, η Ένωση Βρετανικών Τραπεζών είχε εκδώσει ένα σημείωμα με το οποίο ενθάρρυνε τις τράπεζες να υποβάλουν τα προσδοκώμενα επιτόκια δανεισμού με βάση τις δικές τους εκτιμήσεις.

Η προειδοποίηση του Diamond δεν στόχευε υποχρεωτικά στο να ειδοποιηθούν οι συμμετέχοντες στην χρηματαγορά ή κάποιοι αξιωματούχοι της κεντρικής τράπεζας ότι τα επιτόκια LIBOR θεωρούνται γενικά εκείνη την περίοδο ότι είναι σε μεγάλο βαθμό «υποθετικά». Και με δεδομένο το γεγονός ότι υπήρχε κίνδυνος της πλήρους κατάρρευσης της αγοράς, θεωρήθηκε ότι είναι επιτακτική ανάγκη να διατηρηθεί η σταθερότητα και, ως εκ τούτου, ήταν αδύνατον να ληφθούν μέτρα δράσης εκείνη την περίοδο προκειμένου να διορθωθούν οι ατέλειες που είναι συνυφασμένες με την υποβολές στοιχείων για τα διατραπεζικά επιτόκια LIBOR σε προβληματικές συνθήκες της αγοράς. Αυτή θα ήταν τελικά η ευθύνη της Ένωσης Βρετανικών Τραπεζών.

Ο Tucker, συνεπώς, συμβούλευσε τον Diamond ότι, αν η κατάσταση της Barclays ήταν υγιής, θα πρέπει να λάβει μέτρα για να μη δοθεί στην αγορά η αντίθετη εντύπωση, που σήμαινε ότι οι μέθοδοι που χρησιμοποιούσε η Barclays στις αναφορές για το κόστος δανεισμού θα έπρεπε να προσαρμοστούν ώστε να αντανακλούν στις μεθόδους που χρησιμοποιούσαν οι άλλες τράπεζες που συμμετείχαν στο LIBOR ως ανταπόκριση στην έλλειψη κανονικών συνθηκών της αγοράς.

Από την άλλη πλευρά, αν η κατάσταση της Barclays δεν ήταν υγιής και πλήρως πραγματικά το υψηλό κόστος δανεισμού με βάση τα στοιχεία που είχε υποβάλλει, τότε η λύση θα ήταν η άμεση κρατική στήριξη. Ο Tucker ανέφερε επίσης ότι, αν ο ισχυρισμός του Diamond ήταν πράγματι σωστός και οι άλλες τράπεζες δήλωναν στοιχεία με χαμηλό κόστος δανεισμού προκειμένου να εμφανίσουν μια καλύτερη εικόνα της κατάστασής τους, αυτό θα ήταν ακόμα πιο ανησυχητικό—όχι λόγω της ένδειξης της υποβολής ανακριβών στοιχείων αλλά επειδή θα σήμαινε ότι τα μέτρα έκτακτης ανάγκης που υιοθετούσε η Τράπεζα για την αποκατάσταση ρευστότητας στο σύστημα και για τη μείωση των επιτοκίων τότε, δεν είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα και έτσι θα έπρεπε να ληφθούν περαιτέρω συστηματικές δράσεις.

Αυτό που είναι σαφές είναι ότι δεν υπήρχε καμία «νέα είδηση» στην αναφορά του Diamond το 2008 ότι οι άλλες τράπεζες υπέβαλαν στοιχεία που δήλωναν χαμηλά διατραπεζικά επιτόκια δανεισμού LIBOR. Και η κατάθεσή του στην Επιτροπή Οικονομικών ότι δεν είχε γνώση τεχνικών χειραγώγησης σήμαινε ότι δεν θεωρούσε αυτό που συνέβαινε ότι αποτελεί χειραγώγηση των επιτοκίων.

Ωστόσο, εάν ληφθεί εκτός πλαισίου, η απόκριση του Tucker στον ισχυρισμό του Diamond περί ψευδών αναφορών χαμηλού κόστους δανεισμού από τις υπόλοιπες τράπεζες αφήνει ανοιχτή την ερμηνεία ότι ένας αξιωματούχος της Τράπεζας της Αγγλίας ενθάρρυνε επίσημα την Barclays να δηλώσει επίσης χαμηλά επιτόκια δανεισμού, και πως με αυτό τον τρόπο δικαιολογούσε τις αναφορές ψευδών στοιχείων εκ μέρους των άλλων τραπεζών ώστε να εμφανίσουν μια καλύτερη εικόνα της κατάστασής τους.

Στη συνέχεια, απαιτείται μόνο ένα μικρό άλμα για να υποθέσει κανείς ότι, αν η Τράπεζα ενέκρινε και πρότεινε τέτοιου είδους τακτικές χειραγώγησης του LIBOR τον Οκτώβριο του 2008, δικαιολογούσε επίσης τη χειραγώγηση των επιτοκίων που σημειώθηκαν από τον Ιανουάριο 2005 έως τον Ιούλιο του 2008, πολύ πριν το ξέσπασμα της κρίσης, και να οδηγηθεί στο συμπέρασμα ότι η Τράπεζα της Αγγλίας ήταν ο κύριος ένοχος για την σκανδαλώδη χειραγώγηση του διατραπεζικού επιτοκίου LIBOR από την Barclays και από άλλες τράπεζες, όπως τελικά αποκαλύφθηκε από την Επιτροπή Διαπραγμάτευσης Προθεσμιακών Εμπορευματικών Συναλλαγών των ΗΠΑ, το αμερικανικό υπουργείο Δικαιοσύνης και την Αρχή των Χρηματοοικονομικών Υπηρεσιών του Ηνωμένου Βασιλείου για την εν λόγω περίοδο. Εν ολίγοις, σύμφωνα με την (συγχυσμένη) ερμηνεία, η Barclays δεν θα πρέπει να θεωρηθεί υπεύθυνη για μια συμπεριφορά που ενθάρρυνε η ίδια η Τράπεζα της Αγγλίας. Οι πρόσφατες ακροάσεις στο αμερικανικό Κογκρέσο ακολουθούν την ίδια γραμμή, διερευνώντας τα αίτια της αποτυχίας της Ομοσπονδιακής Αποθεματικής Τράπεζας της Νέας Υόρκης να αναλάβει δράση από τη στιγμή που υπήρχαν σοβαρές ενδείξεις για χειραγώγηση των επιτοκίων.

Η σύγχυση σχετικά με τις ευθύνες ενισχύεται περαιτέρω από το γεγονός ότι οι τρεις εκθέσεις (που χρησιμοποιούν τις ίδιες πληροφορίες και είναι συνεπώς πανομοιότυπες) χρεώνουν την Barclays με τακτικές χειραγώγησης τόσο την περίοδο πριν την κρίση των ενυπόθηκων δανείων υψηλού κινδύνου όσο και την περίοδο μετά το ξέσπασμα της κρίσης το 2007, δίνοντας έτσι την εντύπωση ότι δεν υπήρχε καμία διαφορά μεταξύ των δύο περιόδων.

Όσον αφορά τις δράσεις των συμμετεχόντων στην χειραγώγηση του LIBOR, όταν στην πραγματικότητα ήταν τελείως διαφορετικές. Πριν από την κρίση, οι traders συνεργούσαν για να υποβάλουν στοιχεία αναφορικά με τα επιτόκια δανεισμού προκειμένου να ευνοήσουν τις εμπορικές τους δραστηριότητες, ενώ κατά τη διάρκεια της κρίσης υπήρχε μαζική κατάθεση ψευδών στοιχείων.

Για παράδειγμα, κάτω από την επικεφαλίδα «Ακατάλληλες υποβολές στοιχείων για να αποφευχθούν τα αρνητικά σχόλια από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης», η Αρχή Χρηματοοικονομικών Υπηρεσιών (FSA 2012) αναφέρει ότι «η Barclays ενήργησε ακατάλληλα και παραβίασε την Αρχή σε πολλές περιπτώσεις την περίοδο μεταξύ Σεπτεμβρίου 2007 και Μαΐου 2009 υποβάλλοντας στοιχεία για το LIBOR που λάμβαναν υπόψη τις ανησυχίες για την αρνητική εικόνα των μέσων αναφορικά με τα στοιχεία που υπέβαλε η Barclays για το διατραπεζικό επιτόκιο LIBOR».

Σύμφωνα με την Επιτροπή Διαπραγμάτευσης Προθεσμιακών Εμπορευματικών Συναλλαγών των ΗΠΑ (CFTC 2012, σελ. 4): Κατά τη διάρκεια της χρηματοοικονομικής κρίσης, η Barclays πίστευε ότι η αγορά και τα μέσα ενημέρωσης θεωρούσαν ότι η Barclays είχε προβλήματα ρευστότητας, εν μέρει επειδή το κόστος δανεισμού που δήλωνε ήταν σημαντικά υψηλότερο κατά διαστήματα από εκείνο που δήλωναν οι άλλες τράπεζες. Η Barclays ισχυρίστηκε ότι τα επιτόκια δανεισμού που δήλωναν οι άλλες τράπεζες στο LIBOR ήταν υπερβολικά χαμηλά με βάση τις συνθήκες που επικρατούσαν στην αγορά και την έλλειψη συναλλαγών στις διατραπεζικές αγορές.

Για να διαχειριστεί τις αντιλήψεις του κοινού ότι η Barclays ήταν προβληματική εξαιτίας του γεγονότος ότι τα επιτόκια δανεισμού που υπέβαλλε προς το LIBOR ήταν υψηλότερα από αυτά των άλλων τραπεζών, η ανώτατη διοίκηση της τράπεζας ζήτησε από τους φορείς που κατέθεταν τις δηλώσεις να εμφανίσουν μειωμένα επιτόκια δανεισμού προκειμένου να έρθουν πιο κοντά στα επίπεδα επιτοκίων που υπέβαλαν οι άλλες τράπεζες, και, ως εκ τούτου, να μην ξεχωρίζουν τα δικά της επιτόκια από αυτά των υπολοίπων τραπεζών.

Οι φορείς συμμορφώθηκαν με τις οδηγίες της διοίκησης υποβάλλοντας τεχνητά χαμηλότερα ποσοστά επιτοκίων από αυτά που θα είχαν κανονικά υποβάλλει, μια πρακτική που δεν συνάδει με τα κριτήρια υποβολής επιτοκίων του LIBOR.

Ως εκ τούτου, η Barclays δεν εμφάνισε επίπεδα κόστους δανεισμού που αντανάκλυσαν ή σχετιζόντουσαν με το δανεισμό των ανασφάλιστων κεφαλαίων στις σχετικές διατραπεζικές αγορές. Κατά συνέπεια, κατά τη διάρκεια της περιόδου της χρηματοοικονομικής κρίσης, η Barclays, μέσω των στοιχείων της, παρέδιδε εν γνώσει της, ή προκάλεσε να παραδοθούν, ψευδείς, παραπλανητικές, ή εν γνώσει της ανακριβείς αναφορές που επηρέαζαν ή έτειναν να επηρεάσουν το LIBOR.

Ωστόσο, αυτό το είδος ελλιπούς καταγραφής, που είχε σκοπό να επηρεάσει την αντίληψη της αγοράς σχετικά με τις χρηματοοικονομικές συνθήκες, είναι κάτι πολύ διαφορετικό από τη συνέργεια για τη χειραγώγηση των επιτοκίων, που είναι και το κύριο σημείο εστίασης των τριών εκθέσεων.

Για παράδειγμα, στην προηγούμενη περίοδο η Αρχή Χρηματοοικονομικών Υπηρεσιών δίνει την εξής περιγραφή αυτής της δραστηριότητας: Οι traders των παραγώγων της Barclays προέβησαν σε αιτήσεις στους φορείς που ήταν υπεύθυνοι για την υποβολή στοιχείων αναφορικά με τα επιτόκια να υποβάλλουν επιτόκια με βάση τις θέσεις των συναλλαγών τους. Οι αιτήσεις περιλάμβαναν αιτήματα για λογαριασμό των traders των παραγώγων σε άλλες τράπεζες.

Οι traders των παραγώγων είχαν ως κίνητρο το κέρδος και προσπάθησαν να επωφεληθούν από τις θέσεις συναλλαγών της Barclays. Τα αιτήματα αυτά είχαν ως στόχο να επηρεαστεί ο τελικός δείκτης επιτοκίων του LIBOR και του EURIBOR, που ανακοινώνονταν από την Ένωση Βρετανικών Τραπεζών και [την Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Τραπεζών]. Το παράπτωμα που αφορούσε εσωτερικά αιτήματα προς τους φορείς της Barclays που ήταν υπεύθυνοι για την υποβολή των στοιχείων αναφορικά με το κόστος δανεισμού ήταν ευρέως διαδεδομένο, και περιλάμβανε διάφορα νομίσματα και για μια χρονική περίοδο αρκετών ετών.

Οι traders των παραγώγων συζητούσαν ανοιχτά τα αιτήματά τους την ώρα εργασίας. (FSA 2012, σελ. 10) Το κίνητρο για αυτή τη δόλια χειραγώγηση είναι επίσης πολύ διαφορετικό από εκείνο που αποτέλεσε το αντικείμενο της τηλεφωνικής κλήσης της Τράπεζας της Αγγλίας προς την Barclays το 2008. Η ομαδοποίηση των δύο τύπων χειραγώγησης ως αντιπροσωπευτικά παρόμοιες δόλιες συμπεριφορές ενισχύει την ιδέα ότι οι ρυθμιστικές αρχές αντιμετώπισαν και τα δύο περιστατικά με τον ίδιο τρόπο. Αλλά δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι συνέβη κάτι τέτοιο.

Δύο στοιχεία προκύπτουν από την κατάθεση για να στηρίξουν αυτό το συμπέρασμα. Πρώτον, ενώ υπήρξε δόλος πίσω από τις εσφαλμένες αναφορές από την τραπεζική χρηματαγορά ή τα υπουργεία οικονομικών τόσο πριν όσο και κατά την διάρκεια της χρηματοοικονομικής κρίσης, τα κίνητρα για τη δήλωση ανακριβών στοιχείων ήταν αρκετά διαφορετικά στις δύο περιπτώσεις. Πριν από την κρίση, η σύμπραξη είχε ως στόχο την αύξηση ατομικής και θεσμικής κερδοφορίας.

Κατά τη διάρκεια της κρίσης, η σύμπραξη είχε ως στόχο την ενίσχυση της ικανότητας για επιβίωση κάτω από συνθήκες ολικής κατάρρευσης των συναλλαγών στην αγορά.

Το κρίσιμο ερώτημα είναι κατά πόσο οι διοικήσεις των τραπεζών και οι ρυθμιστικές αρχές είχαν γνώση αυτών των καταχρήσεων πριν από την κρίση, δεδομένου ότι οι διοικήσεις των τραπεζών γνώριζαν για τις καταχρήσεις που λάμβαναν μέρος μετά το ξέσπασμα της κρίσης.

Κατά τη διάρκεια της κρίσης, η αναγνώριση των τακτικών χειραγώγησης μπορούσε να προκύψει μέσα από την άμεση παρατήρηση (της απουσίας) της αγοράς. Αν δεν υπήρχαν συναλλαγές λόγω της κατάρρευσης των κανονικών συνθηκών συναλλαγής, τότε τα στοιχεία για το κόστος δανεισμού ήταν σαφώς υποθετικά, και ελάχιστα πράγματα μπορούσαν να γίνουν τότε σχετικά με αυτό το πρόβλημα.

Θα μπορούσαν να προκύψουν διαφορές σε υποκειμενικές εκτιμήσεις, όπως συνέβη με την περίπτωση της Barclays και των άλλων μελών της ομάδας τραπεζών που συμμετείχαν στο LIBOR, και δεν υπήρχε τρόπος να μπορεί κανείς να ξεχωρίσει πόσο απείχαν από μια «σωστή» εκπροσώπηση της πραγματικότητας. Η Barclays σαφώς και πίστευε ότι οι εκτιμήσεις της για το κόστος δανεισμού ήταν σωστές, αλλά με δεδομένο το γεγονός ότι είχε επιλέξει να μην δεχθεί άμεση κρατική στήριξη, το υψηλότερο κόστος δανεισμού μπορεί να ήταν αντανάκλαση αυτής της επιλογής και όχι λόγω λαθών εκ μέρους των άλλων τραπεζών. Αλλά δεν υπάρχει τρόπος να γνωρίζουμε την αλήθεια. Η μόνη άλλη εναλλακτική λύση που ήταν διαθέσιμη προς τις ρυθμιστικές αρχές θα ήταν να ζητήσουν την αναστολή της δημοσίευσης του LIBOR, μια κίνηση η οποία θα είχε πολύ μεγαλύτερες αρνητικές συνέπειες στις χρηματοοικονομικές συνθήκες της αγοράς.

Και δεδομένου ότι το LIBOR είναι ένα ιδιόκτητο προϊόν της Ένωσης Βρετανικών Τραπεζών, η μόνη οδός για τις ρυθμιστικές αρχές θα ήταν να αναστείλουν τη χρήση του LIBOR στον τομέα των χρηματοπιστωτικών συμβάσεων κατά τρόπο παρόμοιο με την αναστολή της χρήσης των πιστωτικών αξιολογήσεων σε ρυθμιστικές ενέργειες από το νόμο DoddFrank.

Πριν από την κρίση, οι συνθήκες ήταν αρκετά διαφορετικές. Δεν υπήρχε κανένας λόγος για υποψία περί νοθείας της αγοράς, αν και υπήρχε πάντα η πιθανότητα να συμβεί αυτό και πολλοί παράγοντες της αγοράς είχαν επιστήσει την προσοχή σε αυτό το ενδεχόμενο μέσω επίσημων και ανεπίσημων διαύλων.

Τα στοιχεία που υπάρχουν δείχνουν ότι πολλά από τα αιτήματα των traders ήταν για αποκλίσεις από ένα σημείο βάσης, και οι δηλώσεις για το κόστος δανεισμού δεν ήταν καν μέρος της τελικής σύνθεσης του μέσου όρου που καθόριζαν τον δείκτη LIBOR.

Δεδομένου ότι μια «σωστή» υποβολή στοιχείων για το LIBOR δεν είναι απαραίτητα μια αναπαράσταση της πραγματικής αγοραίας συναλλαγής, θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο για κάποιον που δεν έχει ενεργή συμμετοχή στις συναλλαγές, ή που δεν κάνει χρήση του LIBOR σε συναλλαγές, να μπορεί να εντοπίσει μια τόσο μικρή διαφορά στα ποσοστά επιτοκίων που υποβάλλονταν από τους φορείς των τραπεζών.

Επιπλέον, η χειραγώγηση δεν ήταν μόνο προς μία κατεύθυνση, όπως ήταν μετά το ξέσπασμα της κρίσης. Διαφορετικοί traders και διαφορετικές θέσεις απαιτούσαν διαφορετικές πρακτικές χειραγώγησης των επιτοκίων, κάποια επιτόκια σε υψηλότερα επίπεδα, αλλά σε χαμηλότερα, ή και με διαφορετικούς συνδυασμούς για δάνεια με διαφορετική ημερομηνία λήξης. Επομένως, το πιο πιθανό είναι ότι οι διοικήσεις των τραπεζών γνώριζαν για αυτό το πρόβλημα και πως έκαναν τα στραβά μάτια από τη στιγμή που διαμορφώνονταν υψηλότερες αποδόσεις.

Από την άλλη πλευρά, η αγορά υπόκειται σε διαδικασία αυτορρύθμισης από τους συμμετέχοντες στην αγορά, και δεν ήταν ευθύνη της Τράπεζας της Αγγλίας να παρακολουθεί τέτοιους είδους συμπεριφορές. Την ευθύνη για αυτό την είχε ήδη η Αρχή Χρηματοοικονομικών Υπηρεσιών. Δεν υπήρχε κανένας λόγος για τις ρυθμιστικές αρχές να υποπτευτούν παράνομη δραστηριότητα, εκτός και αν κάποιος μέλος της ομάδας τραπεζών ανέφερε κάτι τέτοιο, που φυσικά καμία τράπεζα δεν είχε κανένα κίνητρο να το κάνει.

Σε καμία φάση αναφοράς παρατυπιών δεν αναφέρθηκε το ενδεχόμενο ολοκληρωτικής χειραγώγησης για λόγους κερδοσκοπίας—και εάν η πρακτική ήταν τόσο διαδεδομένη, δεν θα υπήρχε προφανώς κανένα κίνητρο να γίνει κάποια αναφορά. Η κατάθεση στη Βουλή των Κοινοτήτων παρήγαγε μια περίπτωση όπου θα μπορούσε να συνέβαινε κάτι τέτοιο. Τα πρακτικά της Τράπεζας της Αγγλίας «Sterling Money Markets Liaison Group» της 15^{ης} Νοεμβρίου 2007, με τον Paul Tucker επικεφαλής, τονίζουν στο τμήμα 2.1 («διατραπεζική αγορά και η διαμόρφωση του δείκτη Libor»), υποτίμημα 2.1, ότι «αρκετά μέλη της ομάδας πίστευαν ότι ο δείκτης Libor ήταν χαμηλότερος από τα πραγματικά επιτόκια των διατραπεζικών συναλλαγών έως την περίοδο της κρίσης.

Με βάση το πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος του δείκτη Libor ως σημείο αναφοράς για τον εταιρικό δανεισμό και την αντιστάθμιση, και ως επιτόκιο αναφοράς για τις συμβάσεις παραγώγων, θα έπρεπε να αντανakλά επίπεδα υψηλότερης ποιότητας».

Και στο υποτήμα 2.2 αναφέρεται ότι «Ο John Ewan (της Ένωσης Βρετανικών Τραπεζών) περιέγραψε τα μέτρα ελέγχου ποιότητας και διασφάλισης που χρησιμοποιούνται από την Ένωση Βρετανικών Τραπεζών για την εξασφάλιση της ποιότητας του Libor. Οι διαφορές στο κόστος δανεισμού που υπέβαλαν οι τράπεζες είχαν αυξηθεί τον Αύγουστο, αλλά από τότε είχαν οπισθοχωρήσει σε κανονικά επίπεδα, εν μέρει αντικατοπτρίζοντας τις διευκρινίσεις για τους όρους λειτουργίας του Libor από την Ένωση Βρετανικών Τραπεζών».

Τα πρακτικά αυτά έχουν επίσης ερμηνευτεί ως απόδειξη της αποτυχίας της Τράπεζας της Αγγλίας να αναγνωρίσει το πρόβλημα της χειραγώγησης των επιτοκίων και να λάβει τα κατάλληλα μέτρα. Ωστόσο, όπως δηλώνουν ξεκάθαρα τα πρακτικά, αυτή είναι για άλλη μια φορά μια υπόθεση όπου η διαφοροποίηση των επιτοκίων ήταν αποτέλεσμα της διαταραχής της αγοράς και όχι της χειραγώγησης για ιδιωτικό όφελος. Ο Tucker απάντησε σε ερωτήσεις κατά τη διάρκεια της κατάθεσής του ενώπιον της Επιτροπής με αυτό ακριβώς το πνεύμα, και δεν υπάρχει καμία απόδειξη ότι υπήρχε καμία αναφορά περί χειραγώγησης ανάλογη με αυτή που έλαβε μέρος πριν από την κρίση. Οι δηλώσεις του υπουργείου Δικαιοσύνης στηρίζουν αυτό το συμπέρασμα. Ωστόσο, το υπουργείο Δικαιοσύνης, το οποίο επίσης δεν διαφοροποιεί τις δύο περιόδους, τονίζει ότι οι καταθέσεις από τη διοίκηση της Barclays δεν ερμηνεύονται ως ένδειξη χειραγώγησης της αγοράς:

Κατά τη διάρκεια της περιόδου μεταξύ Νοέμβρη του 2007 και Οκτώβρη του 2008, κάποιοι υπάλληλοι της Barclays εξέφρασαν μερικές φορές ανησυχίες σε άτομα της Ένωσης Βρετανικών Τραπεζών, της Αρχής Χρηματοοικονομικών Υπηρεσιών, της Τράπεζας της Αγγλίας και της Ομοσπονδιακής Τράπεζας της Νέας Υόρκης σχετικά με τη μειωμένη ρευστότητα στην αγορά, καθώς και τις απόψεις τους ότι οι δείκτες δολαρίου του LIBOR ήταν πολύ χαμηλοί και δεν αντανakλούσαν με ακρίβεια την κατάσταση στην αγορά.

Σε ορισμένες από αυτές τις επικοινωνίες, οι συγκεκριμένοι υπάλληλοι εξέφρασαν την άποψη ότι όλες οι τράπεζες που συμμετείχαν στο Libor, συμπεριλαμβανομένης της Barclays, δήλωναν κόστος δανεισμού που ήταν πολύ χαμηλό.

Οι υπάλληλοι προσπάθησαν να βρουν μια λύση που θα επέτρεπε στην Barclays να υποβάλλει ειλικρινή στοιχεία για τα επιτόκια χωρίς να την ξεχωρίζει από τα άλλα μέλη της ομάδας τραπεζών, και εξέφρασαν την άποψη ότι η Barclays θα μπορούσε να πετύχει αυτό το στόχο εάν οι άλλες τράπεζες υπέβαλαν ειλικρινή στοιχεία για το κόστος δανεισμού.

Οι επικοινωνίες που είχαν οι υπάλληλοι της Barclays δεν προορίζονταν και δεν έγιναν κατανοητές ως αποκαλύψεις, μέσω των οποίων η ίδια η Barclays έκανε καταγγελία προς τις αρχές για χειραγώγηση των επιτοκίων. Πράγματι, μετά από αυτές τις επικοινωνίες, η Barclays συνέχισε με αντικανονικό τρόπο να λαμβάνει υπόψη την αρνητική δημοσιότητα που δεχόταν και να ενσωματώνει αυτές τις ανησυχίες στα στοιχεία που υπέβαλε για τα επιτόκια Libor. (Department of Justice 2012b,σελ., 18).

Μια προσεκτική εξέταση των στοιχείων αποκαλύπτει ότι δεν υπάρχει καμία ένδειξη που να στηρίζει τον ισχυρισμό ότι η Τράπεζα της Αγγλίας ή οποιαδήποτε άλλη ρυθμιστική αρχή είχε λάβει πληροφορίες για «στήσιμο» της αγοράς επιτοκίων κατά τη διάρκεια της κρίσης ανάλογο με αυτό που συνέβαινε από τους traders πριν από την κρίση. Το ίδιο αποτέλεσμα προκύπτει και από τις διαθέσιμες πληροφορίες αναφορικά με τις επαφές που είχε η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ με την Τράπεζα της Αγγλίας, η οποία ασχολείται με δηλώσεις ανακριβών στοιχείων, αλλά όχι με παράνομες πράξεις χειραγώγησης.

Ούτε υπάρχει καμία ένδειξη ότι οι κρατικοί αξιωματούχοι παρέβλεψαν ή ενθάρρυναν μια τέτοια συμπεριφορά, είτε πριν ή κατά τη διάρκεια της κρίσης. Ο Tucker είχε μάλλον δίκιο όταν δήλωνε ότι η Τράπεζα της Αγγλίας δεν είχε καμία ιδέα ότι υπήρξε δόλια χειραγώγηση των επιτοκίων για ιδιωτικό όφελος κατά τη διάρκεια της περιόδου που καλύπτεται από τις τρεις έρευνες για «στήσιμο» του LIBOR.

Οποιαδήποτε προσπάθεια να μεταφερθεί η ευθύνη στις ρυθμιστικές αρχές χρησιμεύει απλώς για να αποσπαστεί η προσοχή από την αποτυχία των διοικήσεων των τραπεζών να κάνουν κάτι προκειμένου να σταματήσει αυτή η πρακτική, από τη δυσκολία που υπάρχει σχετικά με τον έλεγχο της ακεραιότητας των αγορών, οι οποίες κυριαρχούνται από πολύ μεγάλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, και από την αποτυχία του συστήματος της αυτορρύθμισης για τη διασφάλιση ότι οι αγορές λειτουργούν αποτελεσματικά προς όφελος όλων των μελών μιας κοινωνίας. Περαιτέρω, ενώ υπάρχουν προβλήματα με την ιδιωτική αγορά και τη χρήση του LIBOR, που είναι παρόμοια με αυτά των οίκων πιστωτικής αξιολόγησης στην κρίση των ενυπόθηκων

δανείων υψηλού κινδύνου, αυτά δεν θα πρέπει να αποσπούν την προσοχή από τα συστημικά θέματα της μεταρρύθμισης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, τα οποία θα πρέπει να αποτελέσουν το κύριο θέμα συζήτησης για την αποκάλυψη περί διαδεδομένων πρακτικών δόλιας συμπεριφοράς με στόχο τον καθορισμό του δείκτη LIBOR.

6.2 ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗΣ ΔΙΑΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ EURIBOR

Σύμφωνα με το πρακτορείο ειδήσεων Reuters, η Κομισιόν αναμενόταν να φιλοδώρησει με βαριά πρόστιμα τις Deutsche Bank, JP Morgan, HSBC, Societe Generale, Credit Agricole και Royal Bank of Scotland για την χειραγώγηση του διατραπεζικού επιτοκίου της Ευρωζώνης Euribor, που αποτελεί σημείο αναφοράς για την τιμολόγηση χρηματοοικονομικών προϊόντων ύψους 250 τρις ευρώ. Η Barclays, που ειδοποίησε τις Βρυξέλλες για την παράνομη δραστηριότητα των ανταγωνιστών της, δεν επρόκειτο να καταβάλλει πρόστιμο. Η χρηματική ποινή για τις έξι αναμένεται να ανέλθει έως και το 10% του ετήσιου κύκλου εργασιών τους, που το 2012 ήταν 63,5 δισ. δολάρια για την HSBC, 33,5 δις ευρώ για την Deutsche Bank, 23,1 δισ. ευρώ για την Societe Generale, 13,6 δις ευρώ για την Credit Agricole, 25,8 δις στερλίνες για την Royal Bank of Scotland και 97 δις δολάρια για την JP Morgan. Σύμφωνα με τις Βρυξέλλες τα πρόστιμα δεν θα ήταν πάρα πολύ αυστηρά, ακόμα όμως και αν ανέρχονταν στο 1% των εσόδων της προηγούμενης χρονιάς, θα οδηγούσαν σε επιβάρυνση εκατοντάδων εκατομμυρίων ευρώ για τις τράπεζες, οι περισσότερες εκ των οποίων την ίδια χρονική στιγμή έπρεπε να χειριστούν και άλλα ανοιχτά δικαστικά μέτωπα. Πιο συγκεκριμένα η JP Morgan διαπραγματευόταν συμβιβασμό μαμούθ 13 δις δολ με τις Αρχές των ΗΠΑ για παραπλανητικές πωλήσεις << τοξικών >> χρεογράφων, ενώ όπως ανακοινώθηκε θα διευρυνόταν από τις εποπτικές αρχές και μία επιπλέον πιθανή εμπλοκή σε σκάνδαλο χειραγώγησης των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Δεν ήταν μόνο όμως η μόνη τράπεζα που είχε προβλήματα με τον νόμο. Τόσο η Royal Bank of Scotland όσο και η Deutsche Bank αντιμετώπιζαν επίσης τέτοιου είδους προβλήματα.

Η πρώτη προέβη σε συμβιβασμό με τις εποπτικές αρχές για την χειραγώγηση του διατραπεζικού επιτοκίου της αγοράς του Λονδίνου Libor, ενώ η δεύτερη συζητούσε για αρκετό καιρό το ύψος του συμβιβασμού της με τις εποπτικές αρχές. Μετά την τελεσιδικία των παραπάνω υποθέσεων και όπως αναμενόταν επιβλήθηκαν πρόστιμα. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του Επιτρόπου της Κομισιόν Χοακίν Αλμούνια που δήλωσε σοκαρισμένος με τις ποινές που επιβλήθηκαν στις τράπεζες που ενεπλάκησαν στο σκάνδαλο της χειραγώγησης των επιτοκίων.

Πιο συγκεκριμένα επιβλήθηκαν πρόστιμα συνολικού ύψους 1,71 δις ευρώ σε πέντε μεγάλες τράπεζες καθώς και σε μία χρηματιστηριακή εταιρεία, οι οποίες και όπως αποδείχτηκε χειραγωγούσαν τα επιτόκια των διατραπεζικών χορηγήσεων, σε ένα από τα μεγαλύτερα σκάνδαλα που έπληξαν τον χρηματοπιστωτικό κλάδο με τις πρακτικές που αυτές ακολουθούσαν. Στην Deutsche Bank επιβλήθηκε πρόστιμο 725,4 εκατ. ευρώ, στην Royal Bank of Scotland επιβλήθηκε πρόστιμο 391 εκατ. ευρώ, στην Societe Generale επιβλήθηκε πρόστιμο 445,9 εκατ. ευρώ. Η χρηματιστηριακή θα καταβάλλει 247 χιλιάδες ευρώ. Η Barclays αποτέλεσε την μόνη εξαίρεση και δεν της επιβλήθηκε πρόστιμο καθώς βοήθησε την Κομισιόν στο έργο της αφού ήταν αυτή που είχε καταγγείλει την χειραγώγηση.

6.3 ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ

ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ

Η ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ⁵⁴ ιδρύθηκε το 1944 και το 1945 ξεκίνησε την λειτουργία της εκδίδοντας το πρώτο ομαδικό ασφαλιστήριο ζωής. Το 1957 ανέλαβε την ασφαλιστική κάλυψη της νεοϊδρυθείσας Ολυμπιακής Αεροπορίας.

Το 1986 ο Παύλος Ψωμιάδης γίνεται ο κύριος μέτοχος της ΑΣΠΙΣ. Την δεκαετία του 90' ο όμιλος ΑΣΠΙΣ δομείται και εδραιώνεται σταδιακά στην αγορά αφού καταλάμβανε το 13% του συνολικού μεριδίου των ασφαλειών στην Ελλάδα.

Βασικός στόχος της εταιρείας ήταν να γίνει ο μεγαλύτερος ασφαλιστικός όμιλος στην Ελλάδα.

⁵⁴ <http://folders.skai.gr/main/theme?id=173&locale=el>

Από το 2000 και μετά ξεκίνησε τις ατασθαλίες. Δεν επένδυε σε μερίδια τα συμβόλαια αλλά τα χρησιμοποιούσε για την κάλυψη των δανειακών της υποχρεώσεων αλλά και για τα ταμειακά ελλείμματα της.

Ουσιαστικά τα προβλήματα της ΑΣΠΙΣ ξεκίνησαν από την αγορά της ΛΑΙΚΗΣ ΖΩΗΣ με 800 εκατομμύρια δρχ. Η ΛΑΙΚΗ είχε έλλειμμα 15 δις Δρχ. και η αγορά της δημιούργησε προβλήματα Ρευστότητας στην ΑΣΠΙΣ.

Είχε ζητηθεί από το Λογιστήριο να μειωθούν τα μαθηματικά αποθεματικά κατά 44 εκ € με σκοπό να εμφανιστούν κέρδη γιατί η εταιρεία εμφάνιζε 52 εκ € Ζημία.

Για να καλυφθεί αυτή η ζημία και να εμφανιστούν τα 44 εκ. ζητήθηκε από το λογιστήριο να τηρήσει ΔΠΛΑ ΒΙΒΛΙΑ και να εμφανιστούν 20.000 λιγότεροι ασφαλιζόμενοι από τους 200.000 συνολικά.

Στην περίοδο της άνθησης του Χρηματιστηρίου βγαίνει ένα καινούριο συμβόλαιο το ΑΣΠΙΣ Bond βάσει του οποίου έδιναν στους ασφαλισμένους ως εγγύηση την αρχική αξία της επένδυσης ανεξάρτητα ποια θα ήταν η αξία των μεριδίων αναδρομικά.

Παρόλα αυτά με την πτώση του χρηματιστηρίου αντί να τηρήσουν τις υποσχέσεις για επιστροφή του κεφαλαίου, οι ασφαλισμένοι έπαιρναν μόνο τους τόκους και όχι το αρχικό κεφάλαιο. Με αυτό τον τρόπο γινόταν καταστρατήγηση της ασφαλιστικής νομοθεσίας.

Εφόσον οι τοποθετήσεις για το ΑΣΠΙΣ bond ήταν εγγυημένες έπρεπε και τα αποθεματικά να ήταν προϋπολογισμένα

Το 2000 η ΑΣΠΙΣ εμφανίζει ζημίες 24δις δηλαδή πάνω από 50% και παρόλα αυτά συνέχισε να κάνει επενδύσεις γνωρίζοντας το πρόβλημα ρευστότητας που είχε. Επίσης παρουσίαζε και διαφορά στα αποθεματικά της 6.980.000.000 δραχμές το οποίο έπρεπε να μπει στα μαθηματικά αποθεματικά και κατά συνέπεια να επενδυθεί.

Ο Ψωμιάδης για να καλύψει το εμπόδιο της ρευστότητας κάλυψε το κενό αυτό με μετοχές από άλλες εταιρείες που είχε αλλά αυτό ήταν παράνομο για τον λόγο του ότι δεν ήταν εισηγμένες στο ΧΑ.

Όταν έληξαν τα ΑΣΠΙΣ bond και έπρεπε να πληρώσουν τους ασφαλισμένους λόγω του ότι δεν είχε τα χρήματα έβγαλε το ΑΣΠΙΣ PLUS ένα νέο συμβόλαιο το οποίο αντί για χρήματα υπέγραφαν αυτό για εφάπαξ καταβολή χρημάτων και bonus μέσα σε μια 10ετία.

Το 2009 η Επιτροπή Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης ανακαλεί την άδεια της ΑΣΠΙΣ και 200.000 ασφαλισμένοι καθώς και 600 περίπου εργαζόμενοι μένουν ακάλυπτοι.

Από τους ελέγχους που διενεργήθηκαν βρήκαν ότι

- Στους Ισολογισμούς του 2000-2003 η εταιρεία εμφάνιζε κάθε χρόνο +30 εκατ. έσοδα από την αγορά των ΑΣΠΙΣ bond και ο αριθμός των μεριδίων παρέμενε στάσιμος
- Το 2002 είχε αρνητικά Ίδια Κεφάλαια 70,5 εκ € , 76,8 εκ € το 2003 και 116 εκατ. € το 2004 χωρίς το bond.
- Το 2005 έκανε μια αύξηση του ΜΚ της τάξης των 22 εκ € για να μην κλείσει.
- Το 2006-2007 η «τρύπα» άγγιζε τα 167 εκατ. €
- Το 70% των αποθεματικών της εταιρείας ήταν σε συμμετοχές και δεν θα υπήρχε πρόβλημα αλλά είχαν υπέρ-τιμολογηθεί 4-5 φορές. Ουσιαστικά δανειζόταν από τους ίδιους τους ασφαλισμένους της.

Σε έλεγχο που διενήργησε η ΕΠΕΙΑ για την φερεγγυότητα της ΑΣΠΙΣ διαπίστωσε πως ήταν συνδεδεμένη με άλλες 47 επιχειρήσεις και ελέγχοντας τις υποχρεώσεις τους διαπίστωσαν τρύπα» άγγιζε τα 650 εκατ. €.

Η κατάρρευση του Ομίλου ΑΣΠΙΣ⁵⁵ είχε σημαντικές επιπτώσεις όχι μόνο στον κλάδο των ασφαλίσεων αλλά και στους εργαζομένους στην εταιρεία, καθώς και τα 1,2 εκατομμύρια συμβόλαια τα οποία δεν κατάφεραν να αποζημιωθούν.

Εναντίον του Ψωμιάδη και του Διευθύνοντα συμβούλου ασκήθηκε ποινική δίωξη σε βαθμό κακουργήματος για απάτη και νομιμοποίηση εσόδων από παράνομη δραστηριότητα.

---

⁵⁵ Νεγκάκης Χ – Ταχυνάκης Π ,(2013), « Σύγχρονα Θέματα Ελεγκτικής & Εσωτερικού Ελέγχου Σύμφωνα με τα Διεθνή πρότυπα Ελέγχου», Εκδόσεις Διπλογραφία, Αθήνα, σελ 760

6.4 ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΡΗΤΗΣ- ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΚΟΣΚΩΤΑ

Το σκάνδαλο της τράπεζας Κρήτης είναι συνώνυμο με το σκάνδαλο Κοσκωτά.⁵⁶ Αποτελέσε ένα από τα μεγαλύτερα πολιτικά και οικονομικά σκάνδαλα το οποίο κυριάρχησε εκείνη την εποχή, στα τέλη της δεκαετίας του 1980.

Το σκάνδαλο ξεκίνησε ουσιαστικά από τις επιχειρηματικές δραστηριότητες του Κοσκωτά. Γεννήθηκε το 1953 και το 1970 μετανάστευσε στην Αμερική. Όμως η παραμονή του εκεί δεν κράτησε και στα τέλη της δεκαετίας του 70 επέστρεψε στην Ελλάδα. Κατά την διάρκεια της παραμονής του εκεί διέπραξε περίπου 64 αδικήματα κυρίως πλαστογραφίες και πράξεις απάτης.

Το 1979 ξεκίνησε να εργάζεται στο οικονομικό τμήμα της τράπεζας Κρήτης και ένα χρόνο αργότερα ανέλαβε καθήκοντα ως διευθυντής συναλλάγματος και έγινε γνωστός στις αρχές του 1980. Το 1981 αποκτά το δικαίωμα να αναλαμβάνει με προσωπική ευθύνη την μεταφορά χρημάτων στην Ελλάδα και το Εξωτερικό ως νόμιμος αντιπρόσωπος της Τράπεζας.

Αρχικά έκλεψε επιταγές που άνηκαν στους πελάτες της τράπεζας ύψους 1.155.000 \$. Κατέθεσε τα χρήματα σε δικό του λογαριασμό χωρίς όμως να προβεί στην απαραίτητη καταγραφή στα λογιστικά βιβλία. Λίγες εβδομάδες αργότερα υπεξείρεσε με τον ίδιο τρόπο 1.507.515\$

Το 1981 άρχισε να υπεξαιρεί και μεγάλα ποσά από τα αποθεματικά της τράπεζας ενώ σε σύντομο χρονικό διάστημα κατάφερε να αποκτήσει το 95% των μετοχών της. Σύμφωνα με τον Δερμιτζάκη(1999)⁵⁷ διόρισε σε «καίριες» θέσεις άτομα εμπιστοσύνης για να αποτρέψει τυχόν διαρροές που θα του δημιουργούσαν προβλήματα. Συνολικά ο Κοσκωτάς κατάφερε να υπεξαιρέσει 30.718.190\$ ήτοι 33,5 δισεκατομμύρια δραχμές.

⁵⁶ Νεγκάκης Χ – Ταχυνάκης Π ,(2013), « Σύγχρονα Θέματα Ελεγκτικής & Εσωτερικού Ελέγχου Σύμφωνα με τα Διεθνή πρότυπα Ελέγχου», Εκδόσεις Διπλογραφία, Αθήνα, σελ 754

⁵⁷ Dermitzakis, S. (1999), II Penal Code. Special Section (Embezzlement) AP. 899/1999 Vol. E, 1220, Pinika, Vol. 12 (Year 2), Nomologia,

Το 1987 η Τράπεζα της Ελλάδος αποφάσισε να διενεργήσει έλεγχο σε διάφορα υποκαταστήματα της τράπεζας για τον λόγο του ότι κάποιοι λογαριασμοί από την τράπεζα του Κοσκωτά είχαν κινήσει υποψίες. Με τον φόβο της αποκαλύψης αποφάσισε να αντικαταστήσει κάποια έγγραφα με πλαστά πιστεύοντας με αυτόν τον τρόπο ότι ξεφύγει από τον έλεγχο των ορκοτών λογιστών.

Μετα την αποκάλυψη της απάτης οδηγήθηκε στην δικαιοσύνη όπου και ακολούθησε δίκη η οποία ονομάστηκε η « ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ», ξεκίνησε τον Μάρτιο του 1991 και διήρκησε 10 μήνες με το Ειδικό δικαστήριο να απαρτίζεται από 13 μέλη.

Ο Κοσκωτάς καταδικάστηκε σε 25 ετή κάθειρξη για πληθώρα κακοργημάτων μεταξύ άλλων της πλαστογραφίας, της κατάχρησης και της παρακώλυσης του έργου της δικαιοσύνης.

6.5 WORLDCOM

Ένα από τα μεγαλύτερα λογιστικά σκάνδαλα στην επιχειρηματική ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών όταν η WorldCom παραδέχθηκε το 2002 ότι εσωτερικός έλεγχος στην επιχείρηση αποκάλυψε την παραποίηση των αποτελεσμάτων της χρήσεως τα πέντε τελευταία τρίμηνα, με την κατά άνω των 3,8 δισεκατομμυρίων δολαρίων υπερβολή της κερδοφορίας της. Με το ξέσπασμα του σκανδάλου τίθεται υπό αμφισβήτηση η επιβίωση τόσο της Worldcom όσο και της MCI, του κολοσσού των υπεραστικών συνδέσεων στις ΗΠΑ, που εξαγόρασε η πρώτη το 1998. Η WorldCom, στις λογιστικές καταστάσεις της οποίας ήδη διενεργούνταν έρευνες από τις αμερικανικές αρχές, προσπαθούσε να αναδιαρθρώσει το ύψους 30 δισεκατομμυρίων δολαρίων χρέος της. Η δανειοληπτική ικανότητά της είχε υποβαθμισθεί στην κατώτερη δυνατόν κατηγορία ενώ η χρηματιστηριακή αξία της εταιρείας είχε συρρικνωθεί κατά 94%.

Μαζί με την αποκάλυψη του λογιστικού σκανδάλου, η διοίκηση της WorldCom ανακοίνωσε και την απόλυση του γενικού οικονομικού διευθυντή της εταιρείας, Σκοτ Ντ. Σάλιβαν, ο οποίος χάραξε και εφάρμοσε τη χρηματο-επενδυτική πολιτική της επιχείρησης, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις που, μέσω εξαγορών και συγχωνεύσεων, την ανέδειξαν σε διεθνή κολοσσό από «δευτεροκλασάτη» επιχείρηση έως τα μέσα της δεκαετίας του '90.

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την παραποίηση των ισολογισμών αφορά την ένταξη ορισμένων δαπανών, όπως για τη συντήρηση των δικτύων, σε άλλες κατηγορίες, με το «βάπτισμά» τους σε «επενδύσεις», με αποτέλεσμα την απόκρυψη μέρους του λειτουργικού κόστους της εταιρείας. Ο Σκοτ Σάλιβαν ήταν επίσης ο στενότερος συνεργάτης τού επί σειρά ετών διευθύνοντος συμβούλου της εταιρείας, Μπέρναρντ Τζέι Έμπερς, ο οποίος παραιτήθηκε αιφνιδίως λίγο πριν ξεσπάσει το σκάνδαλο. Ο Μπέρνι Έμπερς, διευθύνων σύμβουλος της αμερικανικής τηλεφωνικής εταιρίας WorldCom, καταδικάστηκε το 2005 για συνωμοσία και απάτη. Η λογιστική απάτη ύψους 11 δις δολαρίων, η οποία οδήγησε στην κατακόρυφη πτώση της μετοχής της εταιρίας, είχε καταστροφικές συνέπειες για τον τεράστιο αριθμό επενδυτών. Οι τεράστιες χρηματικές απώλειες που προκάλεσε το σκάνδαλο αυτό, το ανεβάζουν στην πρώτη θέση της καταμέτρησης. Ο Έμπερς δεν έχει το δικαίωμα για αίτηση αναστολής μέχρι τα 85 του χρόνια, το 2008, ωστόσο φαίνεται να ανησυχεί περισσότερο για τη θεϊκή τιμωρία, παρά για την ανθρώπινη.

6.5 LEHMAN BROTHERS: ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗΣ ΧΡΕΟΚΟΠΙΑΣ ΣΤΙΣ ΗΠΑ

Ήταν Δευτέρα πρωί, στις 15 Σεπτεμβρίου 2008 που η ιστορική επενδυτική τράπεζα (είχε ιδρυθεί το 1850) κατέρρευσε κάτω από το βάρος ζημιών 60 δις. δολαρίων, κυρίως από "τοξικά" προϊόντα. Ουσιαστικά το τι θα συνέβαινε είχε γίνει αντιληπτό, δύο μέρες πριν στις 13 Σεπτεμβρίου. Η Lehman Brothers χρησιμοποίησε "παραπλανητικά λογιστικά τεχνάσματα", ώστε να καλύψει την τραγική εικόνα που παρουσίαζαν τα οικονομικά της. Οι λογιστές της απέκρυψαν προσωρινά από τα βιβλία της, 50 δις. δολάρια από "προβληματικά περιουσιακά στοιχεία". Η τακτική ήταν γνωστή υπό την ονομασία "Repo 105", κατά την οποία η Lehman φέρεται να χρησιμοποίησε συμφωνίες επαναγοράς με στόχο την μείωση της μόχλευσης στον ισολογισμό της. Η πρώτη φορά, που η τράπεζα εφάρμοσε την συγκεκριμένη τακτική ήταν το 2001, όταν η τράπεζα ήταν υπό τον έλεγχο των αρμόδιων υπηρεσιών. Ο Richard S. Fuld jr, πρώην διευθύνων σύμβουλος της Lehman Brothers, είχε δώσει εκείνη την περίοδο εντολή για απόκρυψη στοιχείων.

Την Πέμπτη 11 Σεπτεμβρίου ο επικεφαλής της Lehman Richard S. Fuld jr προσπάθησε απεγνωσμένα να την πουλήσει. Μετά το κλείσιμο της Wall Street την Παρασκευή 12 Σεπτεμβρίου ο Paulson , που ήταν πεπεισμένος ότι η Lehman δεν θα μπορούσε να συνεχίσει την πορεία της, πήρε την κατάσταση στα χέρια του. Τη Δευτέρα 15 Σεπτεμβρίου 2008 η Wall Street ξύπνησε με δύο συνταρακτικές ειδήσεις: την πτώχευση της Lehman Brothers αλλά και τη σωτηρία της Merrill Lynch στο "παρά πέντε", με την πώλησή της στην Bank of America.

Αμέσως μετά την είδηση τα ευρωπαϊκά χρηματιστήρια κατέγραψαν απώλειες, με πρώτο του Λονδίνου που έκλεισε με ποσοστιαία μεταβολή προς τα κάτω της τάξης του 4,08%. Επιπτώσεις υπήρξαν και στην τιμή του πετρελαίου, που σημείωσε πτώση καθώς προκλήθηκαν ανησυχίες ότι τα αυξανόμενα οικονομικά προβλήματα σε παγκόσμιο επίπεδο θα προκαλέσουν περαιτέρω μείωση στη ζήτηση ενέργειας, στρέφοντας τους επενδυτές σε άλλους τομείς. Άμεσα απάντησε και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα η οποία διοχέτευε 30 δισεκατομμύρια ευρώ στη διατραπεζική αγορά της ευρωζώνης για να στηρίξει τις αγορές. Παράλληλα, δέκα μεγάλες τράπεζες δημιούργησαν ένα ταμείο 70 δισεκατομμυρίων δολαρίων από το οποίο θα μπορούσαν να αντλήσουν αν κινδύνευαν από προβλήματα ρευστότητας. Σ' αυτό το ταμείο "αντί-πτώχευσης" συμμετέχουν οι αμερικανικές τράπεζες Bank of America, Citibank, Goldman Sachs, JP Morgan Chase, Merrill Lynch, Morgan Stanley, η βρετανική Barclays, η γερμανική Deutsche Bank και οι ελβετικές Credit Suisse και UBS.

Η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση που ξέσπασε το 2008 μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers "φύτεψε" στην ουσία τον σπόρο για τη κρίση κρατικού χρέους, της οποίας ο πιο λεπτός κρίκος ήταν η Ελλάδα, ενώ ακολούθησαν Ιρλανδία και Πορτογαλία. Σύμφωνα με αναλυτές, ο τότε υπουργός Οικονομικών των ΗΠΑ Henry Merritt "Hank" Paulson, ο τότε πρόεδρος της αμερικανικής Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (SEC) Charles Christopher Cox και ο τότε κεντρικός τραπεζίτης της Νέας Υόρκης Timothy Franz Geithner την άφησαν επίτηδες να χρεοκοπήσει. Όταν κατέρρευσε η Lehman Brothers, πυροδότησε την παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση αλλά και μία φλέβα χρυσού 3 δισ. δολ. για δικηγόρους και λογιστές.

Οι τελευταίες εκτιμήσεις των διοικητικών αμοιβών που καταβάλλονται από τη Lehman στις ΗΠΑ και τη Βρετανία δείχνει πόσο μεγάλο έργο είναι να μαζευτούν τα κομμάτια την επομένη της κατάρρευσης της τέταρτης μεγαλύτερης επενδυτικής τράπεζας της Wall Street.

Ο Miller επέκρινε την απόφαση των ρυθμιστικών αρχών να αφήσουν τη Lehman να καταρρεύσει. «Η Lehman ήταν σεισμικό γεγονός που πυροδότησε μία παγκόσμια πυρκαγιά» δήλωσε και συμπλήρωσε: «Οι ενέργειες κατά τη διάρκεια του Σαββατοκύριακου 12 – 15 Σεπτεμβρίου ήταν το αποτέλεσμα σοβαρών λαθών».

Η χρεοκοπία της Lehman Brothers, οδήγησε στη χειρότερη χρηματοοικονομική κρίση μετά τη Μεγάλη Ύφεση. Κανείς δεν περίμενε τη Lehman Brothers να καταρρεύσει, ωστόσο τα αίτια του θανάτου της ήταν πολλαπλά. Ο Tony Lomas της PricewaterhouseCoopers Accountants γνωρίζοντας ότι η αγορά του Λονδίνου θα άνοιγε στις 8 το πρωί φοβόταν για το χάος που θα προκαλείτο από την είδηση. Ακόμη και τώρα, ο ίδιος παραδέχεται ότι δεν μπορεί να πιστέψει, πως οι αμερικανικές αρχές άφησαν την Lehman Brothers να καταρρεύσει, προκαλώντας ένα ντόμινο σε χρηματοπιστωτικές εταιρίες σε όλο τον κόσμο. Εκείνη την ημέρα ο 56χρονος βρισκόταν στο γραφείο του στο Canary Wharf Tower, "ήμουν δύσπιστος ότι κάτι τέτοιο θα μπορούσε να συμβεί". Τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν εκείνες τις μέρες έχουν περάσει στην ιστορία, ωστόσο ακόμα μας επηρεάζουν. Μέσα σε δέκα εβδομάδες, απολύθηκαν σχεδόν δυο χιλιάδες στελέχη μόνο στο Λονδίνο. Από 2500 χιλιάδες έφτασαν να μείνουν 500 άτομα. Σήμερα η Lehman Brothers International απασχολεί 500 άτομα και εξακολουθεί να είναι μια τράπεζα, που ρυθμίζεται από την Αρχή Χρηματοπιστωτικών συμπεριφοράς.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ποιότητα του λογιστικού ελέγχου έχει αποκτήσει ιδιαίτερη σημασία στις μέρες μας, μετά τα εταιρικά σκάνδαλα που ξέσπασαν στο εξωτερικό αλλά και στην χώρα μας με αρκετές περιπτώσεις εταιρειών που τους απαγορεύτηκε η διαπραγμάτευση των μετοχών τους στο Χ.Α.Α. Εξαιτίας αυτών των γεγονότων, οι επενδυτές έχουν γίνει ιδιαίτερα προσεκτικοί, δίνοντας μάλιστα μεγάλη σημασία στην ορθή παρουσίαση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων από την μεριά των επιχειρήσεων, που αποτελούν και τον καθρέφτη της επιχείρησης στο επενδυτικό κοινό.

Η χειραγώγηση – διαχείριση των κερδών είναι ένας τρόπος για να επηρεαστούν τα αποτελέσματα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Η χειραγώγηση των λογιστικών κερδών από τα στελέχη μιας επιχείρησης μπορεί να γίνει για διάφορους λόγους, μερικοί από τους οποίους είναι : για λόγους αντίδρασης στις πιέσεις των αγορών κεφαλαίου για περισσότερη ανάπτυξη, η επιθυμία ανταπόκρισης ή διάψευσης των εκτιμήσεων ή προβλέψεων των αναλυτών, για λόγους κινήτρων μεγιστοποίησης των αποζημιώσεων (bonuses) που σχετίζονται με τα αποτελέσματα των κερδών, για αποφυγή παραβίασης της διαθήκης ενδεχόμενης χρεωκοπίας, για επηρεασμός των κανονικών αποτελεσμάτων και άλλοι. Υπάρχουν τρία είδη χειραγώγησης λογιστικών κερδών (λευκή, γκρι, μαύρη), ανάλογα με το πόσο διαφανείς ή αδιαφανείς διαδικασίες χρησιμοποιούνται.

Κανένας δεν μπορεί να αγνοήσει το πρόβλημα της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων το οποίο είναι υπαρκτό, με ιδιαίτερα σοβαρές συνέπειες τόσο για την οικονομία όσο και για την κοινωνία. Τα κάθε λογής λογιστικά «μαγειρέματα» και οι καλοστημένες απάτες που έστησαν οι επιχειρήσεις για να ικανοποιήσουν τους στόχους τους, έπαιξαν καταλυτικό ρόλο στην σημερινή οικονομική κρίση που μαστίζει ολόκληρο τον πλανήτη. Στην χώρα μας το πρόβλημα της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις τα τελευταία χρόνια, με ανυπολόγιστες συνέπειες που όλοι βιώνουμε σήμερα. Πρωτίστως η συστηματική φοροδιαφυγή που εντέχνως ασκούνταν από τους λογιστές των επιχειρήσεων αποτέλεσε την κύρια πηγή δημιουργίας του κρατικού χρέους. Επίσης, επιχειρήσεις που δεν θα έπρεπε να χρηματοδοτηθούν χρηματοδοτούνταν με αποτέλεσμα την κατασπατάληση των πόρων καθώς οι περισσότερες από τις επιχειρήσεις αυτές τελικά οδηγούνταν σε πτώχευση. Αποτέλεσμα αυτού ήταν να μένουν απλήρωτοι

εργαζόμενοι, προμηθευτές, τράπεζες και ελληνικό δημόσιο ενώ ταυτόχρονα αυξανόταν η ανεργία και μειώνονταν η ενεργός ζήτηση οδηγώντας σ' ένα φαύλο καταστροφικό κύκλο (Πατατούκας & Παπάκης, 2014)⁵⁸

Κάθε φορά που ένα οικονομικό σκάνδαλο αποκαλύπτεται ακολουθείται από σωρεία αναπάντητων ερωτημάτων και προβληματισμού για την αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος εταιρικής διακυβέρνησης, την ακεραιότητα της διοίκησης, την αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου καθώς επίσης την αξιοπιστία των εξωτερικών ελεγκτών. Ο ρόλος του ελεγκτή και η ποιότητα της ελεγκτικής εργασίας είναι επιβεβλημένη περισσότερο από κάθε άλλη φορά προκειμένου να εκλείψουν τα φαινόμενα λογιστικής αυθαιρεσίας και να ανακάμψει η οικονομία. Είναι καιρός να ενισχυθεί η ανεξαρτησία του ελεγκτή σε συνδυασμό με εντονότερη δημόσια εποπτεία και ρύθμιση του ελεγκτικού επαγγέλματος.

Η χειραγώγηση των κερδών γίνεται με πάρα πολλούς τρόπους, αλλά πάντοτε αποτελεί προϊόν της Δημιουργικής Λογιστικής. Σε μια τέτοια διαδικασία υπάρχουν πάντα οι μάγιστροι (οι τύποι, οι οποίοι 'στήνουν' την απάτη), οι συνταγές (τα μέσα που χρησιμοποιούν), τα κίνητρα (οι λόγοι για τους οποίους το κάνουν), ο έλεγχος (ο οποίος στην προκειμένη περίπτωση είναι ελλιπής, ή στοχευμένα δεν έχει γίνει σωστά) και τα τελικά αποτελέσματα.

Με την παρούσα εργασία προσπαθήσαμε να αναλύσουμε το φαινόμενο της χειραγώγησης κερδών από την αρχή της, με την δημιουργική λογιστική να κατέχει τον κύριο ρόλο του φαινομένου αυτού. Επίσης προσπαθήσαμε να δείξουμε την επίδραση που έχουν οι ελεγκτές στη χειραγώγηση των κερδών.

Από παλαιότερες έρευνες που έχουν γίνει, παρατηρήθηκε ότι σε μερικά από τα μεγαλύτερα σκάνδαλα που έχουν ταλανίσει την οικονομία εμπλέκονται ελεγκτικές εταιρείες. Βασικός στόχος ήταν να μπορέσουμε να εμβαθύνουμε περισσότερο στο φαινόμενο αυτό, μέσα από παραδείγματα προσπαθήσαμε να δείξουμε την αρνητική πλευρά και τον αντίκτυπο που έχουν οι απάτες, η χειραγώγηση στην οικονομία, στις ίδιες τις επιχειρήσεις καθώς και στους ανθρώπους που εμπιστεύονται τις επιχειρήσεις αυτές.

---

⁵⁸ Πατατούκας, Κ. και Παπάκης, Α. (2011), "Η ωραιοποίηση των ισολογισμών βλάπτει σοβαρά", <http://www.kerdos.gr/oldarticles.aspx?artid=1611521>.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ:

- **Γαγάνης Χ, Ζοπουνίδης Κ, (2009)** , «Αναγνώριση Παραποιημένων Λογιστικών Καταστάσεων», Αθήνα , Κλειδάριθμος
- **Ιατρίδης, Γ. (2007)**, “Επιλογή Λογιστικών Πολιτικών, καιροσκοπισμός και Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα”, Περιοδικό Λογιστής, τεύχος 629, σελ.1370-1377
- **Καζαντζής Χρήστος:** Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος. Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων, Business Plus, 2006.
- **Μπαραλέξης. Σπ,(2001)**, «Η επινοητική Λογιστική στην Ελλάδα, Μονογραφία
- **Σπαθής (2002)** – “Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων” – p. 3
- **Φίλιος, Β.** «Δημιουργική Λογιστική», Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα (2003)
- **Νεγκάκης Χ – Ταχυνάκης Π ,(2013)**, « Σύγχρονα Θέματα Ελεγκτικής & Εσωτερικού Ελέγχου Σύμφωνα με τα Διεθνή πρότυπα Ελέγχου», Εκδόσεις Διπλογραφία, Αθήνα, σελ 754
- Πατατούκας, Κ. και Παπάκης, Λ. (2011), “Η ωραιοποίηση των ισολογισμών βλάπτει σοβαρά”, <http://www.kerdos.gr/oldarticles.aspx?artid=1611521>.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ:

- **Amat O, Blake J, Dowds J (1999)** “The ethics of Creative Accounting”, Economics Working paper,349,Universitat Pompeu Fibra
- **.Baralexis, 2004** Creative Accounting in small advancing countries: the Greek case’
- **Arthur Levitt Jr**, The numbers game, The CPA Journal; Dec 1998; 68, 12; Accounting & Tax Periodicals, pg. 14
- **Beattie .V S Brown,D Ewers B.John, Manson Thomas & Turner, (1994)**, “ Extraordinary items and Income Smoothing: A positive accounting approach,” Journal of Business Finance and Accounting, 21-9: 791-811
- **Beneish, M.D., 2001.** Earnings Management: A perspective. Managerial Finance 27, 3-17.
- **Biedleman(1973)**, Income Smoothing: The role of Management, The Accounting review, October
- **Burgstahler D. and Dichev I., 1997**, Earnings to avoid earnings decreases and losses, Journal of Accounting and Economics 24, 99-126.
- **Chenheiter, M. and N. Melumad**, “Can Big Bath and Earnings Smoothing Co-exist as Equilibrium Financial Reporting Strategies?,” Journal of Accounting Research, Vol. 40, No. 3, pp. 761-796, 2002
- **Copeland, R.M. 1968** Income smoothing. Journal of Accounting Research, Empirical Research in Accounting, Selected Studies 6 (Supplement): 101-116.
- **Dechow, P and M., Skinner, D. 2000.** Earnings management: reconciling the views of accounting academics, practitioners, and regulators. Accounting Horizons, 14 (2): 235-250.
- **DeFond M. and Jiambalvo J., 1994**, Debt covenant violation and manipulation of accruals, Journal of Accounting and Economics 17, 145-176.
- **Degeorge F., Patel J. and Zeckhauser R., 1999**, Earnings Management to Exceed Thresholds, Journal of Business 72, 1-33
- **Dermitzakis, S. (1999)**, Il Penal Code. Special Section (Embezzlement) AP. 899/1999 Vol. E, 1220, Pinika, Vol. 12 (Year 2), Nomologia,
- **Dye, R.**, “Proprietary and Non-proprietary Disclosures,” Journal of Business, Vol. 59, No. 2, pp. 331-366, 1986

- **Fudenberg, D., Tirole, J., 1995.** A theory of income and dividend smoothing based on incumbency rents. *Journal of Political Economy* 103, 75–93.
- **Gowthorpe C., Amat O.,** «Creative accounting: some ethical issues of macro- and micro- manipulation» (2005)
- **Healy P. and Wahlen J., 1999,** A Review of the Earnings Management Literature and its implications for Standard Setting, *Accounting Horizons* 13, 365-383.
- **Healy P., 1985,** The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions, *Journal of Accounting and Economics* 7, 85-107
- **Healy, P.M. and Wahlen, J.M. (1999),** “A review of the earnings management literature and its implications for standard setting”, *Accounting Horizons*, Vol.13, pp. 365-383.
- **Jameson (1988)** - “The ethics of Creative Accounting” – Amat et al. – p. 3
- **Jones, M. (2011),** *Fraud and International Accounting Scandal*, New Jersey: John Wiley & Sons Ltd.
- **Kahneman, D., and Tversky, A., (1979),** Prospect theory: an analysis of decision under risk, *Econometrica*, vol.47:2, pp.263-292
- **Koumanakos, E., Georgopoulos, A. and Siriopoulos, C. (2008)** ‘Auditor awareness of earnings management’, *Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, Vol. 5, No. 1, pp.50–65.
- **Leuz, C. Nanda, D. & Wysocki, P. D. (2003),** Earnings management and investor protection: an international comparison, *Journal of Financial Economics* 69 (3), pp. 505–528.
- **Maydew E., 1997,** Tax-Induced Earnings Management by Firms with Net Operating Losses, *Journal of Accounting Research* 35, 83-96
- **Moore, M.L. 1973.** Management changes and discretionary accounting decisions. *Journal of Accounting Research*, (Spring): 100-107
- **Mulford, C. and Comiskey, E. (2002)** “The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices”, John Wiley & Sons Inc.
- **Naser, K. (1993),** *Creative Financial Accounting*, Prentice Hall International (UK) Ltd

- **Nelson, M.W., Elliott, J.A., & Tarpley, R.L. (2002)**, “Evidence from auditors about manager’s and auditor’s earnings-management decisions”, *Accounting Review*, Vol. 77, pp. 175-202.
- **Rezaee, Z., (2005)**, “Causes, consequences and deterrence of financial statement fraud”, *Critical Perspective on Accounting*, 16 (3), pp. 277-298
- **Schipper, K. (1989)**, *Commentary on Earnings Management*, *Accounting Horizons*, 3 (4), pp. 91-102.
- **Scholes M., Wilson G. and Wolfson M., 1992**, Firms’ Responses to Anticipated Reductions in Tax Rates: The Tax Reform Act of 1986, *Journal of Accounting Research* 30, 161-185.
- **H.Stolowy & G.Breton, 2004**«Accounts manipulation : A literature review and proposed conceptual framework»’,
- **Trueman B Titman S (1988)**, “An explanation for accounting income smoothing” ,*Journal of Accounting Research* vol,26, studies on Management’s Ability and Incentives to Affect the timing and Magnitude of Accounting Accruals pp 127-139
- **Watts, R. L., Zimmerman, J. L., (1986)**, *Positive accounting theory*. Englewood Cliffs: Prentice Hall
- **Wolfe D., Hernanson D. (2004)**. “The fraud diamond: considering the four elements of fraud”. *The CPA Journal*, vol 1 pp 38-42

ΔΙΑΔΥΚΤΙΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- http://www.swlearning.com/pdfs/chapter/0324223250_2.PDF
- <http://folders.skai.gr/main/theme?id=173&locale=el>
- www.ssrn.com
- <http://lexicon.ft.com/Term?term=earnings-management>
- <http://www.accounting-degree.org/scandals/>